

„Granda festo de l’paco kiel signo de lumo en tiu malluma nokto“:

La 9a Universala Kongreso de Esperanto en Berno

antaŭ cent jaroj (1913)

Esenca kongresa dokumentaro kun resuma enkonduko

originale verkita de Andreas Künzli (Berno)

Oficiala aldonaĵo al Svisa Enciklopedio Planlingva

La 9a Universala Kongreso de Esperanto de la jaro 1913 devintus esti invitita al Ĝenovo, sed pro organizaj problemoj, inter alie la demisio de la prezidanto de la LKK, tiu kongreso ne povis okazi en Italio.¹ Kiel alternativon oni elektis Bernon (Svislando). Aliaj kandidatoj, kiuj prezentiĝis en tiu periodo, estis Edinburgo, San Francisko kaj Bukareŝto, sed por 1915 kaj 1916.² Pro tiu iom embarasa konfuzo L.L. Zamenhof komunikis al Hippolyte Sebert, la gvidanto de la Esperantista Centra Oficejo en Parizo, sidejo de la Konstanta Komitato de l’ Kongresoj (KKK), siajn dubojn pri la senco okazigi la kongreson en Berno, des pli ke en ĉi tiu urbo atendis la kongresanojn kelkaj tre influaj kontraŭuloj de Esperanto, nome la idistoj, kiuj povus fari publikan skandalon. Krom tio li timis la mankon de sufiĉaj aliĝantoj kaj partoprenantoj. Tial Zamenhof proponis al Sebert entute rezigni pri okazigo de la UK en 1913 kaj koncentri ĉiujn fortojn al la planita jubilea kongreso en Parizo en 1914.

Sed malgraŭ la zamenhofaj duboj kaj avertoj, la 9a UK okazis en Berno. La anoj de la Svisa Esperanta Societo kaj de la Esperanta Grupo en Berno konsentis „akcepti la honoran, sed pro la mallonga tempo iom malfacilan taskon“ organizi la 9an UK, kiel estis notite en oficiala komuniko de la LKK. Do, sep monatoj devis sufiĉi por organizi tiun kongreson, tiel ke en la plej lasta fazo 35 personoj laboris konstante preskaŭ tage kaj nokte.

Organiza kaj honora personaro

La prezidanto de la *Loka Kongresa Komitato* (LKK) estis *Jakob Schmid* (*1869), kiu fariĝis ankaŭ la prezidanto de la 9a UK mem. Membroj de la LKK estis René de Saussure, samtempe la vicprezidanto de

¹ La ĉi-rilataj cirkonstancoj estis detale klarigitaj en „Esperantista Dokumentaro pri la oficialaj, historiaj, bibliografiaj kaj statistikaj aferoj“ (1914).

² Krom ĉi tiuj urboj estis proponitaj ankaŭ Franzensbad, Berlino kaj Kopenhago. La propono de s-ino Tiard okazigi la kongreson en Alger en 1915 estis retirita kaj rezervita por 1916.

la 9a UK),³ Th. Christen, Fritz Merz, Charlotte Pulvers, Max Burghold, Kurt Burghold, Jules Perlet, E. Joss, H. von Kaenel.

La *Akcepta Komitato* konsistis el René de Saussure (prezidanto), d-ro Th. Christen, Eduard Stettler (ankaŭ vicprezidanto de la Kongreso, prezidanto de la laboraj kunsidoj kaj prezidanto de Svisa Esperanta Societo), ges-roj Max de Tschanner kaj Roger Marcuard.

La pompan *Honoran Komitaton* formis aro da signifaj publikaj personecoj: La ofico de la prezidanto de la komitato estis plenumita de kolonelo *Emil Frey* (*1838), eksa membro de la svisa registaro kaj oficanta direktoro de la Centra Oficejo de la Universala Telegrafa Unio. Aliaj membroj estis Emil Lohner, reprezentanto de la Kantona Registaro, kaj G. Michel, prezidanto de la Urba Konsilantaro; krome *Charles Albert Gobat*, eksmembro de la berna kantona registaro kaj membro de la svisa parlamento (ĝis 1914, la jaro de lia morto), estro de la Centra Buroo de la Interparlamentara Unio, direktoro de la Internacia Pac-Oficejo kaj nobelpremiito pri paco en 1902.⁴ Inter aliaj membroj elstaris la ĝenerala sekretario de la Internacia Unio de PTT (Poŝtoj, Telegrafoj, Telefonoj), la vic-direktoro de la Internacia Oficejo de la Fervojoj, la ĝeneralaj direktoroj de la Svisaj Poŝtoj kaj de la Svisaj Telegrafoj, la rektoro de la Berna Universitato, la direktoro de la Nacia Banko, la prezidanto de la Svisa Asocio por Komercado kaj Industrio kaj diversaj reprezentantoj de la armeo, eklezioj, kuracistaro kaj gazetaro. La Svisa Konfederacio mem nek sendis oficialan reprezentanton nek donis financan subvencion, kion H.-J. Unger forte bedaŭris kaj kritikis en sia raporto.⁵

La solena malfermo

La kongreso estis malfermita la 24an de aŭgusto je la 15a horo en la berna *Kazino*⁶ kaj daŭris ĝis la 31a kun iom pli ol mil partoprenantoj⁷ el minimume 17 regnoj, aŭ trideko da landoj.⁸ La plej multaj eksterlandaj gastoj venis el Francio, Britio kaj Germanio, kelkaj aliaj ankaŭ el Italio, Hispanio, Aŭstrio-Hungario, Belgio, Nederlando kaj Irlando. Unuopuloj aperis el Danlando, Svedio, Portugalio, Alĝerio, Ruslando, Usono, Aŭstralio, Sudameriko. El Svislando mem aliĝis pli ol cent homoj. Tiu nombro de kongresanoj egalas proksimume al tiu de la krakova kongreso de la antaŭa jaro, sed signifis malpli kompare kun la kongresoj en Antverpeno, Barcelono, Dresdeno kaj Kembriĝo. Krom *L.L. Zamenhof kaj lia familio*, el (la diversaj partoj de) Pollando⁹ ĉeestis nur malmultaj personoj.¹⁰ La majstro, kiu loĝis en la pensiono

³ Fakte, la Konstanta Komitato de la Kongresoj decidis nomi René de Saussure prezidanto de la 9a UK. Kun la klarigo pri malbona sanstato li rifuzis ĉi tiun oficon, limigante sian rolon al la prezido de la Akcepta Komitato kaj kiel festparolanto. Pro tio, Jakob Schmid, prezidanto de LKK, estis elektita kiel prezidanto de la Kongreso, dum de Saussure konsentis esti vicprezidanto.

⁴ Baza biografio pri Charles Albert Gobat aperis en la germanlingva Vikipedio. Gobat estis ankaŭ elektita en la estraron de la *Asocio por la starigo de Mondlingva Oficejo*, kiu agadis proksime de la lingvo kaj movado Ido. En la klopodo interesi la svisan registaron pri la demando de la mondlingvo okazis jeno: La 17an de oktobro 1911 Gobat sukcesis aranĝi privatan kunvenon kun la federacia ministro Josef Anton Schobinger (1849-1911), kiu reprezentis la departementon de la internaj aferoj. En la raporto pri tiu kunveno estis notite, ke tiu svisa politikisto esprimis sian simpatian por la ideo de la neŭtrala mondlingvo kaj promesis ekzamenigi la aferon. Sed unu monaton poste la ministro forpasis.

⁵ Sebert sendis en julio 1913 al la prezidantoj de la naciaj Esperanto-societoj cirkuleron, en kiu li plendis, ke „la Svisa Registaro ne sendis al la aliaj Registaroj invitojn por la sendado de oficialaj delegitoj“ kaj ke, ankaŭ ĝenerale, lia klopodo instigi aliajn registarojn sendi al la esperantistaj kongresoj delegitojn, ne multe sukcesis. La kialon por tiu problemo li supozis en la cirkonstanco, ke tiuj petoj venis de privata institucio kaj ne estis senditaj laŭ la oficiala registara protokola vojo.

⁶ La berna Kazino estis konstruita en 1906-9 kaj do estis sufiĉe nova kongresejo, kiu estis disponigita je „tre favoraj kondiĉoj“ de la Berna Burĝaro (Burggemeinde), al kiu la Kazino kaj ties orgeno apartenis. Ankaŭ Eduard Stettler membris en ĉi tiu eliteca civitana komunumo, kiun konsistigas vasta reto de iamaj patriciaj familioj ka novaj burĝoj.

⁷ Ekzistas diversaj ciferoj: Laŭ la *UEA-jarlibro* estis 1203, laŭ *Enciklopedio de Eo* estis 1015 partoprenantoj el 30 landoj. La *Kongresa Libro 1913* indikis 787 aliĝintojn. Mi rekalkulis la nombron laŭ la oficiala listo de partoprenantoj en la *Esperantista Dokumentaro* (Paris 1914) kaj ricevis 1017 aliĝintojn. La nombro de 2000 ĉeestantoj en la solena malfermo, kiun H.-J. Unger menciis en sia raporto, estas verŝajne troigita.

⁸ Depende de tio, kion oni komprenas pri „landoj“, oni ricevas diversajn ciferojn. Regnoj estis minimume 17 (Germanio, Francio, Britio, Aŭstrio-Hungario, Svislando, Italio, Nederlando, Danlando, Svedio, Hispanio, Portugalio, Usono, Japanio, Ruslando, Aŭstralio, Urugvajo, Peruo), kiuj estis memstaraj ŝtatoj. Irlando, Alĝerio, Pollando, Bohemio/Moravio, Slovakio, Hungario, Rumanio, Litovio, Kartvelio, Filipinoj, de kie venis kelkaj homoj, ankoraŭ estis kolonioj de unu el tiuj regnoj. Kune kun Galicio (aŭ Ukrainio), Skotlando kaj Katalunio oni ricevas la nombron 30. Se oni konsiderus ekzemple Silezion, Saksion, Alsacon, Sudtirolon, Frislandon, Banaton ktp. kiel apartajn landojn, de kie venis aliaj kongresanoj, oni ricevus ankoraŭ pli altan nombron.

⁹ En tiu tempo Pollando estis dispecigita inter Ruslando (kun Varsovio), Aŭstrujo-Hungarujo (kun Krakovo kaj Lvovo) kaj Germanujo (kun Poznano kaj Vroclavo). Do, Zamenhof fakte venis el la Ruslanda Imperio al Berno.

¹⁰ D-ro Mikolajski, prezidinto de la 8a UK, ne povis veni al Berno, por, laŭ la kutimo, transdoni la povojn al la nova prezidanto. Ankaŭ Antoni Grabowski, Varsovio, ne troviĝis inter la vizitantoj de la berna UK.

Beau-Site, montriĝis en akompano de sia edzino Klara kaj iliaj du filinoj Sofia kaj Lidia, kiu, estante evidente iom kaprica personeto, ŝajne eklernis Esperanton nur kelkajn semajnojn antaŭe. Ilia profesie tre serioza filo Adamo alveturis el Laŭzano, kie li studis kaj doktoriĝis pri medicino.

„Meze de nepriskribebla entuziasmo D-ro Zamenhof, sekvata de la organiza Komitato, de la konstanta Komitato de la Kongresoj kaj de la naciaj delegitoj, eniras la podiumon de la belega kaj vasta salonego de la Kazino. (...) Tuj, akompanata de la orgeno, kiun majstre ludas S-ro orgeninspektoro Karl Locher, eksonas la himno Espero, kiun ĉiuj kongresanoj ĥore kantas. La impresio estas ĉiam grandioza kiel kutime, sed precipe impresiga por tiuj, kiuj unuafoje ĉeestas nian jaran internacian manifestadon,“ kiu estis malfermita de *Hippolyte Sebert* (*1839), franca eksgeneralo kaj ano de la Franca Instituto, do vera eminentulo.¹¹ Tiel tekstis la unua alineo de la oficiala raporto aperinta en la kongresa bulteno.

La verva germanlingva salut-parolado de *Emil Frey* estis laŭtleĝita de f-ino Lena Häberli en Esperanto-traduko. Frey entuziasme laŭdis kaj dankis la „grandan verkon“, kiun Zamenhof iniciatis, kaj montris sin konvinkita, ke „krei kaj viviĝi internacian lingvon signifas fari al la homaro nemezureblan servon, kies gravecon nur tiu povas esti, kiu konas la murojn starigitajn inter la popoloj per la diverseco de lingvoj.”

Nome de la ŝtata konsilio de la kanton Bern parolis s-ro *Kistler*, kiu certigis la ĉeestantojn, ke la „berna kantona konsilistaro“ kaj „la berna popolo“ „havas varman simpatian por via Kongreso kaj viaj klopodoj disvastigi internacian lingvon“. La parolanto emfazis la gravan rolon, kiun tia lingvo povus ludi ne nur por la komerco, turismo kaj scienco, sed ankaŭ por la paco kaj humaneco mem. Evidente li evitis laŭdi la lingvon Esperanto konkrete, kies nomon li apenaŭ uzis en sia kongresa kontribuo.

En sia parolado *René de Saussure* (*1868) esprimis al Zamenhof publike kaj oficiale la „profundan dankon, admiron kaj amsenton de la tuta Esperantistaro.“ Kvankam Zamenhof avertis, ke li ne plu deziras esti rigardata kiel la majstro, de Saussure tamen daŭrigis nomi lin majstro. Samtempe, de Saussure proklamis la unuan periodon de la Esperanto-historio „forpasinta“ kaj solene inaŭguris la „duan periodon“, kiu laŭ li „estu la decida periodo, dum kiu Esperanto enradikiĝos pli forte en la tuta mondo.“ Sed de Saussure avertis la publikon, ke la Esperanto-movado atendos „malfacila vojo kaj granda laboro“, kaj ke „espero, obstino kaj pacienco“ ne plu sufiĉos, sed ke necesos ankaŭ movada „konkordo“. Krom tio li sugestis establi apartajn instituciojn por la lingvo, propagando, aplikado. Malgraŭ la skeptiko de Zamenhof pri la taŭgeco de René de Saussure kiel festparolanto, la kurioza ĝenevano, kiu en la kongresjaro translokiĝis al Berno, trovis la adekvatajn vortojn dum sia parolado. La elekto de René de Saussure por tiu rolo evidente signifis ioman problemon, kaj Zamenhof ne hezitis aludi ĝin en sia korespondado kun Sebert, ĉar de kelkaj jaroj de Saussure estis konata kiel iom kaosa lingvoreformemulo, kiu publikigis diversajn bizarajn projektojn de reformita Esperanto. Ĝuste en la lasta tempo li diskonigis novan version kun la titolo „Lingvo Kosmopolita“ respektive „Lingvo Cosmopolita“ kaj per tio ree konfuzis la esperantistojn, kiuj probable iom dubis pri lia movada lojaleco, kvankam li tute ne transiris al Ido, la plej forta konkurento de Esperanto.¹²

Malgraŭ ĉia modesta ceremoniado, kiun oni praktikis kun Zamenhof en Berno, la kreinto de Esperanto estis abunde laŭdata, omaĝata kaj honorata. Tiel, generalo Sebert anoncis, ke la LKK decidis donaci al Zamenhof oran medalon, „por solene memorigi pri la komenco de la dua periodo de vivado kaj kreskado de nia afero.“ Sekve, Jakob Schmid, prezidanto de la LKK kaj de la UK, havis la honoron transdoni la medalon, kiu estis prezentita de Anna Schmid (ĉu lia edzino?), kiu portis bernan kostumon, al Zamenhof. La medalo, elpensita de René de Saussure laŭ la spasmila sistemo,¹³ la fikcia monunuo de Esperantujo, montris unuflanke la bildon de tiu, kiu ne deziras esti la majstro kaj aliflanke surhavis artan simbolon de Esperanto. Alia LKK-anino, H. von Kaenel, havigis al Klara Zamenhof belan bukedon de ruĝaj rozoj, kiu formis la blankan krucon de la Svisa Federacio, el edelvejsoj. Zamenhof dankis la donacon per la seka rimarko, ke li „konstatas kun ĝojo, ke la afero ne plu bezonas lian kondukon, ke ĝi iros ĝis la celo estos atingita“¹⁴ kaj ke li daŭrigos lukti por Esperanto kiel simpla soldato en la vico de siaj adeptoj. La staranta ĉeestantaro ovacie priaplaŭdis la memorindan festakton.

¹¹ Baza biografio pri Hippolyte Sebert aperis en la Vikipedio (la germanlingva versio estas plej detala).

¹² Sian lingvo-eksperimentadon René de Saussure daŭrigis ankoraŭ multajn jarojn. En 1925 li definitive forlasis Esperanton. René de Saussure kaj liaj lingvoreformoj estas detale prezentitaj kaj priskribitaj en la Svisa Enciklopedio Planlingva (2007), parto „Interlingvistiko“.

¹³ Laŭ *Oficiala Kongresa Gazeto*, n-ro 2.

¹⁴ Citita laŭ „Esperantista Dokumentaro pri la oficialaj, historiaj, bibliografiaj kaj statistikaj aferoj“ (1914).

La bernan epizodon Edmond Privat memorfiksis en sia verketo *Vivo de Zamenhof* per jenaj lakonaj frazoj: „En Berno, je 1913, Zamenhof jam ne parolis, eĉ ne sidis sur estrado. Ame ĉirkaŭata, li sidadis en la mezo de la kongresanoj kun edzino. Li spiris pli libere.“¹⁵

Post la solena malfermo okazis la sekvanta evento, kiun oni povas nomi *la kortego de la esperantistoj tra Berno*, pri kiu la *Oficiala Kongresa Gazeto* jene raportis: „Dimanĉon, je la sesa amasiĝis sur la Herrengasse antaŭ la Kazino ĉirkaŭ la naciaj flagoj la mil kongresanoj. Dank'al agemo de l'Komisionanoj ordo baldaŭ regis, kaj sekvante la urbmuŝikistaron, kiu ludis gajajn marŝariojn, la tuta Kongresanaro ekiris tra la Marktgasse kaj la Spitalgasse¹⁶ ĝis la stacidomo kaj de tie tra la Christoffelgasse, preter la monumento al la Universala Poŝta Unio, tra la Bundesgasse ĝis antaŭ la Federacia Palaco. Multaj Kongresanoj portis verdajn flagojn. La stratoj estis superplenaj je Bernaj kaj fremdaj rigardantoj, kiuj tre interesiĝis. Sed kiam la sekvantaro alvenis sur la Bundesplatz, la rigardantoj estis tiel multegaj, ke oni devis iom atendi antaŭ ol grupiĝi. Tiam la urbmuŝikistaro solene ludis la svisan nacian himnon; ĉiuj kapoj senĉapeliĝis, kaj ĉiuj, nepre ĉiuj, kantis tiun himnon al libereco. Kaj nun tra la Amthausgasse reekmarŝis la Kongresanaro ĝis la Kazino. Tie [estis], sur vasta balkono, S-rino kaj D-ro L.L. Zamenhof, ĉirkaŭitaj de la estradaj eminentuloj, kiuj intertempe trinkis teon. La sekvantaro helike amasiĝis kaj haltis antaŭ la balkono. Post ovacio al la kreinto de Esperanto, la Kongresanoj ĥore kantis la Esperon akompanatan de la urbmuŝikistaro. Dum tiu kantado, la vidaĵo, el la balkono, de la placo tute nigra je homoj estis tre impresiga.“¹⁷

Dimanĉon vespere, la *Katedralo* estis elektre lumigita honore al la kongresanoj, kaj super la kupolo de la *Universitato*¹⁸ pendis verdaj flagoj kun la verda stelo sur blanka grundo.

Kunsidoj kaj prelegoj

Dum la kongreso okazis tri plensesioj de la *Ĝenerala Labora Kunsido*, kiuj estis preziditaj de *Eduard Stettler* (*1880) kaj protokolitaj de *Gabriel Chavet* (*1880), franco el Parizo, kiu funkciis kiel ĝenerala sekretario de la Kongreso.¹⁹ La tempon oni pasigis precipe per la diskuto pri proceduraj, formalaj kaj organizaj demandoj. Traktita estis ankaŭ la propono, ĉu la UK okazu ĉiujare, anstataŭ nur ĉiun duan jaron. La kunsidantoj interkonsentis, ke la UK tamen okazu ĉiujare, kaj ke en 1915 ĝi estu efektivigita en Edinburgo, anstataŭ en San Francisko.

Kiel kutime dum UK, ankaŭ en Berno okazis kunsidoj de diversaj *fakaj asocioj* (kiel kuracistoj, katolikoj, studentoj kaj junuloj, bontemplanoj, liberpensuloj, framasonoj, kristanoj, teozofoj, kuracistoj, inĝenieroj, arkitektoj, juristoj, instruistoj, verkistoj, maristoj, fervojistoj, policistoj, poŝtistoj, publikoficistoj, sciencistoj, feministoj, socialistoj, ruĝuloj, ruĝkrucistoj, vegetaranoj, kontraŭalkoholuloj k.a.). Tiuj fakkunsidoj okazis en la universitato.²⁰ Zamenhof partoprenis en la bone vizitita kunveno de la “Internacia Ordeno por etiko kaj kulturo”, kiu estis prezidita de d-ro *Friedrich Uhlmann* (*1881) kaj kiu decidis apogi la “novan homaranisman movadon”. Uhlmann celebris ankaŭ la unuan framasonan riton en Esperanto. Krome okazis tri Esperanto-diservoj por protestantoj, katolikoj kaj judoj.

La kunsidon de la *Lingva Komitato* partoprenis s-roj Arnhold, Aymonier, Boirac, Borel, Boucon, Chavet, Ferter, Fridöri, Krestanov, Kühnl, Meyer, Mybs, Rhodes, Rust, de Saussure, Sebert, G. Stroele, Warden kaj s-inoj Hankel kaj Pulvers. Boirac, la prezidanto de la Komitato, atentigis, ke tiu negranda kunveno ne estas rajtigita por preni laŭregulajn decidojn, kaj ke ĝi povas nur ebligi la interŝanĝon de ideoj. Krom raportoj pri faritaj kaj farotaj laboroj ne mankis ankaŭ plendoj. Tiel, oni eksciis, ke nur malmultaj akademianoj respondis iun cirkuleron senditan al ili de Théophile Cart, kiu ne ĉeestis la kongreson, kaj d-

¹⁵ Okulfrapa estas la konstato, ke Edmond Privat lasis la 9an UK en Berno preskaŭ tute ekster la atento en sia *Historio de la Lingvo Esperanto*. Tiu historiografia neglekto eble kontribuis, ke la postaj generacioj de esperantistoj malmulte sciis kaj memoris pri tiu kongreso.

¹⁶ Ĉefaj stratoj en la urbocentro.

¹⁷ Cito laŭ *Oficiala Kongresa Gazeto* n-ro 2.

¹⁸ La nova centra konstruaĵo de la berna universitato estis inaŭgurita en la jaro 1903.

¹⁹ Kiel sekretario de la Centra Oficejo, de 1905, Gabriel Chavet (1880-1972) partoprenis la organizadon de la UK-j 1906-14. Kiel ĝenerala sekretario de ĉiuj tiuj kongresoj, kies taskoj estis fiksita de la Kongresa Regularo, li ne nur verkis la oficialajn raportojn, sed ankaŭ plenumis la sekretarian laboron de la Lingva Komitato, redaktis la *Oficialan Gazeton* kaj publikigis ĉiujn gravajn dokumentojn eldonitajn de la Centra Oficejo. (Baza biografio pri Gabriel Chavet aperis en la Esperanta Vikipedio).

²⁰ Detaletaj raportoj pri tiuj „kunvenoj de specialistoj“, kiel ili oficiale nomiĝis, aperis en la „Esperantista Dokumentaro de la 9a UK“ (1914).

ro Arnhold demandis, ĉu la komitatanoj ne havas pli gravajn taskojn por plenumi ol la simpla respondado al cirkuleroj kaj la voĉdonado.

Sciencaj prelegoj estis prezentitaj de profesoro Aimé Cotton, Parizo, pri „magnofizikaj fenomenoj“, de d-ro Werner Marchand, Davos, pri la „geologio kaj zoologio en la Grizonaj Alpoj“, de d-ro Alfredo Stromboli, Ĝenovo, pri la „fabrikado de ŝtalo sen karbo kaj mineraloj“ kaj de profesoro Delfi Dalmau, Barcelono, pri la „didaktika metodo en la lingvoinstruado“. Inter la kongresaj aliĝintoj troviĝis ankaŭ la konata itala matematikisto Giuseppe Peano el Torino, aŭtoro de la planlingvo Latino sine flexione.

Riĉa kultura kaj turisma programo

Inter du koncertaj partoj dum la lunda *Festvespero* en la Kazino, kie prezentis sin la fervojista orkestro de Berno, Edmond Privat (*1889) aranĝis manifestacion de la Societo por Mondamikiĝo, dum kiu elpaŝis pluraj parolantoj.²¹

En la *Teatra Vespero* (marde) estis surscenigitaj la spektakloj *Patreco* de Mathilde Wolf kaj *Ginevra* de Edmond Privat.²²

Apartan aprezon trovis la *Granda Koncerto* merkredon vespere, kie eksonis sub la fingroj de la majstro Locher la majesta orgeno de la Kazino. Unue, la publiko estis ravita per malnova muzikaĵo de Johann Sebastian Bach kaj poste ĝi estis surprizita per Adaĝo de H. Huber. En la dua parto de la koncerto estis ludita la fama opero „La morto de Asa“ de Edvard Grieg. La publiko ankaŭ ĝuis la kantadon de la Berna Virĥoro, kiu estis direktita de E. Henzmann. Teofila Essigmann el Varsovio kantis en Esperanto diversajn ariojn. Tri sinjoroj ludis kvarteton en F-dur de Joseph Haydn.

La etoso dum la *Granda Internacia Balo* estis priskribita de la *Oficiala Kongresa Gazeto* per jenaj frazoj, kiuj havas preskaŭ kulturhistorian valoron: „La Elfoj dancas sur la vasta ebenaĵo“, diris franca poeto... kaj hieraŭ ‘ĉe horo dekdua en nokto’ laŭ rusa poezio... dancadis en la Kazino Esperantistoj el ĉiuj nacioj, inter kiuj multaj estis nacie vestitaj. Sed mi povas vin certigi, ke ili tute ne similis al Elfoj. Anstataŭ verdaj lunradioj heligantaj arbaran maldensaĵon, blindigaj elektraĵoj lampoj rebrilis sur la planko; anstataŭ nenatura aera muziko surdigantaj trombonoj ritmis la takton de l’ violonoj; anstataŭ nebulaj aperaĵoj glitantaj malpeze, viglaj paroj turniĝe minacis la piedojn de la nesingardemaj rigardantoj. La podiumo de la salonego en la Kazino estis okupita de la orĥestro, kaj flanke, inter abiaj branĉoj, oni estis organizinta malsuprenglitejon, sur kiu niaj gesamideanoj harde ekzerciĝis al montaj sportoj. Multaj estis precipe la svisaj kaj la oberlandaj²³ kostumoj. Inter dancoj, jodlistoj admirigis sian apartan arton. Je la 12-a la plej granda parto de ĉeestantoj noktmanĝis en najbaraj ĉambregoj. Tiam ni konsciis, ke la Esperantista movado ne estas en danĝero, ĉar vere admirinda estis la ĝenerala kuraĝa antaŭenemo de ĉiuj... al la bufedo. Poste la dancoj rekomenciĝis kaj daŭris dum la tuta nokto.“

Edmond Privat, kiu en sabato aranĝis la eventon, raportis pri la rezultoj de la *Oratora Konkurso*, en kiu premioj gajnis ok kongresanoj: René-Charles Pichon, kiu ricevis la unuan premion el la mano de *Marie Hankel* (*1844), la unua granddamo de la Esperanto-literaturo. La aliaj premiitoj estis s-roj Mahn, Rajci, Jakobs, Dalmaŭ, Right, Van Schoor kaj s-ino Ferrand. Temoj elektitaj por la paroladoj estis kuraĝo, patrujo, universala frateco, seriozaj libroj, mortpuno, sano, heroismo kaj infanoj. En sia kritiko Privat emfazis, ke la

²¹ La prezidanto de tiu societo estis Sir Vezey Strong, eksurbestro de Londono, simpatianto de la Esperanto-movado kaj propagandanto de la ideoj de la pacifisto William T. Stead (kiu tragike pereis sur la ŝipo Titanic en 1912 survoje al iu packonferenco en Novjorko). En Berno, Strong estis reprezentita de Harrison Hill, kiu laŭtleĝis lian mesaĝon, en la espero, ke la tuta mondo sekvos la ekzemplon de la „feliĉa familio de l’ Esperantistoj“, kiu plej bele realigas la internacian amikecon. Zamenhof subtenis la ideon, ke la esperantistoj helpu la movadon iniciatitan de Strong.

²² La *Patreco* estis horloĝista dramo el la kantono Neuchâtel, dum *Ginevra* estis triakta lirika dramo, laŭ malnova legendo de kelta deveno, kiu temas pri reĝo Arturo kaj la kavaliroj de la Ronda Tablo. Dum la prezento de la unua spektaklo fare de iuj amatoroj el La Chaux-de-Fonds, kiuj lernis Esperanton nur antaŭ nelonge, estis mallaŭdata de la kritiko kiel diletantaĵo, la teatraĵo de Privat, kiu estis lertege prezentita de la belgaj aktoroj Helene Bertrijn kaj Jules Verstraete el Antverpeno, trovis eĉ la admiron de la korespondento de la loka gazeto *Bund* (vd. la raporton de Unger). Pri tiuj du spektakloj aperis apartaj kontribuoj en la eldonoj de la revuo *Esperanto*, kiuj sekvis la kongreson. La nomoj de la roluloj de la du teatraĵoj aperis en la „Esperantista Dokumentaro de la 9a UK“ (1914). Pri la enhavo kaj recenzon legu en *Lingvo Internacia* (1914), vd. sub <http://esperanto.net/literaturo/dram/libr/ginevra.html>.

²³ T.e. kostumoj el Berna Oberlando (Alpa parto de la berna kantono).

konkursanoj, kiuj faris paroladojn tre belsonajn kaj plenajn de ideoj, tamen atentu pri la ritmo kaj la akcento, kaj donis utilajn konsilojn.

La *dumkongresa ekskurso* kondukis la esperantistojn – entute 700 – al Interlaken en Berna Oberlando. Dum la plimulto de la kongresanaro serĉis ripozon sur la herbejoj aŭ suprenrampis per dentrada aŭ ŝnura fervojo al iuj montopintoj, nur malmultaj esperantistoj vidis iun prezenton de la Ludoj de „Wilhelm Tell“ en subĉiela (aĉ liberaera) scenejo. Vespere okazis piroteknikaĵo honore al la kongresanoj, kiuj nokte reveturis per du longaj specialaj vagonaroj al Berno. Dum la semajno eblis ankaŭ veturi al la montopinto Jungfrauĵoch sur 3471 metroj s.m., kion profitis fari ĉirkaŭ 150 kongresanoj.

Turisma gvidlibro tra Berno kaj la Alpoj estis preparita, aperis novaj bildkartoj multkoloraj, kaj por eksterlandaj turistoj la ŝtataj svisaj fervojoj eldonis specialajn rabatitajn biletojn.

4a Kongreso de Universala Esperanto-Asocio

Sine de la 9a Universala Kongreso okazis la *4a Kongreso de Universala Esperanto-Asocio (U.E.A.)*, kies membroj kaj delegitoj renkontiĝis en tri laborkunsidoj, sub la gvido de *Théophile Rousseau* kaj *John Pollen*, kiuj anstataŭis la UEA-prezidanton *Harold Bolingbroke Mudie*,²⁴ kiu devis iri al Kanado kaj sendis amikan leteron. *Hector Hodler* (*1887), direktoro de UEA, konstatis malprogreson de la internaciemaj ideoj kaj emfazis la neceson plimultigi la asociajn membrojn. Post la duoblo de la kotizo UEA perdis unu trionon de la membraro, tiel ke de iam 9000 restis nur 6000 pagantoj. Eble kiel respondo al René de Saussure, kiu en sia kongresparolado sugestis pli severan organizon modelon, vicprezidanto Rousseau alvokis la „esperantianojn“ ne limigi la agadliberecon de la aktivuloj sed apliki toleremon, ĝentilecon kaj senpasjecon en la diskutoj kaj strikte respekti la politikan neŭtralecon.

En sia malferma parolado Hector Hodler aludis „la ondon de ŝovinismo, kiu trapasis Eŭropon“ kaj plendis pri „la atmosfero de malpaco kaj sango“, kiu kaŭzis, laŭ li, ke „la antaŭeniĝo de nia afero estis malhelpita“. Al la kongresanoj estis submetita sufiĉe politikeca teksto kun la titolo „UEA kaj ŝovinismo“, kiu estis prezentita de Théophile Rousseau. Ĝia intenco estis eksplicite kondamni, malgraŭ politika neŭtraleco de la asocio, ŝovinismon, perforton kaj militon en la mondo. En la teksto estis ankaŭ emfazite, ke ŝovinistoj kaj homoj, kiuj disvastigas nejustajn kaj neĝustajn gazetarajn informojn, ne estas bonvenaj en la asocio, kaj ke ili povos esti eksigitaj el UEA, se necese. En la spirito de tiu drasta interpretado de la „interna ideo“ estis verkita ankaŭ la „proponita deziresprimo“, kiu servis kiel malneto de kongresa rezolucio. La trakto de tiuj proponitaj tekstoj dum la tria laborkunveno de UEA fakte kaŭzis ioman konfuzon, eĉ kontraŭstaron. Precipe germanaj samideanoj atentigis, ke iuj punktoj en tiuj tekstoj ne estas akcepteblaj el la vidpunkto de la esperantista neŭtraleco;²⁵ UEA prefere ne okupiĝu pri politikaj sed nur pri per-esperantaj aferoj. Ĉi tiu rimarkigo provokis Edmond Privat respondi, ke finfine „oni forlasu la teoriajn diskutojn pri diferenco inter per- kaj por-esperantaj aferoj“. Post tiuj viglaj diskutoj la tekstopropono de Rousseau/Privat/Pollen estis malakceptita kaj la teksto proponita de Stettler (principa aprobo de la raportoj kun resendo al iu komisiono) akceptita kun 65 voĉoj kontraŭ 35, post duobla voĉdono kaj rekomendo al la „Universala Komisiono por Instruado de Esperanto“ por la plua traktado. Dum la teksto „UEA kaj ŝovinismo“ estis aperigita en la revuo *Esperanto*, la „rezolucio“ mem oni serĉas vane en tiu ĉi gazeto.

Krom tio oni decidis, ke estonte la kotizo por la UK validu ankaŭ por partopreni la kongreson de UEA.²⁶ Cetere, la kotizo por la 9a UK estis 15 frankoj (aŭ 6 spesmiloj).²⁷

De la Organiza Komitato, kiu publikigis eble iom tro patosan bonvenigan salutmesaĝon, la berna kongreso estis interpretata kaj konsiderata kiel „granda festo de l’paco“ kaj „kiel signo de lumo en tiu malluma nokto“. Kvankam la Unua Mondmilito (la „Granda Milito“) oficiale ankoraŭ ne eksplodis, la

²⁴ Bazan biografion pri Harold Bolingbroke Mudie disponigas la Esperanta Vikipedio.

²⁵ Por trakti specialajn (fakajn) temojn aŭ eĉ temojn situantajn ekster la kongresa neŭtraleco eblis formi „specialistajn studajn Sekciojn“, kiuj konsistis el „specialistaj societoj“ aŭ „el personoj, kiuj grupiĝas libere dum la Kongreso por esplori kune temojn, pri kiuj ili havas specialistan kompetentecon aŭ interesiĝas speciale“.

²⁶ En postaj jaroj UEA „akaparis“ la UKn, mem organizis ĝin kaj forviŝis la diferencon inter UK kaj kongreso de UEA.

²⁷ Probable temas pri svisaj frankoj, kiujn oni povis sendi al la Berna Kantona Banko, kiu enkasigis la kotizojn. Familianoj (edzino kaj infanoj) pagis la rabatitan kotizon de po 7,50 frankoj (sed ne rajtis ricevi la kongresajn dokumentojn).

antaŭmilita etoso ekscitis ĉiujn kaj ĉie oni sentis alveni la militon, kvankam la sinarmantaj registaroj palavis pri paco. Nu, la Balkanaj Militoj, kiuj furoris ekde septembro 1912, finiĝis la 10an de aŭgusto 1913 per la packontrakto de Bukareŝto (kie oni volis okazigi la UKn!). Do, la aktualaj temoj de la milito kaj (mal)paco certe okupis kaj maltrankviligis la menson de la esperantistoj, kiuj konsideris sin iusence ankaŭ kiel pacifistojn, kvankam rilate la esprimadon de vidpunktoj pri tiuj temoj la esperantistoj troviĝis en dilemo, pro la politika neŭtraleco de sia organizaĵo.²⁸

La ĝenaj manovroj de la idistoj

Alia konflikto prepariĝis sur la ebena de la planlingva movado. Koncerne la *idistojn*, pri kiuj oni timis, ke ili povus fari skandalon, okazis la sekvantaj incidentoj. Pro maldiskreteco oni povis ekscii, ke la idistoj klopodas saboti la kongreson, sendante leteron al la aŭtoritatoj de federacio, kantono kaj urbo kun la alvoko ke oni rezignu sendi oficialan reprezentanton al la UK. La skandalo fariĝis publika, ĉar la letero estis submetita al la prezidanto de la kongreso, Schmid, kiu okupiĝis pri la intrigo. Fakte ambaŭ flankoj ĵetis oleon en la fajron. En la kongresejo cirkulis bildkarto kun sarkasma karikaturo: dekstre ĝi montris la kongresan prezidanton Schmid en formo de giganta urso (simbolo de Berno), maldekstre estis videbla mortpendigilo kun vireto, supozeble idisto, surportanta la titolon *Weltsprache-Amt* kaj strangolata de Schmid (vd. la ilustraĵon sub 20.). La idistoj anoncis, ke ili daŭrigos sian lukton kontraŭ Esperanto. Sed la esperantistoj simple ignoris la agadon de *Weltsprache-Amt*,²⁹ kio devis forte ĉagreni la idistojn. La kongresa parolado de Emil Frey estis publikigita ankaŭ en la periodaĵo *Die Weltsprache*, organo eldonita de la svisaj idistoj, kiuj en 1913 anoncis ankaŭ la (re)fondon de *Weltsprache-Verein Bern*. Ĉar Frey estis ankaŭ honora prezidanto de la ‘Asocio por la starigo de Mondlingva Oficejo’, proksima al la idistoj, li deklaris, ke li „nepre deziras gardi neŭtralecon” rilate la planlingvan demandon. La sekva numero de *Die Weltsprache* raportis pri tiu kongreso kun malica tono emfazante, ke ĝi sukcesis arigi ‘nur’ 1200 partoprenantojn; tiun informon la raportinto Schrag misuzis por provi bagateli la signifon de la berna Esperanto-kongreso kaj atribui la propagandan ‘venkon’ al la idistoj, kiuj siaflanke riproĉis al la esperantistoj fanfaronan kaj neseriozan konduton, kun la imputo, ke per sia kongreso la esperantistoj ne intencas propagandi la ideon de mondlingvo en si mem, sed celas mortigi la idistojn (Schneeberger raportis). Cetere, estas amuze scii, ke ambaŭ planlingvaj movadoj luktis por gajni la mondfaman ĉokoladan fabrikon Tobler en Berno kiel sponsoron, kun la sekvo, ke la reklamo de Tobler aperis kaj en Esperanto kaj en Ido.³⁰

Probable kiel reago al la skismemo kaj reformemo en la planlingva movado, en la Solena ferma kunsido Paulo Balkanyi el Budapeŝto faris la iom kuriozan proponon, ke oni akceptu la formulon, ke „la Kongreso opiniu necese, ke en ĉiuj ŝtatoj la registaroj ordonu (sic) ke, eĉ se oni ankoraŭ ne volas enkonduki la instruadon de Esperanton en la lernejojn ĝenerale, ĉi tiu lingvo estu nur la Zamenhofa laŭfundamenta Esperanto kaj ke la kongreso elektu komisionon, kiu klopodu atingi tion ĉe la registaroj.” La rezulto de la debato estis, ke la Kongreso konsideris tiun proponon superflua kaj rifuzis voĉdoni pri ĝi.

Gazetara ĉho

Kiel aldonaĵo de la revuo *Esperanto* aperis ses numeroj de la *Oficiala Kongresa Gazeto*, kiu publikigis krom multaj programaj informoj ankaŭ la paroladojn de la ĉefaj movadaj funkciuloj kaj raportojn pri unuopaj kunsidoj. Pri la 9a UK la Centra Oficejo en Parizo eldonis, krom la *Kongresa Libro*, kiu estis

²⁸ Alia dilemo de la esperantistoj koncernis la kredindecon de iliaj argumentoj pri la kaŭzoj de malpaco kaj militoj, kiuj ne eksplodis pro la „lingva problemo“, kiel la esperantistoj firme kredis (kaj false kredas ĝis nun), sed pro aliaj kialoj.

²⁹ La *Asocio por la starigo de Mondlingva Oficejo* estis kreita la 27an de februaro 1911 en Berno post konkretaj sugestoj de la eminenta profesoro Wilhelm Ostwald (1853-1932), sekreta konsilisto el Leipzig kaj nobelpremiito pri kemio (1909). Kiel kunlaborinto de la *Delegitaro por adopto de internacia helplingvo* Ostwald prelegis en septembro 1910 en Svislando pri la temoj ‘La organizado de la mondo’ (Basel) kaj ‘La energia principo en komerco kaj metio’ (Berno). En la kvina numero de 1913 de *Die Weltsprache* estis anoncita la (re)fondo de *Weltsprache-Verein Bern* je la 5a de aprilo sub la prezido de iu Hans Christen kaj de Arnold Schrag kiel estrarano.

³⁰ Kiam aperis tia Ido-prospekto pri la ĉokolado de Tobler, la esperantistoj, precipe Karl Jost (1876-1952) en Zuriko, reagis per kolera protesto kaj minacis la fabrikan per bojkoto de ĝiaj produktoj flanke de la esperantistoj. Ankaŭ Jakob Schmid, tiama SES-prezidanto el Berno, esprimis sian malŝaton, ke Tobler reklamas siajn produktojn per Ido.

presita kaj eldonita de Haller S.A. & Eldonejo Wagner Bern, la *Oficialajn raportojn* kaj la *Esperantistan Dokumentaron pri la oficialaj, historiaj, bibliografiaj kaj statistikaj aferoj*.³¹

En sia germanlingva raporto *H.-J. Unger* bilancis pri la kongreso, ke kvankam ĝi ne plenumis ĉiujn atendojn, ĝi tamen pruvis unu aferon: la plenan taŭgecon de Esperanto kiel internacia help- kaj trafiklingvo. Kion konfirmis pluraj eksteraj observantoj.

La loka kaj svisa gazetaro dediĉis al la 9a Universala Kongreso de Esperanto en Berno plurajn artikolojn. En siaj gazetaraj komentoj la ĵurnalistoj reagis kun admiro kaj agnosko pri la funkcipovo de Esperanto kiel kongreslingvo kaj miris, ke en artefarita lingvo eblas esprimi sentojn kaj emociojn.³² Sed ne mankis ankaŭ skeptiko kaj duboj pri la „artefarita” lingvo-eksperimento, kies atestantoj ili fariĝis dum la kurioza kaj malofta evento en la svisa ĉefurbo. La komentisto de *Intelligenzblatt* opiniis, ke „artefarita lingvosistemo havas malavantaĝojn” kaj ke mondlingvo „ĉiam estos nur helprimedo, komparebla kun la telefono”. Tamen, la artefarita lingvo povus esti „bonega perilo de objektivaj faktoj”, sed ne povas „esprimi psikologie pli profundajn emociajn valorojn”. La lingvo estas io organisma, kreskinta el la tero, oni klarigis. „Ignori tion signifus vane elspezi alte signifajn kulturajn valorojn.” Malgraŭ tio, la gazeto konkludis, ke tia internacia lingvo „povus fari al la tekniko, komerco kaj scienco grandajn servojn”. Tamen, la gazeto sindetenis koncerne la juĝon, ĉu „Esperanto atingas la idealon de mondlingvo”. Krom tio ĝi konstatis la „okulfrappe fortan virinan elementon” dum la kongreso.³³ La gazeto *Bund* rimarkis la verdan steleton, kiun la kongresanoj portis en siaj vestaj butontruoj. Por la komentisto estis klare, ke tia kongreso servas ĉefe al propagandaj celoj por veki la intereson pri Esperanto kaj por pruvi ĝian disvastiĝon. Estis konstatite, ke la lingvo Esperanto estas ja belsona, ke oni ne bezonas duan mondlingvon (kiel Idon) kaj ke apud Esperanto alia tia mondlingvo ne havas ekzistaraĵon. Simile al *Intelligenzblatt*, *Bund* argumentis, ke artefarita lingvo „ĉiam estas mekanismo kaj ne estas organismo”. Malgraŭ ĉia skeptiko, la artikolo konkludis la temon per la konvinko, ke por la rolo de mondlingvo oni ne povus elekti naturan lingvon, sed devus krei artefaritan lingvon.³⁴

En 1914 la Universala Kongreso de Esperanto devintus do okazi, laŭ decido de la krakova kongreso, en Parizo (aliĝis 3700 personoj!), sed pro la militeksplozo fine de julio ĝi estos fermita tuj post la haste kaj improvizite efektivigita inaŭguro, ĉeestata de nur malmultaj samideanoj. Laŭ decido en Berno, por 1915 Edinburgo ricevis la venontan kongreson, kvankam la usonanoj volis ĝin mem realigi en San Francisko okaze de la inaŭguro de la Panamo-kanalo.³⁵ Sed la grandiozaj iluzioj de la esperantistoj estis neniigitaj, iliaj intencoj devis esti nuligitaj kaj forgesitaj. La homaro entuziasmis pri milito kaj ne estis interesita pri paco, preferante fordroni en la sangaj bataloj de la Unua Mondmilito (nomita „La Granda Milito”). 40 ŝtatoj estis rekte aŭ malrekte envolvitaj en la milito, kiu alprenis sian logikan dinamikon post la atenco en Sarajevo en junio kaj la ĝin sekvantaj militdeklaroj. 70 milionoj da soldatoj estis mobilizitaj. La rezulto estis ĉirkaŭ 17 milionoj da mortviktimoj. Post kiam la venonta UK en Eŭropo, kiu okazis en 1920 en Hago (Nederlando), arigis nur 408 partoprenantojn, pli granda internacia kongreso efektiviĝis en 1921 en Prago kun 2561 esperantistoj. Do, la laboro de la Esperanto-movado retrovis sian daŭrigon kaj la normalan ĉiujaran ritmon – ĝis la eksplodo de la Dua Mondmilito en 1939, cetere la jaro, en kiu la Universala Kongreso, jam la 31a, ree okazos en – Berno.

© Andreas Künzli, Berno (Svislando), aŭgusto 2013

³¹ Vd. la esencan bibliografion sub 18.

³² Kiel la turgovia gazeto *Bischofszeller Zeitung*.

³³ Eble la duono de la kongreso estis virinoj (inter ili edzinoj kaj filinoj).

³⁴ Laŭ la koncerna artikolo en *Der Bund* (Bern) de la 24a de aŭgusto 2013. Vd. ankaŭ la raporton de H.-J. Unger sub 21.

³⁵ Dum la edinburga UK ne realiĝis, malgranda kongreso kun 163 partoprenantoj tamen okazis en San Francisko (Usono), pri kiu la revuo *Esperanto* detale raportis kaj kiu estas oficiale konsiderata kiel la 11a UK.

Originala dokumentaro al la 9a Universala Kongreso de Esperanto en Berno (1913)

Enhavo:

1. Kongresa programo
2. Bonvenigaj vortoj de la Organiza Komitato
3. Raporto pri la Solena malferma kunsido de la 9a Universala Kongreso de Esperanto
4. Parolado de kolonelo Emil Frey, prezidinto de Svislando; Ansprache von alt Bundespräsident Oberst Emil Frey
5. Parolado de s-ro Kistler, nome de la ŝtata konsilistaro de la Berna Kantono
6. Malferma parolado de René de Saussure, prezidanto de la Akcepta Komitato, vicprezidanto de la 9a Universala Kongreso de Esperanto
7. Raporto pri la Solena malferma kunsido de la 4a Universala Kongreso de UEA
8. Letero de S-ro Bolingbroke Mudie al la Kongreso de UEA
9. Parolado de Théophile Rousseau, vicprezidanto de UEA
10. Parolado de Hector Hodler, direktoro de UEA
11. Raporto pri "UEA kaj ŝovinismo"
12. Proponita deziresprimo (projekto de kongresa rezolucio)
13. El la protokolo de la Tria Labora Kunsido de UEA
14. El la "Kongresa Regularo"
15. Oratora konkurso
16. Listo de la partoprenantoj
17. Antaŭ- kaj postkongresaj korespondaĵoj de L.L. Zamenhof
18. Esenca bibliografio
19. Statuto de UEA (validaj en 1910-1914)
20. Ilustraĵoj
21. Germanlingva artikolo: Bericht über den 9. Esperanto-Welt-Kongress zu Bern / H.-J. Unger.
22. A. Künzli: Homaranismo – la plej lasta espero je la svisoj

1. Kongresa programo

	Dimanĉo 24 aŭgusto
08h30	Naciaj kunvenoj en la Kazino
09h00	Hebrea diservo (sinagogo)
10h15	Protestanta diservo (Heiliggeist-preĝejo)
11h30	Katolika diservo (Trinitatis-preĝejo)
15h00	Festa malferma kunsido (Kazino)
19h00	Marŝado de la kongresanoj al la placo antaŭ la Federacia Palaco, kun muzikistaro
21h00	Elektra lumiĝo de la Katedralo, en honoro de la Kongresanoj
	Lundo 25 aŭgusto
08h30	Fakaj kunsidoj (ruĝkruculoj, kuracistoj, socialistoj, katolikoj)
10h15	Preparaj kunsidoj en la Kazino (Lingva Komitato, Rajtigita Delegitoj)
15h00	Festa malferma Kunsido de UEA (Kazino)
17h15	Fakaj kunsidoj en la Universitato (Scienca Asocio, publikoficistoj, instruistoj, fervojistoj)
16h15	Festvespero en “Innere Enge”, aŭ en la Kazino (en kazo de pluvo)
	Mardo 26 aŭgusto
08h30	Fakaj kunsidoj en la Universitato (Lingva Komitato, studentoj, junuloj, bontemplanoj)
09h00	Funebra meso en memoro de Abato Richardson en la preĝejo Trinitatis
10h15	1-a labora kunsido de UEA (Kazino)
15h00	1-a Ĝenerala Labora Kunsido (Kazino)
17h15	Fakaj kunsidoj en la Universitato (liberpensuloj, kristanoj, kuracistoj, inĝenieroj, arĥitekturoj)
18h00	Internacia Ligo por etiko kaj kulturo
20h15	Teatra prezento de “Patreco” kaj “Ginevra” (Variatea Teatro)
	Merkredo 27 aŭgusto
08h30	Fakaj kunsidoj en la Universitato (Scienca Asocio, fizikistoj, ĥemiistoj, ruĝkrucanoj, socialistoj, ELA)
10h15	2-a Labora Kunsido de UEA (Kazino)
12h15	Oficiala festeno en la Kazino
15h00	Fotografado de la tuta Kongresanaro sur la piedpilkudejo malantaŭ la Historia Muzeo
15h30	2-a Ĝenerala Labora Kunsido (Kazino)
17h15	Fakaj kunvenoj en la Universitato (teozofoj, juristoj, instruistoj, progresemluloj. Ekzamenoj de la Internacia Instituto de Esperanto).
20h15	Granda Koncerto de la Bern’a Virĥoro, Kvarteto de Solistoj (Kazino)
	Ĵaŭdo 28 aŭgusto
	Ekskurso al Interlaken (en kazo de malbona vetero, la ekskurso okazos vendrede kaj la vendreda programo efektivigos ĵaŭdon)
	Vendredo 29 aŭgusto
08h30	Fakaj kunsidoj en la Universitato (studentoj, junuloj, liberpensuloj, vegetaruloj, fervojistoj, ELA)
10h15	3-a Labora Kunsido de UEA (Kazino)

14h00	Kunveno de ĉiuj Francaj esperantistoj por preparoli la Xan Kongreson en Paris (Kazino)
15h00	Ĝenerala Kunsido de la Scienca Asocio Esperantista (Kazino)
17h15	Fakaj kunsidoj en la Universitato (poŝtistoj, abstinentuloj. Ekzamenoj de la Internacia Instituto de Esperanto)
18h00	Kunveno de bontemplanoj en la Bern'a loĝio
20h30	Granda Balo Internacia en naciaj kostumoj (Kazino)
	Sabato 30 aŭgusto
08h00	Framasona Ligo en la Bern'a loĝio
08h30	Fakaj kunsidoj en la Universitato (juristoj, maristoj, policistoj, ruĝuloj, kuracistoj)
10h15	Internacia Oratora Konkurso (Kazino)
15h00	3-a Ĝenerala Labora Kunsido (Kazino)
17h15	Framasona Ligo en la Bern'a Loĝio. Fakaj kunsidoj en la Universitato (katolikoj, publikoficistoj, feministoj)
20h15	Muzika kaj literatura vespero: orgenludo, solistoj, parolado de S-ro Edmond Privat (Kazino)
	Dimanĉo 31 aŭgusto
09h30	Festa ferma kunsido (Kazino)
11h30	Ekzercoj de la Ruĝa Kruco kaj liberaeraj predikoj sur la monto Gurten
12h30	Festeno sur la monto Gurten
Posttagmeze	Popola svisa festo
	Lundo 1 septembro
07h45	De la stacidomo de Bern, forveturo de la Karavano de UEA tra Svisujo*

El: *Oficiala Kongresa Gazeto*.

* La karavano tra Svislando kondukis la vojaĝantojn de Berno al Thun, Spiez, Interlaken, lago de Brienz, Brienz, Meiringen, Brünig, Sarnen, Alpnachstad, Lago de Kvar Kantonoj, Vitznau, Rigi Kulm, Arth-Goldau, Lucerno, Tellsplatte, Flüelen, Brunnen, Lucerno, Zuriko, reen al Berno. Eblis aliĝi al kroma vojaĝo al St. Gallen, Konstanz, Schaffhausen, Basel, Neuchâtel, Gotthard, al Italio.

PS La originalaj ortografio kaj lingvaĵo de la dokumentaj tekstoj restas konservitaj.

2. Bonvenigaj vortoj de la Organiza Komitato

Bonvenon

Ĉe via transiro, karaj gesamideanoj, trans la sojlon de nia urbo, ni alvokas vin per la antikvaj svisaj vortoj: Salutu vin Dio!

La Granda Forto Mistera, kiu ordonis al la homoj pacon kaj amon, salutu vin sur viaj vojoj, vin, portantajn en la mondon la torĉon de l'paco...

Grandvalora estas la venko de Esperanto por la komerco, tion neas neniu. Grava ĝi estos por la scienco, ankaŭ tion bone scias ĉiu. La tempo, kiun la scienculoj nepre devas oferi por la ellernado de fremdaj lingvoj, povos esti tute dediĉita al la senpera ekkono de la sciencaj akiroj de la tuta mondo. Nur blinduloj povas pretervidi la preferojn okulvideblajn de la internacia lingvo por la scienco. Kak kiel necesa estas Esperanto por la disvastigo de la tutmonda literaturo, - pri tio ni ne bezonas ĉi tie perdi multajn vortojn. Sed en la nuna momento niaj sentoj estas turnitaj al alia flanko de nia movado, en la nuna tempero nia animo estas turnita al nia "sankta signo de l'espero", al nia celo, kiu "briletante tra densa mallumo", diras al ni la direktoro, "simile al stelo en nokta ĉielo".

Dum unu jaro la gazetaro estis plena je informoj pri milito; dum unu jaro en la mondo senĉese ĝemas miloj da orifigitaj infanoj, da malfeliĉaj patrinoj kaj vidvidnoj; arojn da homoj forrabas la monstro-milito.

En tiu malluma nokto oni delonge sopiras je signo de lumo; oreloj, surdigitaj de kanonbruado, malpacience atendas aŭdi voĉon de paco, sonon de fratiĝo.

Kaj nun ĝi venas, la granda festo de l'paco; nun ĝi estiĝas la grandioza manifestacio de internacia kompreniĝo. Ni estas feliĉaj kaj fieraj, ke por nia nunjara kongreso estas elektita nia lando kaj nia urbo. Ĝi estas la lando, kiu tradicie alte tenas la standardon de libereco kaj la flagon de paco, kaj estu certaj, ke ĉies koro en nia lando batas unusone kun la via, ke ĉies mano en nia urbo kore svingas al vi sinceran saluton.

Ni kredas, ke la bela naturo de nia lando, la montoj, leviĝantaj per siaj neĝaj pintoj ĝis la ĉelo, - instigos nin al pleja entuziasmo por nia idealo. La verdaĵo, en kiu kvazaŭ banas sin nia urbo, estu por ni la natura standardo Esperantista de Bern. Ĝi plenigu nian koron je ĝojo, nian animon je fervoro, ĝi kronu vian laboron per bona sukceso.

Sed estante feliĉaj vidi vin, kara gastoj, en nia proksimo, - ni samtempe kun bedaŭro pensas pri tiuj el niaj samideanoj, kiuj pro kaŭzoj tro konataj ne povis veni ĉi-tien. Ni pensas pri la entuziasmaj esperantistoj de Balkano kaj de Turkujo, kiujn, revantaj pri fratiĝo kaj paco, la malkompata sorto puŝis en la militon. Ni bone konscias, ke ili kun sia animo estas ĉe ni; ni bone komprenas la teruran turmenton de ilia situacio.

Kaj per ĉi tiuj linioj ni esprimas ankaŭ al ili, al la forestantaj, tamen anime ĉeestantaj, nian koran saluton. Ni esperas, ke la tempo de l'paco, kiun jam longe prirevas, ĉiuj nacioj, ne estas malproksima, - kaj ni sincere deziras, ke

"Rapide kreskas la afero
Per laboro de la esperantoj."

Kaj en senco de tiu espero, en senco de tiu deziro, ni ripetas la antikvan svisan kunvenon: "Grüess Gott!" - Salutu vin Dio!

Organiza Komitato

* * *

Aperis en: *Esperanto*, *Oficiala Kongresa Gazeto* No. 1 de la 24a de aŭgusto 1913

3. Raporto pri la Solena malferma kunsido de la 9a Universala Kongreso de Esperanto

Meze de nepriskribebla entuziasmo D-ro Zamenhof, sekvata de la organiza Komitato, de la konstanta Komitato de la Kongresoj kaj de la naciaj delegitoj, eniras la podiumon de la belega kaj vasta salonego de la Kazino. Ĝis nun malmultaj kongresejoj estis tiel lukse konstruitaj, ke oni kvazaŭ ne bezonis ilin pliornami per okazaj dekoraciaĵoj. Tuj, akompanata de la orgeno, kiun majstre ludas S-ro orgeninspektoro Locher, eksonas la himno Espero, kiun ĉiuj kongresanoj ĥore kantas. La impresio estas ĉiam grandioza kiel kutime, sed precipe impresiga por tiuj, kiuj unuafoje ĉeestas nian jaran internacian manifestadon.

Post longaj aklamoj G-lo Sebert, prezidanto de l.K.K.K., pro foresto de S-ro D-ro Mikolajski, malfermas la kunsidon. G-lo Sebert proponas elekton de jena kongresa estraro: Prezidanto: S-ro J. Schmid; vicprezidantoj: S-roj de Saussure kaj Ed. Stettler; ĝenerala sekretario: S-ro G. Chavet. La K.K.K. estis intencinta proponi kiel prezidanton S-ron de Saussure, sed tiu pro sia sanstato devis lasi tiun taskon al alia persono elektota de la Kongreso. Plie, naciaj vicprezidantoj estas: Kolonelo Robinson (Britujo), S-ro Rollet de l'Isle (Francujo), D-ro Arnhold (Germanujo). Tiu estraro estas aklande akceptita.

S-ro Chavet, ĉiam agema, komunikas salutojn al la Kongreso. El ilia amaso ni povas memori nur la jenajn, kiujn ni citas laŭ ordo de ricevo: 2-a tutruslanda Esperantista Kongreso en Kiew, Esperanta junularo en Wien, Bohema nacia konsilantaro en Praha, prof-ro Otto Simon, Rumanaj Esperantistoj, kiuj ne povas partopreni pro fratemiga milito kaj skribas: "Vivu la paco inter la popoloj!", Nederlanda katolika Esperantistaro, prelado Al. Giesswein, kiu ĉeestas la grandan Pakkongreson en Den Haag, Bavara Instituto de Esperanto, markizo de Spaletti, prezidanto de Hispana Ruĝa Kruco, S-ro Bruchs el Bolivio, F-ino Schäffer, S-ro Takahaŝi(n?) el Japanio, komerca Esperanta klubo de Melbourne, telegramo subskribita de dek ses Esperantistoj en Bjelostok, 2-a Hungarlanda Kongreso de Esperanto, Asocio de poŝtistinoj en Wien, samideanoj el Kraków, S-ro Rosenstock, S-ro Rudnicki, S-ro Grabowski, kiu sendis versaĵon, kaj multaj aliaj.

Poste S-ro Chavet konigas la liston de la oficialaj senditoj de l' ŝtatoj aŭ de gravaj internaciaj entreprenoj:

Delegitoj de Regnoj, publikaj Administracioj kaj Internaciaj Asocioj:

Aŭstrio:

Iniciata Sindikato de Bohemujo en Praha: Pitlik.

Komerca ĉambro de Reichenberg: Wilhelm Heller.

Costa Rica:

La Regno: Locher, ĝenerala konsulo en Bern.

Germanujo:

Politeknika Supera Lernejo en Coethen: Rektoro D-ro Foehr.

Hispanujo:

La reĝo de Hispanujo komisiis Kapitanon Perogordo por ĉeesti la Kongreson.

Ministro de Progresado, ĝenerala direkcio de komerco, industrio kaj laboro: D-ro Rafael de San Milan.

Hispana Ruĝa Kruco: Kapitano Perogordo.

Centro autonomia de komerco kaj industrio de Barcelono: Anglada.

Svisujo:

Ŝtatkonsilantaro de la Kantono de Bern: S-ro Emil Lohner, direktoro de la publika instruado de la kantono.

Burĝestraro de Bern: S-ro von Büren-von Salis.

Usono:

Ŝtato Massachusetts: Pastro Horace Dutton.

Ŝtato Maine: Herbert Harris.

Ŝtato Pensylwania: Lewis B. Luders.

Asocioj:

Tutmonda Unio por Kristana Celado: Pastro Horace Dutton.

Internacia Ordeno por la fondo de Mondlingva Oficejo: Rollier, vicprezidanto.

Kristanaj Junulaj Asocioj: Em. Sautter.

Internacia Oficejo de la Eldonistoj: Alfred Melly.

Tiam la honora prezidanto de l'Kongreso, S-ro kolonelo E. Frey, eks-prezidanto de la Svisa Federacio kaj direktoro de la Internacia Oficejo de la Telegrafoj, ekstaras; lia bela vizaĝo profunde impresas la ĉeestantaron, kaj inter ĝenerala atento li parolas en germana lingvo. Li malfermas la kongreson kaj bonvenigas la Esperantistojn en la lando, „kies neŭtrala teritorio jam ofte estis la scenejo de gravegaj internaciaj traktaĵoj kaj decidoj“. Li memorigas la duan en Genève sub honora prezido de la eminenta filozofo Ernest Naville, kiu diris: „De antaŭ multaj jaroj mi estas konvinkita, ke internacia lingvo estas la natura, la *necesa* rezultato de la civilizado kaj precipe de la ĉiam kreskanta plimultiĝo de transport-rimedo. Por homoj, kiuj pliproksimiĝas ĉiutage unu al la alia, pli grave estas ĉiutage trovi interkomprenilon.“ Kaj S-ro Frey mem aldonas: „Tiu aserto por mi estas same firma kiel geometria aksiomo.“ „Krei kaj vivigi internacian lingvon signifas fari al la homaro nemezureblan servon, kies gravecon nur tiu povas esti, kiu konas la murojn starigitajn inter la popoloj per la diverseco de lingvoj. Internacia lingvo konstruos pontojn super tiu fosaĵo kaj ebligas al la anoj de diversaj lingvoj kaj gentoj la interŝanĝadon de siaj ideoj kaj la atingon de la plej alta celo akirebla en la granda familio de popoloj, la toleremo. La toleremo en la vivo de l'popoloj signifas la finon de malpaco kaj malamo kaj estas la unua paŝo, ne nur la forigo de la nacia ideo, sed por la interfratiĝo kaj reciproka amo.“

Tiu bela parolado poste tradukita de F-ino Häberli, estas tre aplaŭdata pro la altaj sentoj, kiujn ĝi montras, kaj pro la eminenta personeco de S-ro Frey.

S-ro Kistler, reprezentanto de la registaro de l,Kantono Bern, deziras bonvenon al la Esperantistoj en la lando de la libereco.

Nun reeksonas la orgeno, mallaŭte, grize, kvazaŭ en nebulo; montriĝas amaso ŝanceliĝanta, en kiu disaj homoj sin serĉas; sed kiam ili sin renkontas, ili ne interkompreniĝas, kaj pro tio eksplodas bruego de barakto kaj milito; dia (sic!) fulmotondro aŭ homa kanonbruo surdigas, kaj el tiu konfuzo oni aŭdetas ĝemojn de l,malfeliĉa homaro; sed anĝela voĉeto nun aŭdigas la lastajn sonojn de l,Espero; timeme, sed obstine tiu voĉo plilaŭtiĝas, kaj fine en gloro ĵen estas la triumfa apoteozo de l,paca homama sento, kiu nun regos la tutan teron. Sed vortoj ne sufiĉas inde priskribi la belegecon, la ravan artecon de tiu orgena improvizado de l'majstro Karl Locher, orgeninspektoro.

S-ro Rollier salutis la Kongreson je la nomo de la kontoro por la alprenado de internacia lingvo kaj rekonas la gravecon de Esperanto.

S-ro rektoro Boirac, prezidanto de la Esperantista Akademio, devas plenumi sanktan kaj malĝojigan devon, li elvokas la memoron de l,mortintaj kunbatalantoj. D-ro P-ro Dor, la amiko de l,malriĉuloj en Lyon, kiu estis antaŭ tridek jaroj rektoro precize de la Bern,a Universitato, mondfama okulisto, nin forlasis preskaŭ tuj post la Kraków,a Kongreso, kiun li ne povis ĉeesti malgraŭ lia deziro ĉiam helpi T.E.K.A. Sed ŝajnas, ke la morto prokrastis ĝis lasta momento siajn frapojn por fari ilin pli kruelaj. De Ladevèze, tiu franco el Marseille, kiu ludis tiel gravan rolon por la propagando en Germanlando kaj precipe en Hamburg, kie li loĝis. Se li malaperis, tamen lia bonega verko “Demandaro” restos. Carlo Bourlet estis varbita al Esperanto en 1900 de P-ro Ch. Méray de la Dijon,a Universitato, kaj de tiam ne estas eble kalkuli liajn servojn al nia afero. Ni perdis plej energian propagandiston, kiu inter aliaj sukcesis favorigi al nia movado la potencon Touring-Klubon de Francando kaj la firmon Hachette. La lasta, kiun kovris tero antaŭ tri tagoj, estas Abato Richardson, kiu estis sin tute doninta al la Esperanta movado inter katolikoj kaj kiu preparis la baldaŭan kongreson en Roma. Dank, al li, malgraŭ tia malĝojiga foresto, tiu kongreso sukcesos post kelkaj tagoj.

S-ro Schmid proponas, ke la ĉeestantaro solene leviĝu por funebre honori tiujn mortintojn; emocio tiam regas en ĉiuj koroj.

S-ro P-ro de Saussure faras sian solenan paroladon ofte aplaŭdatan, kiun ni aparte publikigos.

Poste sekvas longa vico de la alparoladoj de diverslingvaj naciaj delegitoj:

Naciaj Delegitoj

Aŭstrio-Hungarujo: Germana lingvo: D-ro Albert Engler; itala lingvo: D-ro Ghez; Hungarujo: S-ro Vaniček.

Belgujo: F-ino Maria Posenaer.

Bulgarujo: Ivan Krestanov.

Britujo: Kolonelo J. Pollen; Skotlando: W. Ross; Irlando: D-ro Jameson Johnston.

Kimrujo: Jack Edward.

Danujo: J. Lunbach.

Finnlando: K. von Frenckell.

Francujo: Profesoro Raoul Bricard, Sergeant.

Germanujo: Profesoro Ledermann, D-ro Mybs.

Gibraltaro: Kolonelo Pollen.

Hispanujo: Kapitano Perogordo, D-ro de San Millan; Kataluna lingvo: Alfonso Sabadell.

Italujo: Pier Carlo Monti, Attilio Vaona.

Nederlandujo: Vermaas.

Portugalujo: Rodolfo Horner.

Rusujo: D-ro Andreo Fiŝer. S. Obručev.

Svedujo: Teodor Rosengren.

Aŭstralio: F-ino Sinotte.

Oceanio: Malajaj Ŝtatoj: Ariffin.

Nun dum streĉita atento de ĉiuj kongresanoj, S-ro Generalo Sebert, ano de la Franca Instituto, ekstaras, kaj je la nomo de la tutmonda Esperantistaro li diras ĝian senfinan dankemon kaj admiron al D-ro Zamenhof pro lia majstra verko. Li transdonas al la prezidanto de la Kongreso, S-ro Schmid, oran medalon, kiu prezentas unuflanke la bildon de tiu, kiu ne volas esti Majstro kaj aliflanke artan simbolon de Esperanto. Tiu medalo estas elpensita de S-ro de Saussure, laŭ la spemila sistemo. Similajn arĝentajn [?] povos aĉeti ĉiuj Kongresanoj. S-ro Schmid sendas belan Svisinon nacie vestitan por donacprezenti al la Majstro tiun ĉefverkon. La staranta ĉeestantaro entuziasme aplaŭdas kaj ovacias la kreinton de la sola reala kaj praktika helpa lingvo. Dume alia Svisino prezentas al la tre afabla S-ino Zamenhof belan bukedon da ruĝaj rozoj, surhavantan svisfederacian blankan krucon el edelvejsoj. Post diversaj komunikoj de la ĝenerala sekretario, S-ro Schmid fermas la kunsidon, kaj dum la eliro S-ro Locher lastfojon sonigas sian orgenon.

L.P.

* * *

Aperis en: *Oficiala Kongresa Gazeto* de la 9a UK de Esperanto en Berno, n-ro 3 de la 26a de aŭgusto 1913.

4. Parolado de kolonelo Emil Frey, prezidinto de Svislando

Direktoro de la Centra Oficejo de la Universala Telegrafa Unio, Honora prezidanto de Verband für die Schaffung eines Weltsprache-Amtes kaj prezidanto de la Honora Komitato

okaze de la 9a Universala Kongreso de Esperanto en Berno (1913)

Enkonduko (de A. Künzli):

Kiel prezidanto de la honora komitato de la 9° UK en Berno (Svislando) estis invitita saluti la kongresanojn kolonelo Emil Frey (1838-1922), eksmembro de la svisa registaro, oficanta direktoro de la Centra Oficejo de la Universala Telegrafa Unio. Ĉar L.L. Zamenhof transdonis sian verkon al ĝiaj uzantoj, ĉi-foje rezignante pri persona alparolado dum la kongreso kaj delegante tiun taskon al René de Saussure, la parolado de Frey do estis bonvena kompletigo.

La salutmesaĝo de la eksprezidanto de la Svisa Konfederacio estis plena de laŭdo al la adreso de L.L. Zamenhof mem, al kiu la konata svisa politikisto esprimis varman kaj sinceran dankon, ke li kreis Eon. Ĉar Frey estis ankaŭ honora prezidanto de *Verband für die Schaffung eines Weltsprache-Amtes*, gvidata de idistoj, li devis sinteni neŭtrale en la kverelo pri la demando de la neŭtrala universala lingvo, kiu akriĝis ĝuste en tiu jaro 1913, kiam la idistoj lanĉis skandalan agadon kontraŭ la e-istoj kaj ilia berna kongreso. La ĉi-sekva teksto de la parolado de Frey montras lian plenan simpatian al la verko de Zamenhof.

Kompreneble, pri la paciga karaktero de Esperanto oni povas hodiaŭ diskuti. Mi persone kredas, ke tiu karaktero estas nur propaganda aserto de la esperantistoj. Sed oni ne forgesu en kiu tempo oni tiam troviĝis.

Traduko en Esperanto:

Sinjorinoj kaj Sinjoroj!

La organiza Komitato de la Naŭa Internacia Kongreso de Esperanto honoris min per la peto malfermi vian Kongreson. Tre kontentigas min plenumi tiun deziron kaj bonvenigi vin en nia lando, kies neŭtrala teritorio jam ofte estis la scenejo de gravegaj internaciaj traktaĵoj kaj decidoj. Tamen ne estas la unua fojo, ke vi honoris nin per via vizito. Jam en la jaro 1906 vi okazigis vian kongreson en nia lando, en Ĝenevo, sub la honora prezidanteco de la eminenta filozofo Ernest Naville. Ernest Naville intertempe mortis, sed lia memoro estas viva ĉe la e-istoj. “De antaŭ multaj jaroj”, li diris, “mi estas konvinkita, ke internacia lingvo estas la natura, la necesa rezultado de la civilizado kaj precipe de la ĉiam kreskanta plimultiĝo de transportrimedoj. Por homoj”, li daŭrigis, “kiuj pliproksimiĝas ĉiutage unu al la alia, pli grave estas ĉiutage trovi interkomprenilon”. Tiu aserto por mi estas same firma kiel geometria aksiomo, kaj se unu tagon oni povus diri, ke apud la naciaj lingvoj, kiuj daŭrigos sian naturan disvolviĝon, ekzistas lingvo, kiun povos uzi ĉiuj homoj de la tuta terglobo, tiu tago vere estos unu el la plej gravaj de la historio.

De la Ĝeneva Kongreso, la esperantistoj senlace disvastigis sian lingvon, eldonis librojn, aranĝis aron da kongresoj en Anglujo, Germanujo kaj Hispanlando, en Ameriko, Belgujo kaj Aŭstrio, kie pasintan jaron ili festis la 25-jaran jubileon, la finiĝon de la unua kvaronjarcento, kiu pasis de kiam d-ro Zamenhof kreis Esperanton. La Organiza Komitato de la Naŭa Kongreso plialtigis la gravecon de tiu feliĉiga okazintaĵo, transdonante al d-ro Zamenhof oran memorigan medalon, kiun ĝi speciale stampigis. Certe vi ĉiuj konsentas, ke je tiu okazo ankaŭ mi eldiru al la Majstro dankemon kaj admiron por lia granda verko. Krei kaj viviĝi internacian lingvon signifas fari al la homaro nemezureblan servon, kies gravecon nur tiu povas esti, kiu konas la murojn starigitajn inter la popoloj per la diverseco de lingvoj. Internacia lingvo konstruos pontojn super tiu fosaĵo kaj ebligas al la anoj de diversaj lingvoj kaj gentoj la interŝanĝadon de siaj ideoj kaj la atingon de la plej alta celo akirebla en la granda familio de popoloj, la toleremo. La toleremo en la vivo de

l'popoloj signifas la finon de malpaco kaj malamo kaj estas la unua paŝo, ne nur la forigo de la nacia ideo, sed por la interfratiĝo kaj reciproka amo. Kiel en ĉiuj grandaj socialaj movadoj, ankaŭ en la mondlingva ekzistas diversaj opinioj pri la plej bona maniero atingi la celon.

Kiel honora prezidanto de la *Unuiĝo por la kreo de Mondlingva Oficejo*, mi nepre deziras gardi neŭtralecon. Batalado por ĉiu nova ideo estas neevitebla, sed ĝi forpasos se nur ni memoras, ke ni ĉiuj laboras por la sama alta celo. En tiu senco mi kore bonvenigas ĉujn ĉeestantajn reprezentantojn de fremdaj landoj kaj lingvoj, kaj samtempe deziras plenan sukceson al la Naŭa Internacia Kongreso de Esperanto.”

* * *

Ansprache von alt Bundespräsident Emil Frey anlässlich des 9. Esperanto-Weltkongresses in Bern (1913)

Originala teksto (en la germana lingvo:

Meine Damen und Herren!

Das Organisationskomitee des IX. Weltkongresses für Esperanto hat mir die Ehre erwiesen, mich zu bitten, Ihren Kongress mit einigen Worten zu eröffnen. Es gereicht mir zur besonderen Genugtuung, diesem Wunsche zu entsprechen und Sie willkommen zu heissen in unserem Lande, dessen neutraler Boden schon so oft Zeuge gewesen ist von weltbewegenden Verhandlungen auf internationalem Gebiete.

Auch Sie erweisen uns nicht zum ersten Male die Ehre Ihres Besuchs. Schon im Jahre 1906 haben Sie Ihren Kongress bei uns abgehalten. Es war dies in Genf unter dem Ehrenpräsidium des hervorragenden Philosophen Ernest Naville. Ernest Naville ist inzwischen von uns geschieden, aber sein Gedächtnis ist lebendig geblieben bei allen Esperantisten. Die Rede, mit der er den Kongress in Genf eröffnete (oder vielmehr eröffnen liess, da die Krankheit ihn schon damals am Ausgehen verhinderte), ist ein Denkmal, das er sich in den Herzen der Esperantisten gesetzt hat. Seit vielen Jahren, sagte er, habe ich die Überzeugung, dass die Erstellung einer internationalen Sprache das natürliche Ergebnis, das notwendige Ergebnis des Ganges der Zivilisation und besonders der immer zunehmenden Vermehrung der Transportanstalten ist. Für Menschen, fuhr er fort, die einander täglich näher rücken, wird es täglich wichtiger, ein Mittel zu finden, sich zu verstehen. Dieser Satz steht für mich ungefähr so fest, wie irgend ein geometrisches Axiom, und wenn man eines Tages sagen könnte, dass neben den nationalen Sprachen, die in ihrer natürlichen Entwicklung nicht stille stehen werden, eine Sprache der Menschheit bestehen würde, eine Sprache, deren sich alle Bewohner der Erde bedienen könnten, so würde dieser Tag einer der grössten Tage der Geschichte sein.

Seit dem Genfer Kongress haben die Esperantisten mit unermüdlichem Eifer ihre Sprache ausgebreitet, Bücher herausgegeben und eine ganze Reihe von Kongressen abgehalten in England, Deutschland und Spanien, in den Vereinigten Staaten, in Belgien und in Österreich, wo sie im vergangenen Jahr ihr 25jähriges Jubiläum, d.h. den Abschluss des ersten Vierteljahrhunderts feierten, welches verflossen ist, seitdem Dr. Zamenhof diese Sprache geschaffen hat.

Das Organisationskomitee des IX. Esperanto-Kongresses ist im Begriffe, diesem glücklichen Ereignisse dadurch eine höhere Weihe zu verleihen, dass es dem Dr. Zamenhof die goldene Medaille überreichen wird, die es für diesen Anlass hat prägen lassen. Gewiss werden Sie alle mit mir einig gehen, wenn ich bei dieser

Gelegenheit dem Meister die Dankbarkeit und Bewunderung für sein grosses Werk ausspreche. Eine Weltsprache ins Leben rufen heisst, dem Menschengeschlecht einen unermesslichen Dienst leisten, einen Dienst, dessen ganze Grösse nur der erfasst, der sich vergegenwärtigt, welche Kluft die Verschiedenheit der Sprachen zwischen die Völker gelegt hat. Eine einheitliche Weltsprache wird diese Kluft nicht ausfüllen, sie wird sie aber an zahlreichen Stellen überbrücken und den Angehörigen der verschiedenen Rassen und Sprachen die Möglichkeit gewähren, ihre Lebensanschauungen in der gemeinsamen Sprache auszutauschen und dadurch das Höchste zu erreichen, was in der grossen Völkerfamilie überhaupt erreicht werden kann, die in Fleisch und Blut übergegangene *Toleranz*. Die Toleranz im Leben der Völker bedeutet aber das endliche Aufhören des Hasses und den ersten Schritt, nicht der Verwischung des nationalen Gedankens, aber zur Verbrüderung der erleuchteten Geister und zur gegenseitigen Liebe.

Auf dem Gebiete des Weltsprache-Gedankens besteht zwar einstweilen noch Meinungsverschiedenheit und Kampf. Wie in allen grossen sozialen Bewegungen herrschen hier noch verschiedene Ansichten über die Mittel zur Erreichung des Zweckes. In meiner Eigenschaft als Ehrenpräsident des *Verbandes zur Schaffung eines Weltsprache-Amtes* wünsche ich in diesem Streite unbedingte Unparteilichkeit zu bewahren. Bedenken wir aber, dass der Kampf für jegliche Reform auf allen Lebensgebieten unvermeidlich ist, und dass er vorübergehen wird, wenn wir nur zu allen Zeiten uns erinnern, dass wir alle nach demselben hohen Ziele streben, nach der Verwirklichung der internationalen Hilfssprache.

In diesem Sinne heisse ich alle anwesenden Vertreter fremder Sprachen und fremder Länder herzlich willkommen, indem ich zugleich dem IX. Esperanto-Weltkongresse vollen Erfolg wünsche.

* * *

Aperis en: Esperantista Dokumentaro pri la oficialaj, historiaj, bibliografiaj kaj statistikaj aferoj, Naŭa Universala Kongreso de Esperanto (Bern, 24-31 Aŭgusto 1913). Paris 1914.

5. Parolado de s-ro Kistler, nome de la ŝtata konsilistaro de la Berna Kantono

Gesinjoroj,

Nome de la ŝtata konsilistaro de l'kantono Bern, mi bonvenigas la mondkongreson de Esperanto en nia ĉefurbo. Mi povas certigi vin, ke nia konsilistaro, same kiel nia popolo, havas varman simpatian por via Kongreso kaj viaj klopodoj, disvastigi internacian lingvon.

Tio ankaŭ estas tute natura. La ĉefa administra estraro de diverslingva kantono tre bone konas la malfacilaĵojn rezultantajn el la multlingveco kaj ĝi tre bone sentas, ke ĝia laboro multe plifaciliĝus per la uzo de unu sola lingvo. Same nia popolo. En nia lando, kie ni ĉiusomere kaj ĉiuvintre gastigas milojn da vizitantoj de ĉiuj partoj de la mondo, la diverslingveco ofte okazigas gravajn malfacilaĵojn.

Kiel utila estus unu sola lingvo por la mondkomerco, je kiu havas plej grandan intereson nia lando lokita en la koro de Eŭropo. Sed la plifaciligado de administrado kaj komerco kaj ne estas via sola celo, vi emas pli alten kaj pli vasten.

Tra la mondo depost longaj jaroj iras profunda sopiro al komuna lingvo, kiu estu la perilo por atingi la plej altan kulturon. Tion jam montras la biblia rakonto pri la Babela Turo. Nun, en la tempo de gravaj progresoj sur ĉiuj kampoj de homaj vivado kaj pensado, tiu sopiro estas rajtigata kaj pli forta ol neniam.

Por citi nur unu fakton, ni pripensu kian servon unu sola lingvo farus al la scienco, kiu ja estas komuna posedaĵo de ĉiuj popoloj. Kaj alia sento ankoraŭ en la nuna danĝera tempo plenigas la korojn de la plej noblaj homoj: la deziro al interkompreno. La reciproka nekompreno estas unu el la plej grandaj profundaĵoj fariĝintaj inter la popoloj, ĝi estas pli grava ol la diferenco inter moroj kaj kutimoj. Internacia lingvo konstruas ponton super tiu abismo, sur kiu ponto la anĝelo de l'paco paŝos de unu popolo al la alia.

Gesinjoroj! La ŝtata konsilistaro de l'kantono Bern gratulas vin pro via kunhelpo al ĉi tiuj altaj kaj noblaj celoj de humaneco, kaj ĝi deziras ankaŭ al ĉi tiu jara kongreso plej kompletan sukceson.

* * *

Aperis en: Esperantista Dokumentaro pri la oficialaj, historiaj, bibliografiaj kaj statistikaj aferoj, Naŭa Universala Kongreso de Esperanto (Bern, 24-31 Aŭgusto 1913). Paris 1914.

6. Malferma parolado de René de Saussure, prezidanto de la Akcepta Komitato, vicprezidanto de la Kongreso

Kara Majstro, Doktoro Zamenhof,

Estimata honora Prezidanto kaj Oficialaj Delegitoj,
Estimataj kongresanoj

Lastan jaron, ĉe la 8-a Universala Kongreso de Esperanto en Krakovo, D-ro Zamenhof en sia oficiala parolado faris al la Esperantistaro deklaron tute ne atenditan:

“Konsciante - li diris - ke, ĝis sia plena fortikiĝo, nia afero bezonas ian enkorpigitan standardon, mi - laŭ via deziro - dum 25 jaroj plenumadis tiun rolon, kiel mi povis, kaj mi permesadis, kvankam tre nevolonte, ke vi vidu en mi ĉefon kaj Majstron. Sed nun permesu al mi, ke mi fine formetu de mi tiun rolon. La nuna kongreso estas la lasta, en kiu vi vidas min *antaŭ* vi; poste, se mi povos veni al vi, vi ĉiam vidos min nur *inter* vi.”

Kaj inter la diversaj kaŭzoj, aluditaj de D-ro Zamenhof, por klarigi sian decidon, li diris interalie:

Nun, kiam nia afero estas jam sufiĉe forta, estas necese, ke ĝi fine fariĝu absolute libera, ne nur libera de ĉiuj personaj *dekretoj*, kia ĝi fariĝis jam antaŭ 25 jaroj, sed ankaŭ de ĉiu efektiva aŭ ŝajna persona *influo*. Estas necese, ke la mondo sciigu tute klare, ke Esperanto povas havi aŭ ne havi siajn elektitajn gvidantojn, sed ke ĝi posedas nenian konstantan Majstron.”

Fininte sian paroladon, D-ro Zamenhof kredis, ke li povas tiam tute simple forkuri de la publika scenejo, ofenda por lia modesteco, kaj sin kaŝi inter la multnombraj kongresanoj; kaj efektive li forlasis la oficialan podiumon, kie sidas kutime la kongresestraro kaj malaperis en la popolon Esperantistan. Tiel surprizitaj estis la kongresanoj, ke ili eĉ faris nenian provon, reteni perforte la Majstron sur la podiumo.

Sed nun pasis preskaŭ unu jaro, kaj pripensinte la aferon, multaj Esperantistoj, se ne ĉiuj, venis al la konkludo, ke kiel ajn doloriga estas por ili la decido de nia Majstro, ĝi tamen estas decido grandanima, kaj bonefikonta sur la estontecon de nia movado. D-ro Zamenhof, kvankam li ĉiam portas okulvitrojn, estas homo tute ne miopa, kaj la demandon pri lingvo internacia li juĝas de punkto tre alta kaj foren videbligante. Li komprenas, ke la homa vivdaŭro estas tempo tre mallonga kompare kun la tempo postulita, por plene efektivi la realigon de lingvo internacia. Jam dum 25 jaroj li fervore kaj senlace direktadis la movadon Esperantistan tra ĉiuj malhelpoj kaj kontraŭventoj: la infano “Esperanto” estas nun plenkreska, kaj alvenis la tempo, kiam ĝi devas sin disigi de la patro, por konkeri la mondon per siaj propraj fortoj. Certe tiu komento estas doloriga por la filo, kaj ankaŭ - mi kredas - por la patro; sed por ambaŭ ĝi estas esperplena matenruĝo de komencanta nova periodo.

Tamen, kvankam ni ne volas kontraŭstari al la decido de D-ro Zamenhof pro tio, ke li juĝas ĝin oportuna, utila kaj eĉ necesa por la movado Esperantista, kvankam ni ne povas malhelpi, ke li jam lastan jaron demetis sian oficialan rolon, ni almenaŭ ne volas permesi al nia majstro, ke li forlasu sian oficon tiel nerimarkite, kvazaŭ nenio grava estus okazinta. Pro tio, kara Majstro, permesu nun al mi, esprimi al vi oficiale la profundan dankon, admiron kaj amsenton de la tuta Esperantistaro, ne nur por via genia verko, sed precipe ankaŭ por la nova sento, aperinta en la mondon antaŭ 25 jaroj kaj nun enkorpigita en Via modesta persono.

La Organiza Komitato decidis solenigi la transiron de la unua al la dua periodo de nia historio per la stampigo de memoriga medalo, kiun nia kolego S-ro Jakob Schmid oficiale prezentos hodiaŭ al D-ro Zamenhof, je la nomo de la tuta kongresanaro kaj sendube ankaŭ kun la aprobo de la tuta Esperantistaro.

La unua periodo de la Esperantista historio forpasis: vivu la dua! Ĝi estu la decida periodo, dum kiu Esperanto enradikiĝos pli forte en la tuta mondo! Vivu la IX-a Kongreso kaj vivu Zamenhof!

Mi estas dezirinta en tiu parolado fari resumon de la verko de Zamenhof kaj de la historio de Esperanto dum la lastaj 25 jaroj; sed la limigita tempo, kiun mi disponas, ne permesas tion; mi devas lasi tiun taskon al pli kompetentaj personoj, des pli, ke dum tiu-ĉi jaro aperis en la esperanta literaturo bonaj historioj de Esperanto, kies legadon mi rekomendas al ĉiuj.

Mi volas nur diri al nia Majstro, ke, kvankam la tempo de lia oficiala rolo estas nun pasinta, ni ne ĉesos vidi en li la amatan simbolon de Esperanto, kaj la samideanoj sincere esperas, ke dum ankoraŭ multaj jaroj ili havos la ĝojon vidi lin inter si.

Kaj nun komenciĝas nova periodo. Ne malantaŭen, sed antaŭen ni devas rigardi, ĉar ankoraŭ malfacila estas la vojo kaj granda estas la laboro.

Kiel junulo, adiaŭante la patron hejmerestantan, ni devas starigi la programon de nia nova vivo kaj ĝin organizi laŭ niaj fortoj kaj vivrimedoj; ni devas ekzameni, kiamaniere ni devas anstataŭigi la oficialan rolon de D-ro Zamenhof, kaj kiamaniere ni povas kompletigi la nunajn instituciojn de Esperanto kaj de la Esperanto-movado.

1-e. En niaj universalaj kongresoj *la malferman paroladon devas fari de nun la kongresprezidanto*. Tiu propono kompreneble ne venas de mi, kiu estas en malbona situacio, por ĝin fari; ĝi venas de Prof. Boirac, prezidanto de nia Akademio. D-ro Zamenhof unue proponis, ke s-ro Boirac faru la kutiman malferman paroladon anstataŭ li. Sed S-ro Boirac ne volis akcepti. Tion ni ĉiuj povas bedaŭri, ĉar li certe etus parolinta pli elokvente kaj pli kompetente ol mi; tamen mi opinias, ke li agis saĝe kaj por la bono de nia movado, ĉar povus esti malutile kaj eĉ danĝere elekti iun el la Esperantistoj, eĉ la plej eminentan, kiel kvazaŭ heredonton aŭ posteulon de Zamenhof. “Se mi parolus tiun-ĉi jaron kiel prezidanto de la Akademio, skribis S-ro Boirac, - mi devus paroli ankaŭ proksiman jaron ĉe la Xa kongreso kaj ĉe la XIa kaj ĉe la XIIa, k.t.p. Mi do opinias, ke multe pli logike kaj konvene estus, se tuj de nun la malferma parolado de niaj kongresoj estus farata de la Kongresprezidanto, kiel tio okazas en ĉiuj aliaj kongresoj internaciaj.” Kaj S-ro Boirac aldonis, ke tio estas ankaŭ la opinio de la Konstanta Komitato de la Kongresoj (K.K.K.). Mi ne dubas, ke tiu propono estos favore akceptata de la Esperantistaro, ĉar per ĝi ni ne nur evitas la riproĉon, ke ni elektis novan kvazaŭreĝon anstataŭ Zamenhof, sed ni ankaŭ donas al nia nova organizo karakteron vere demokratian kaj bazitan sur egaleco de rajtoj por ĉiuj popoloj.

Se kelkaj malamikoj niaj malbonintence pretendis, ke la Esperantistoj havas reĝon, tion ili nun ne plu povos diri, ĉar laŭ la nova reĝimo Esperantistujo fariĝas respubliko vere demokrata. Tamen unu rimarkon mi deziras fari: la elekto de la Kongresprezidanto kiel ĉefatoro de la solena malferma kunsido estas certe tre taŭga, ĉar tiamaniere ĉiu nacio, unu post la alia, havos la okazon esprimi siajn proprajn dezirojn koncerne la movadon Esperantistan, sed plej necese estas, ke la Kongresprezidanto estu sole responda pri tio, kion li diras. Bonvolu do, mi petas konsideri mian nunan paroladon kiel nuran esprimon de personaj opinioj, des pli, ke mi disponis tre mallongan tempon, por ĝin prepari.

2-e. Koncerne *la elekton de la ĉiujara prezidanto*: ĝis nun laŭ la regularo de Kongresprezidanto estis elektata de la kongreso mem, post propono de la K.K.K., kaj tio signifas, ke la prezidanto estas elektita je la lasta momento: tiamaniere li ne havas la tempon zorge prepari la tekstojn de la malferma parolado. Ni do esperu, ke iam kongreso ekzamenos tiun demandon kaj trovos por ĝi taŭgan solvon.

3-e. Koncerne la Lingvan Komitaton kaj Akademion, la decido de D-ro Zamenhof alportas en tiujn instituciojn nenian senteblian ŝanĝon. Ili estas, kiel antaŭe, nia supera kaj sola lingva aŭtoritato. La sola ŝanĝo alportata de la nova stato de aferoj estas eble la pligrandigo de la morala aŭtoritato de la Akademio kaj de la Lingva Komitato. Sed nun, ĉar ni devas organizi nian movadon sendepende de D-ro Zamenhof, ni devas konsideri la Lingvan Komitaton kaj la Akademion kiel la solajn lingvajn aŭtoritatojn.

4-e. Koncerne la internacian organizadon de la Esperanta movado, la nuna momento estas plej oportuna por definitive solvi tiun gravan kaj malfacilan demandon, kiu de kelkaj jaroj estas vigle diskutita kaj parte solvita per la kreado de Administra Komitato de la Centra Oficejo kaj de “rajtigataj delegitoj”. Sed ekzistas ankoraŭ malfacilaĵoj, precipe pri la maniero kolekti la monon, necesan por subteni la centrajn instituciojn. Ĉar tiu demando pri internacia organizado kaŭzis multajn diskutojn pli - malpli akrajn, permesu al mi esprimi pri tiu temo kelkajn personajn opiniojn:

La ĉefa diferenco inter la Esperantista popolo kaj alia popolo politike organizita estas, ke ĝi ne havas kaj neniam povos havi ĝendarmojn, kaj sen ĝendarmoj oni ne povas *devigi* ĉiun apartan Esperantiston, aŭ ĉiun apartan Esperantistan grupon al obo de leĝoj.

Efektive laŭ la Bulonja deklaro:

“Esperantisto estas nomata ĉiu persono, kiu uzas la lingvon Esperanto, tute egale por kiu celo li ĝin uzas. Apartenado al iu aktiva Societo Esperantista por ĉiu Esperantisto estas rekomendinda, sed ne deviga”.

Laŭ tiu teksto oni vidas: unuflanke, ke Esperanto estas lingvo kaj nur lingvo; aliflanke, ke krom la lingvo Esperanto ekzistas ankaŭ Esperantista *movado*, subtenata de Societoj. El tiuj societoj ĉiu havas sian specialan organizon, specialan celon, k.t.p.; ĉiu societo estas pli aŭ malpli grava laŭ la nombro de siaj anoj, sed ĉiu societo reprezentas nur la tutecon de siaj anoj kaj neniam la tutecon de la Esperantistaro.

Do, la internacia organizado de la Esperantista movado estas kaj povas esti nenio alia ol la kreado de tutmonda societo aŭ Asocio Esperantista, kaj, laŭ la Bulonja deklaro, la aliĝo al tiu nova asocio aŭ societo estas por ĉiu Esperantisto “rekomendinda”, sed ne “deviga”.

Nu, kial ĝis nun oni ne klare komprenis la veran karakteron de nia ĵus fondita internacia organizaĵo. Laŭ mi, estas nur pro tio, ke oni forgesis doni difinitan nomon al la nova tutmonda Asocio, ĉar la manko de difinita nomo kreas konstante konfuzojn. Kiam oni parolas pri “oficialaj institucioj”, “rajtigataj delegitoj”, “centra oficejo”, k.t.p., oni povas sin demandi, al kiu rilatas tiu oficialeco, aŭ rajtigiteco, ĉar se Esperanto estas nur lingvo, la esprimo “oficiala institucio de Esperanto” povas nur signifi “institucion pure lingvan”, kiel ekzemple la Franca Akademio por la Franca lingvo. Sed se oni donus nomon al nia internacia organizaĵo, nomante ĝin ekzemple “Internacia Asocio Esperantista”, tiam neniu plu povus plendi pri la senco de la vortoj “rajtigata”, k.t.p., ĉar tiuj vortoj rilatas al la “Internacia Asocio Esperantista” (IAE): *rajtigita delegito* signifus “rajtigita delegito de IAE”, “centra oficejo” estus “centra oficejo de IAE”, tute same, kiel la internacia oficejo de la Telegrafoj en Bern estas nomata “centra oficejo de UUT” (Universala Unio Telegrafa). Tiel la situacio fariĝus pli klara kaj sendube preskaŭ ĉiuj grupoj kaj societoj por propagando de Esperanto aliĝus propravele al la tutmonda Asocio. Tiuj grupoj, kiuj ne volus aliĝi al “IAE”, ne povus plu plendi, ke ili ne havas “rajtigatajn delegitojn” ĉe la universalaj kongresoj, ĉar la “rajtigataj delegitoj” estus ne delegitoj de Esperanto aŭ de la Esperantistaro, sed delegitoj de “IAE”.

Ni jam havas ekzemplon de Esperantista internacia organizaĵo per “UEA” (Universala Esperanto-Asocio); la sola diferenco estas, ke “UEA” celas nur la aplikadon de Esperanto, dum “IAE” celus nur la propagandon. La du kampoj de agado, propagando kaj praktika aplikado, estas du kampoj sufiĉe vastaj kaj apartaj, por pravigi la ekziston de du organizaĵoj en la Esperantistaro. Ambaŭ estas jam sufiĉe konataj kaj fortaj, por ne timi konkurencon. Do, ni akceptu ambaŭ, kaj ni kreu inter ili amikajn kaj precizajn interrilatojn, tiamaniere, ke ili povu sin reciproke interhelpi. Tio certe estas la sincera deziro de multaj esperantistoj.

Resume, ĉe la sojlo de la nova periodo de nia historio, rigardante de vidpunkto kiel eble plej neŭtrala la ĉefajn instituciojn de la Esperantista movado, mi komprenas ilin jenmaniere:

- a) *Lingvaj* institucioj: “ELK” (Esperantista Lingva Komitato kun ĝia Akademio) kaj sekretario en la lando de ĝia prezidanto;
- b) *Propagandaj* institucioj: “IAE” (Internacia Asocio Esperantista) kaj ĝia centra oficejo en Parizo;
- c) *Aplikaj* institucioj: “UEA” (Universala Esperanto-Asocio) kaj ĝia centra oficejo en Ĝenevo.

5-e. Koncerne *niajn internaciajn kongresojn*, ili estas kaj restos ĉiujara festo de la Esperantista popolo; tamen dum tiu *fest*o okazas aŭ devus okazi laborkunsidoj el du kategorioj:

- a) La oficiala parto de la kongreso, konsistanta el la kunsidoj de la “LK” (por la lingvo), tiuj de “IAE” (por la propagando) kaj tiuj de “UEA” (por la aplikado).
- b) La neoficiala parto, konsistanta el la diversaj fakkunsidoj de “IAE” aŭ de UEA (kuracistoj, katolikoj, framasonoj, k.t.p.).

Ŝajnas al mi, ke la nuna kongreso estas jam preskaŭ konforma al tiu plano, se ne teorie almenaŭ fakte. Efektive, sufiĉus anstataŭ “ĝenerala labora kunsido” skribi sur la programo: “ĝenerala labor-kunsido” de “IAE”, ĉar koncerne la labor-kunsidojn de “UEA” ili jam estas sur la nuna programo.

Tamen mi denove insistas pri tio, ke ĉio, kion mi diris ĉi-supre, estas nur persona opinio.

Konklude permesu al mi diri, ke fari la malferman paroladon de la IXa kongreso estis por mi granda kaj neatendita honoro, sed ankaŭ grava prirespondeco, se vi konscias, ke ĝis nun tiu parolado estis farata de nia Majstro mem. Mi provis imiti tiel bone, kiel mi povis, lian senpartiecon kaj pacamon, montrante la nunan situacion de la movado Esperantista de vidpunkto neŭtrala. La aktualaj demandoj tamen estas tiel malfacilaj, ke mi estos feliĉa, se mi nur duone sukcesis. Sed kion ajn ĉiu opinias, la sola neceso por la sukceso de nia afero estas la libera kaj paca diskutado de ĉiuj demandoj, interesantaj la Esperantistan movadon.

Pro tio mi deziras fini mian prezidantan paroladon, rememorigante al ni ĉiuj, karaj gesamideanoj, la lastan deziron, esprimitan de nia Majstro en lia oficiala parolado en Krakovo: “En la unuaj jaroj de nia laborado, - li diris - estis skribitaj sur nia standardo la vortoj: *espero, obstino kaj pacienco*; tio tute sufiĉis, ĉar, ke ni gesamideanoj, devas reciproke nin estimi kaj helpi, tio por ĉiu estis komprenebla per si mem. En la lastaj jaroj tamen ni bedaŭrinde ofte forgesis tiun devon: tial nun, transirante en la duan gravan periodon de nia historio, en la duan kvaron-jarcenton, ni skribu sur nia standardo novan vorton, kaj ĉi tiun vorton ni ĉiam respektu kiel sanktan ordonon; tiu vorto estas “*konkordo*”.

* * *

Aperis en: *Oficiala Kongresa Gazeto* de la 9a UK de Esperanto en Berno, n-roj 2-4, 25-27aj de aŭgusto 1913.

7. Raporto pri la Solena malferma kunsido de la 4a Kongreso de Universala Esperanto-Asocio (UEA)

Ĝi okazis lundon vespere je la 3a en vasta ĉambrego de l'Kazino. De unu jaro, la Komitato de UEA meritis nur unu riproĉon, nome ke ĝi elektis por tiu grava kaj interesege manifestado tro malvastan ĉambron: ne kvincent personoj povis eniri, kaj multaj devis staradi, kaj ĉiuj suferetis pro varmo. Sed tiu riproĉo ne estas tute meritita, ĉar la elekto de la ĉambro estis bazita sur antaŭaj spertoj en Antwerpen kaj en Kraków, kie vere tro malmultaj personoj ĉeestis. Sed hieraŭ estis plene triumfa sukceso, kiu plej trafte pruvis la nepran interesecon, kiun ĉiuj Esperantistoj, eĉ ne Esperantianoj, havas por nia jam kvinjara tutmonda Asocio.

La tre ŝatata Prezidanto de UEA, S-ro H.B. Mudie, nun vojaĝas, kaj ne por plezuro, en Kanado. Do, S-ro Rousseau, Vic-Prezidanto de UEA, lin anstataŭis kaj mem prezidos la tutan Kongreson de UEA.

Sur la estrado ĉeestas, ĉirkaŭ S-ro Rousseau, S-roj Generalo Sebert, Hodler, Stettler, Privat, Schmid, Rollet de l'Isle, Arnhold, Kolonelo Pollen, von Frenckell, Luders kaj aliaj.

Estis ne atendita kaj agrabla surprizo, kiam bonega opera orĥestro eksonigis, sub direkto de l'majstro Herrmann, la Uverturon de la Edziĝo de Figaro (Mozart). Cetere, inter la paroladoj, sekvis aliaj muzikaĵoj: Valso Laura (Milöcher), Geedziĝa Marŝo (Mendelssohn), Largo (Haendel).

S-ro Rousseau malfermas la 4an Kongreson de UEA, kaj transdoninte diversajn salutojn, li faris antaŭ la tre atentema publiko sian malferman paroladon, en kiu oni retrovis la precizemon, kiu lin karakterizas. Tiu parolado, kiu havis grandan sukceson, aperos aparte en nia Kongresa Gazeto "Esperanto".

S-ro Rousseau donas la parolrajton al S-ro kolonelo Pollen,³⁶ kiu legas la tekston de la parolado de S-ro H.B. Mudie, prezidanto de UEA. Spritajn vortojn la aldonas, kaj, laŭ aklame akceptita propono de S-ro Rousseau, la 4a Kongreso decidas sendi al S-ro Mudie salutan kaj dankan leteron.

S-ro Schmid, komitatano de UEA kaj prezidanto de la Organiza Komitato de l'Bern'aj Kongresoj, salutas la Kongreson kaj deziras bonvenon al la kongresanoj. Kiel prilaborinto de tiu grava kaj feliĉa decido, li memorigas, en kiaj kondiĉoj okazis la antaŭaj Kongresoj de UEA, kaj montras la profiton de la nova aranĝo aplikata unufoje al tiu Kongreso, nome la opa kotizaĵo (al la Universala kaj al la Esperantia), kiu ne nur ŝparigas al la kongresanoj, sed ankŭ donas al ili la eblon ĉeesti la kunvenojn de UEA kaj konatiĝi kun la agado de nia Asocio.

S-ro Hodler, la tiel admire kompetenta direktoro de la C.O. de UEA (right man in the right place), tiam faras sian tre dokumentindan paroladon: "*Kiel nun staras UEA?*" Montrinte la rezultatojn de l'grava ŝanĝo en la statutoj, nome de la plialtigo de la kotizaĵo, malgraŭ kiu restis fidelaj preskaŭ 6000 anoj, li dankas al ĉiuj kunpenintoj, sed precipe al la modestaj delegitoj de UEA, kiuj ŝparis nek tempon nek klopodojn por konservi la plej grandan parton de la antaŭaj membroj (9000). Li citas la 40 delegitojn, kiuj nun varbis pli ol 20 anoj kondiĉe, ke tiuj estu almenaŭ la du trionoj de la antaŭa jaro. S-ro Hodler, bazinte sian diron sur la sperto, insistas precipe pri la neceso de la individua varbado, kiu ĉiam liveris kaj liveros pli gravajn rezultatojn ol la ĝenerala tro universala propagando. Ni laboru internacie, sed ĉiu laboru individue. Tiuj tre pravaj ideoj estas tre favore akceptataj, kaj ĉiuj ĉeestantoj montras per siaj varmaj aplaŭdoj, ke li pravege parolis. Ni poste aperigos en la gazeto "Esperanto" la tutan tekston de tiu parolado, en kiu ĉiuj Esperantistoj kaj Esperantianoj plezure retrovos la metodan karakteron de nia dankinda direktoro kaj ricevos utilajn instruojn.

Laŭ propono de S-ro Rousseau unuanimaj varmegaj dankoj estas voĉdonitaj al la Direktoro kaj la la Vic-Direktoro de la C.O. de U.E.A.

Nun, nia malnova beletristikulo, la eminenta oratoro S-ro Privat komencas sian festan literaturan paroladon: "*La nuna tasko de Esperantismo*". Rave, ĉarme, entuziasmige li parolas; la vortoj fluas, la frazoj flugas, kaj li parolas kvazaŭ senpreparite; ideoj svarmas. Analizi tiun paroladon estas simple neebbla tasko. Cetere, kiel kutime, S-ro Privat parolas kvazaŭ senpreparite; dum la parolado de S-ro Hodler li notis kelkajn vortetojn sur papereton, kaj tio sufiĉis. Sed nun ni ĉiuj petas S-ron i (ĉu ni devos postuli?), ke li, afable kiel ĉiam, bonvolu revoki siajn memoraĵojn kaj verki skribe sian nepriskribeblan paroladon, kiun ni plezure aperigos en nia *Kongresa Gazeto*. Tion deziras ĉiuj kiuj ĉeestis, ĉiuj kiuj staris premataj ekster

---

³⁶ John Pollen havis la funkcion de Nacia Delegito de Gibraltaro.

la ĉambro, ĉiuj kiuj kontraŭvole ne povis veturi al Bern. S-ro Edmond Privat, ĉu vi rifuzos? Ne, ĉar ĉarma S-ino Privat kunigos sian peton al la nia, kaj ni sukcesos. Karaj legantoj, do zorge ellegu nian gazeton, en kiu baldaŭ estos presita la festa parolado de la plej elokventa kaj talenta paroladisto inter la Esperantistoj. Ĉu necese diri, ke entuziasmaj aklamoj salutis la finon de tiu parolado?

Post diversaj komunikoj de S-roj Rousseau kaj Stettler, grava deziresprimo estas unaunime, unukore, akceptata; nome ke de nun en ĉiu Universala Kongreso de Esperanto ununura sola kotizaĵo valoru ankaŭ por la Kongreso de UEA, por ke tiel ĉiuj povu ĉeesti la instruajn kunvenojn de nia Asocio.

Je la 5-a kaj duono, S-ro Rousseau fermas la kunsidon.

* * *

Aperis en: *Oficiala Kongresa Gazeto* de la 9a UK de Esperanto en Berno, n-ro 3 de la 26a de aŭgusto 1913.

8. Letero de Bolingbroke Mudie al la Kongreso de UEA

Karaj Esperantianoj,

Vere estas malĝojo por mi interrompi mian ĉeeston ĉe brilanta serio da Kongresoj, kiuj kronas nian ĉiujaran laboradon, sed cirkonstancoj devigis min iri al Kanado, kaj la fakto, ke mi portos la verdan stelon en novan rondon da tre bone konataj personoj en tiu nova mondo, devas iomete konsoli vin se vi bedaŭras mian foreston. Sed pri kelkaj punktoj mi estas tute trankvila.

Unue pri la prezidanteco. Mia bonega kolego Rousseau plene montris sian kompetentecon gvidi juste kaj laŭregule la diskutojn pri nia multfaka temaro. Mi havas lenan konfidon, ke en li vi ĉiuj trovos tre kompetentan anstataŭanton en la prezidanta seĝo.

Revuante la progreson de la antaŭa jaro, mi trovas ĝin tre kontentiga. Malgraŭ la duobligo de la kotizaĵo, ni hodiaŭ havas pli ol 6000 membrojn, kies fervoro ŝajne konstante kreskas, kaj dank'al la energiemaj klopodoj de nia financministro kaj al la sindonema subteno de internaciaj kunlaborantoj, nia antaŭa bedaŭrinda financa situacio definitive pliboniĝis. Por tio plej korajn dankojn.

Ju pli mi identiĝas kun la esperanta movado, des pli mi konvinkiĝas pri ĝiaj rimarkindaj kvalitoj, kaj mi konscias pri la fakto, ke nepre post nur iom pli da klopodoj, la mondo subite ekvekiĝos kaj laŭte krios: Jen, la lingvo, kiun ni jam de longe serĉadis! Ĉiuj antaŭsignoj montras tian baldaŭan triumfon de nia lingvo.

En la brita ĉefurbo, Londono, ni havas la plezuron preskaŭ ĉiusemajne akcepti fervorajn samideanojn el diversaj landoj, kiuj kun miro raportas la ricevitaĵajn servojn kaj la eltiritan plezuron kaj profiton provizitan de nia movado. Por ĉio, plejparte, estas responda nia kara D-ro Zamenhof, sed eĉ lia laboro ne estus plene kronita sen la diligentaj klopodoj, la konstanta sindonemo kaj la modesta kunlaborado de la miloj da homamantoj, kiujn mi estas fiera rekonii kiel Esperanianojn.

Ke vi elektis min prezidanto de tiu ĉi grava kaj vasta asocio, mi jam du-trifoje dankis vin, kaj mi kaptas la nunan okazon ripeti la grandan honoron, kiun vi faris ne nur al mi persone, sed al mia lando, elektinte min via prezidanto, sed kiel antaŭe, mi denove esprimas mian pretecon tuj eksiĝi kiam aliaj pli kompetentaj, pli fervoraj partianoj de nia afero prezentos sin.

La energiaj komitatanoj de nia asocio, kun kiuj mi ĝojas diri, ke mi ĉiam restas en la plej korajj interrilatoj, povus diri al vi, ke mi opinias, ke la tre ofta ŝanĝo de altaj oficiroj kondukas al la plivigliĝo de societo, kaj se vi sampensas kun mi en tiu ĉi rilato, estu tute certaj, ke mi neniel ofendiĝos en iu elekto, kiun vi deziras rekomendi.

Pri la ĉefaj demandoj, kiuj staras antaŭ ni por konsidero troviĝas unue la demando pri nia venonta kongresejo. Sufiĉe ofte ni esprimis la opinion, ke la intereso de la movado postulas, ke la kongreso tutmonda kaj nia kongreso okazu en la sama urbo, eĉ malgraŭ la fakto, ke la disponebla tempo estas tre malmulta. Mi devas konfesi, ke la plej agrabla kongreso, kiun la UEA iam ĝuis estis tiu ĉe Augsburg, kie la laboro farita estis multoble pli granda ol tiu de aliaj, sed Augsburg estis nia *unua* kongreso, kaj tion ni devas ne forgesi. Mi esperas, ke oni povos trovi rimedojn por kongresi en Parizo dum la granda kongreso, kiu estos ĉeestata de mi ne scias kiom da samideanoj. Mi ankaŭ esperas, ke oni povos trovi manieron por fari kontentigajn aranĝojn por ambaŭ kongresoj. Ke la tempo alvenis kiam unu kotizaĵo por la du kongresoj estos efektivegebla mi havas nenian dubon, sed certaj malfacilaĵoj sin prezentas, kiuj kredigas min, ke eble ni devas iom pli atendi antaŭ ol ricevi tiun ĉi idealon. Mi tamen esperas, ke vi, per via unuanima voĉdono, konfidos al via komitato, kaj faros rekomendon ke se eble Parizo estu kunvenejo por la venonta kongreso.

Kiel via reprezentanto mi ĉeestis kongreson en Bruselo, kie aliaj propagandistoj de internaciaj lingvoj sin prezentis. Kelkaj oficiale sin turnis al mi por peti, ke la UEA akceptu ne nur Esperanton, sed aliajn internaciajn lingvojn. Mi tuj respondis private, ĉar mi sciis, ke la tempo bezonata por komuniki tian postulon al komitato estas longa, kaj mi donis mian malkaŝan opinion pri la neebleco kaj nedezirindeco de tia propono. Mi havas nenian dubon, ke la komitato estas unuanima pri tiu ĉi punkto, sed mi pensas, ke estus bone se vi ĉiuj unuanime substrekos paragrafon 3 de nia statutaro, kiu difinas la oficialan lingvon de la UEA.

Mi fine devas aludi al nia eminenta kunbatalinto, pri kies morto ni ĉiuj hodiaŭ funebras. Mi jam verkis tiun ĉi paroladon antaŭ ol mi ricevis la malgajigan sciigon pri la morto de Carlo Bourlet.

Mi ĉeestis la enterigon kaj metis florkronon de laŭroj sur lian ĉerkon, kiel signon de admiro por la multaj venkoj, kiujn li helpis akiri por ni. Lia memoro estu por ni kuraĝigilo kaj instigu nin al pluaj venkoj. En li nia afero perdis unu el siaj plej kompetentaj kunbatalantoj, kaj mi perdis amitan amikon.

Al viaj laboroj en la daŭro de la kongreso mi deziras tre grandan sukceson, kaj mi konkludas denove bedaŭrante, ke mi ne havos la plezuron persone premi al vi la manon. Tiu fakto, tamen, neniel kredigu vin, ke mia intereso pri nia movado ekvelkas. Demandu miajn intimajn amikojn, eĉ gepatrojn, kaj ili certigo al vi, ke mi estas pli freneza ol iam antaŭe batalante por nia kara afero. Sed mi ne povas konkludi sen vorto de dankoj kaj gratulo al miaj laboremaj kolegoj, speciale S-ro Hodler, kies kompetenta mano vere direktas nian asocion sur ĝia bona vojo, al S-ro Stettler, kies financaj kapabloj estas jam sufiĉe konataj, al S-ro Rousseau, kiu, post tiu ĉi kongreso akiros eĉ pli varman lokon en viaj koroj, kaj al ĉiuj komitatanoj, delegitoj kaj konsuloj, kaj eĉ al ĉiu modesta membro de la UEA, kies diligenta laboro jam provizis rimarkindan monumenton pri la praktika rezultato de internacia kunlaboro sen iaj malhelpoj. Ĝis la revido, do, Karaj Geamikoj, kaj ĝis pluaj venkoj.

* * *

Aperis en: *Oficiala Kongresa Gazeto* de la 9a UK de Esperanto en Berno, n-ro 3 de la 26a de aŭgusto 1913.

9. Parolado de Théophile Rousseau, vicprezidanto de UEA, ĉe la Solena malferma kunsido de UEA

Karaj gekongresanoj,

Certe mi esprimos la intiman penson de ni ĉiuj, dirante la grandan bedaŭron, kiu nin kaptas, ne vidante ĉi tie sur la ĉefa seĝo, la simpatian kaj kutiman silueton de nia amata prezidanto, S-ro Mudie. Tre grava privata afero lin devigis veturi Kanadon, kie, mi estas certa, li tamen forgesas nek nian movadon, nek nian asocion. Sen ia dubo li sukcesos disĵeti tie, per sia konata elokventeco kaj lerteco kelkajn bonajn ĝermojn, kiuj baldaŭ portos valorajn fruktojn. Ke li tamen estas kun ni per la penso, pruvas la fakto, ke li sendis al ni sian kutiman paroladon, kiun tuj legos S-ro Kolonelo Pollen, lia anstataŭanto.

Mi proponas, karaj gesamideanoj, ke ni sendu al nia prezidanto, ne telegrame, ĉar li riproĉos nin pro malŝparemo, sed letere je la nomo de la IXa Kongreso de UEA, la esprimon de nia bedaŭro pro lia foresto kaj nian plej fidelan saluton. Pro la foresto de nia prezidanto mi ja havas la grandan honoron prezidi nian kongreson kaj direkti ĝian laboron. Mi provos plenumi mian oficon kiel eble plej senpartie, metode kaj orde; kaj mi estas certa ke, de via flanko, vi ĉiam volos, en niajn diskutojn alporti la toleremon, la moderecon en la vortoj, kiuj ĝis nun karakterizis ĉiujn niajn kongresojn.

Mi sentas, ke na unua devo en la komenco de tiu ĉi kongreso estas turni kun vi niajn pensojn al tiuj esperantianoj, kiujn la kruela morto forrabis de ni dum la lastjaro. Mi unue citu la agemajn delegitojn: Mare, Del. en Portsmouth, DD. por Sud-Anglujo; Niedviedzky, Del. Minsk, DD. Orienta Rusujo; kaj Richardson, DD. en Bruselo kaj DD. por Belgujo, la ĉefo de niaj katolikaj samideanoj, kiu tiel malfeliĉe mortis antaŭ nur kelkaj tagoj.

Inter niaj membroj mi volas almenaŭ citi la respektindan P-ron Dor, prezidanton de la Lyon'a Esp. grupo kaj de TEKA, kiu donis al nia asocio tiom da pruvoj de sia simpatio, S-ro de Ladevèze, kiu tiel multe faris por nia afero en Germanujo, kaj ĉefe profesoron Carlo Bourlet, Vicprezidanton de la KKK, prezidanton de la Pariza Esp. grup, konatan kaj ageman matematikiston, kiun tiel blinda kaj kruela sorto frapis antaŭ apenaŭ du semajnoj. Jam de 13 jaroj li senlace bataladis por Esperanto; la laboro plenumita de li estas netaksebla. La loko kiun, li okupis en nia afero, estis ja tre granda kaj la subita malpleniĝo de tiu loko konsternas nin. Certe, li ne ĉiam plene komprenis la altan rolon de UEA en nia movado kaj, kelkajn tagojn antaŭ sia morto, li ankoraŭ skribis al nia prezidanto: "Vi scias, kia estos mia persona inklino por UEA..." En Krakovo, li bone sukcesis, per taŭgaj vortoj, forprokrasti la demandojn, kiuj povus malkvietigi la esperantistojn, kaj post la trankvila kaj fruktoriga laborjaro, kiun ni ĵus travivis, ni ĉiuj havis la konvinkon ke nun, en ĉiu tiu kongreso, ni povus precizigi, en plena interkonsento, taŭgan planon de kunagado inter ĉiuj batalantoj por nia afero kaj kune prepari la Xan Esp. Kongreson en Parizo, por kies triumfo li estus oferonta sian tempon, sian tutan energion kaj sian grandan influon.

Mi proponas, karaj geesperantianoj, ke ni honoru la memoron de ĉiuj niaj mortintoj, konataj aŭ humilaj, per levigo de niaj seĝoj.

Kaj nun, post pia penso al tiuj, kiujn ni perdis, ni rigardu kuraĝe al la estonteco. La tasko, kiun ili lasis al ni, estas ja vasta, sed ĝi ne tro pezos sur niaj ŝultroj, se ni scios profiti la instruojn de la estinteco. Ni memoru, ke ĉiu interna batalo estas malfortiĝo, ke nia celo estos atingita nur per unuiĝo; ke ni povos esti unuiĝitaj nur se ni havas komunajn fundamentajn principojn; ke ni povos interkonsenti pri principoj nur se ni serioze pridiskutas ilin; ke diskutado povas esti serioza kaj konduki al interkonsento, nur se ĝi estas tolerema, laŭregula, ĝentila, senpartia kaj senpasia; ke, nome, diskutado povas esti senpasia, nur se ĉiuj, ĉu individuo, ĉu loka, nacia, aŭ faka grupiĝo, forĵetas ĉiun egoistan priokupon, kaj celas nur la ĝeneralan bonon kaj utilon de nia tuta afero; fine ke, kun komunaj principoj, ni ne povos fari definitivajn paŝojn antaŭen, se ni ne havas komunan planon de agado kaj severan disciplinon.

Planon de organizaĵo mi tute ne volas alporti al vi. Hieraŭ en la solena malfermo de nia naŭa Kongreso de Esperanto, kiu certe impresis nin ĉiujn, pro la nun tute digna kaj kvietita, ĉiam pli alta sento en ĝi reganta, nia eminenta samideano René de Saussure per tre ŝatitaj vortoj sciis montri al ni la rolon kaj la taskon,

kiujn ĝis nun plenumis: 1e la Lingvaj Institutioj; 2e la Propagandaj Societoj; 3e Universala Esperanto-Asocio. UEA estas al li speciale danka, ke li bonvolis tiel klare prezenti al ni, kian grandan lokon ĝi devos okupi en la aranĝoj, kiuj estos interkonsentitaj por pli harmonia kunlaborado de la tuta Esperantistaro.

Mi do nur volas al liaj paroloj aldoni kelkajn pensojn, kiuj iom-post-iom enloĝiĝis en mian kapon, de la unua momento de la ekzisto de UEA ĝis la hodiaŭa momento, dum mia konstanta kvankam modesta partoprenado, ĉu en la prizorgoj, ĉu en la sukcesoj de nia Asocio.

Unue, ni ne tro severe klasigu niajn samideanojn en fermitajn kategoriojn, inter kiuj ni malpermesus ĉiun komunikadon. Ni komprenu ja bone, ke malgraŭ ŝajnaj diferencoj, estas multe da unueco en la mentalo, kaj en la etikaj priokupoj de la Esperantistaro; ke ni ĉiuj ofte estas samtempe propagandistoj, instruistoj, uzantoj kaj eĉ verkistoj; ke ne estas tre oportune ŝanĝi, - kiel majstro Jakobo en konata komedio, - plurfoje dum la tago sian oficialan veston por plenumi sinsekve la diversajn partojn de sia tasko. Ni celu do krei kiel eble plej multe da *ligiloj* inter la diversaj partoj de nia organizaĵo; dum nia volas disbati la barojn kiuj disigas la popolojn, ni ne penadu por starigi murojn inter la Esperantistoj.

Ekzemple estas opinio ne ĉiukaze prava, kaj ofte danĝera, ke la lingvaj priokupoj povas, ĉe la Esperantistoj, esti plene apartigitaj de la praktikaj priokupoj. La lingvo estas la necesega ilo de la uzantoj; kaj neniŭ neos sekve, ke la uzantoj havas la rajton konstante kontroli, ĉu sia ilo restas ĉiam preta por efika funkciado, kaj estas nek difektata, nek tuŝata de fremdaj manoj, pro teoriaj aŭ fantaziaj celoj. Kontraŭ la faktoj ankaŭ falas alia prijuĝo, tro enradikigita ĉe multaj samideanoj, ke propagando kaj aplikado povas, en la praktiko, esti facile apartigitaj. - Ĉu ni ne devas ĝoji kiam mi aŭdas, ke Esperantistaj grupoj helpas, per Esperanto, por la diskonigo kaj pliriĉiĝo de sia urbo, uzante parton de sia mono, eldonante gvidliniojn kaj gvidlibrojn, aŭ kiam ni ekscias, ke la franca Societo por la propagando de Esperanto proponas siajn servojn al la ĵus fondita ĝenerala Komitato por Turismo en Francujo, por uzi Esperanton en la disfamigo de la francaj naturbelajoj esterlanden? Ĉu ni ne devas ankaŭ ĝoji, se, pro la disvastiĝo de sia laborkampo, UEA sciigas, ke ĝi bezonas pli grandan nombron de bone Esperanto-parolantaj membroj kaj Delegitoj? Kaj se ĝi sin turnas al la naciaj Societoj kaj grupoj - kiuj ĝis nun tiel energie klopodis por aranĝado de kursoj kaj ekzamenoj, - konigas al ili siajn dezirojn pri instruado kaj diplomoj, kaj laŭeble helpas por ilia plenumado? Kaj fine ni ne forgesu ankaŭ la fakajn societojn. En kiun kategorion ni devus klasigi la Tutmondan Esperantistan Kuracistan Asocion, kaj la ĵus kreitan Sekcion de Fizikistoj kaj Ĥemiistoj kiuj ambaŭ: 1e zorgas pri teknikaj vortaroj; 2e propagandas Esperanton en la kuracistaj, fizikistoj, ĥemiistaj rondoj; 3e uzas Esperanton por pritrakti teknikajn kaj sciencajn temojn pri medicino, fiziko kaj ĥemio?

Alia konvinko kiu, pro la bedaŭrindaj politikaj okazintaĵoj de la lasta tempo, pli kaj pli firme enradikiĝis en nin, estas ke ni, pli ol iam, devas priatenti la nacian ofendiĝemon. Ni ĉiam zorgu trafi plenan neŭtralecon en nia internacia Esperantista radaro, rilate al nacieco: Niaj komitatoj, nia mono, niaj sidejoj, niaj oficejoj ŝajnu nek britaj, nek germanaj, nek francaj, nek rusaj: ili estu plene inter- aŭ pli bone supernaciaj. En UEA ni ĉiam provis, certe kun plena sukceso, konservi ĉi tiun neŭtralecon.

Mi nun finos per ĉi tiu grava admono al vi, karaj geesperantianoj, ke, ĉu tiu aŭ alia formo de organizaĵo estos elektata, vi faru kune kun mi, la solenan mempromeson, montri per via fervoro, per via laboremo, per via seriozeco, per via pacamo, en tiu-ĉi kongreso kaj en via posta agado, ke nia kara UEA estas en la unua vico inter tiuj grupigoj, kiuj laboras por la homara progreso, por la tutmonda konkordo, per Esperantismo.

* * *

Aperis en: *Oficiala Kongresa Gazeto* de la 9a UK de Esperanto en Berno, n-ro 4 de la 27a de aŭgusto 1913.

10. Parolado de Hector Hodler, prezidanto de UEA, ĉe la Solena malferma kunsido de UEA

Karaj samideanoj

La laborjaro, kies finon alportas nia kvara kongreso, plenumiĝis en agitataj eksteraj cirkonstancoj. La intergenta paco, kiu estas tiel necesa por nia progresado, estis longe rompita sur parto de Eŭropo, kie nia afero iam prospere disvolviĝis, kaj ofte niaj koroj tremis je la penso, ke la fantomo de pli ampleksa milito povus enkorpiĝi kaj por longa tempo nuligi multjaran nian paciencan laboradon. Tiu terura timindaĵo feliĉe ne okazis, sed la ondo de ŝovinismo, kiu trapasis Eŭropon, la atmosfero de malpaco kaj sango, en kiu ni vivadis, neduble malhelpis la antaŭeniron de nia afero. Nuntempe, sub la influo de aluditaj okazintaĵoj, ni devas konstati malprogreson de la internaciemaj ideoj, je kies irado - kian ajn opinion oni havas pri Esperantismo - estas intime ligata nia movado. Kiam aŭdiĝas la bruo de la armiloj, kiam ĉiu estas konvinkita, ke la sovaĝa batalo de la homo kontraŭ la homo devas anstataŭi la batalon de la homo kontraŭ la naturo kaj la mallumo, tiam ni ne esperu, ke multe progresos nia afero, kiu bazas sur intima trankvila kunlaborado de la homoj el ĉiuj gentoj kaj el ĉiuj nacioj. Teorie, oni ĉiam povas aserti, ke Esperanto, estante nur lingvo, povas servi egale por la paco kiel por la milito; praktike, neniun senpartian homon povas nei la parencecon de la internaciemaj movadoj kun nia.

Aludante tiujn faktojn, mi nur celas montri, ke la ĵus forpasinta laborjaro estis malfacila periodo. Mi neniel deziras trograndigi kaj aserti, ke la plifortiĝo de la ŝovinismo estas daŭra fenomeno, kiu respondas al natura evolucio kaj sekve ĉiam baros nian vojon. Ĝi estas nur movado de opinio, kiu - pro la sensecaj ŝarĝoj, kiujn ĝi pezigas sur la vivo de la popoloj - baldaŭ cedos lokon al kontraŭa movado tiel same kiel la alfluon de la maro furioze batanta la bordojn sekvas la forfluo, kiu donacas al homoj novajn liberajn spacojn.

Ĝis tiam ni ne antaŭvidu tre grandajn progresojn, sed ni iru malrapide, senŝancele kaj serioze. Sed, karaj samideanoj, ne nur eksteren ni devas rigardi, sed internen de nia afero.

Vi scias, ke la lastan jaron ni venis al vi kun malĝojaj informoj pri la financa stato de nia Asocio. Tiu ĉi situacio estis tia, ke ni devis proponi al vi radikalan rimedon por ĝin plibonigi. Duobligante la kotizojn ni riskis perdi parton de nia membraro. Pesimistaj profetoj eĉ asertis, ke tion, kion ni gajnos el unu flanko, ni perdos el la alia. Tiuj antaŭdiroj ne realiĝis. Pli ol la du trionoj de niaj membroj restis al ni fidelaj. Ni ne scias, kiun ni devas plej gratuli, ĉu la membrojn, kiuj konsentis tiun pluan oferon, ĉu la Delegitojn, kiuj penis por konservi kiel eble plej multe el niaj membroj, ĉu UEA mem, kiu per sia agado havigis al si tiom da fervoraj amikoj. Ne malpli korajn dankojn ni ŝuldas al la sindonemaj samideanoj, kiuj favore respondis nian alvokon por la kreo de Garantia Kapitalo. Dank'al la helpo de unuaj kaj de la aliaj, la financa stato de UEA senteble pliboniĝis.

La raportoj, kiuj estos submetataj al tiu kongreso, detale pritraktas la diversflankajn agadojn de nia Asocio. Ni petas, ke vi bonvolu ilin atente ekzameni kaj aktive partopreni en la interŝanĝado de ideoj, kiun ili naskos. Pasiva aprobo nin certe ne ĝojigus. Koscian kaj atenteman ekzamenadon ni deziras, ĉar ili en vivanta maniero atestos pri la intereso de niaj membroj je la prospereco de nia Asocio.

Oni nur promesu al ni - tralegante tiujn diversajn raportojn - substreki la fakton, ke la nombro de la Esperantiaj servoj regule kreskas ne sole rilate al la nombro, sed ankaŭ rilate al propra graveco kaj seriozece. En tio ĉi kuŝas la merito de UEA, ke tuj de la komenco ĝi proponis servojn al siaj membroj, ĝi favoris ilian reciprokan interkomunikiĝon, kaj povis - post malmulte da tempo - prezenti palpeblajn rezultatojn. Ni insistas pri tio, ke UEA devas havi popularan karakteron. En la granda nombro de internaciaj organizaĵoj kaj institucioj, kiuj kreiĝis en la daŭro de la lastaj jaroj, tro multaj limigas sian agadon je pure sciencaj aŭ teoriaj laboroj, kiuj havas intereson nur por malmultaj homgrupoj. Estas la honoro de Esperantismo, ke ĝi penas anstataŭi la pure teorian internaciismon per praktike travivata internaciismo, kiu, ne embarasante sin per formuloj aŭ doktrinfasadoj, rilatigas fremdulon kun fremdulo pri ĉiuj sferoj de la homa vivo, sur vere neŭtrala kampo. Per sia interŝanĝado de servoj ĉiujare pli multe uzata, UEA ne sole donas propran profiton

al la uzantoj de tiuj servoj, sed ĝi praktike instruas al ili internacian spiriton, t.e. klarajn ideojn kaj ĝustajn konojn pri la vivo kaj mentaleco de la diversaj popoloj, sen kio ĉia alia jura alproksimiĝo estas neplenumebbla en vere sincera maniero. Oni eble diros, ke ankoraŭ tre malmultaj gravaj firmoj aŭ societoj uzas la servojn de UEA, ke tiuj ĉi ankoraŭ ofte koncernas malgravajn aferojn. Sed pri tio oni devas atenti, ke, se tre grandaj firmoj aŭ societoj havantaj gravajn monrimedojn, povas facile interkomunikiĝi sur la internacia kampo, ekzistas tre granda nombro de malpli grandaj firmoj kaj societoj, tre granda nombro de privatuloj, kiuj ne estas en tiel favora situacio. Al ĉiuj ĉi tiuj sin nun precipe turnas UEA kun siaj servoj.

Plie, se la bezono naskas la organon, oni ankaŭ povas diri, ke ofte ankaŭ la organo elvokas novajn bezonojn. Sciante, ke per niaj Delegitoj oni povas oportune ricevi informojn aŭ helpon, kelkaj el niaj membroj plivastigis siajn aferojn aŭ siajn interesocelojn internacien, aliaj vojaĝis, aliaj eĉ donis alian direkton al sia vivo. Kun certa fiereco ni do povas diri, ke - kvankam ankoraŭ tre malmulte konata de la ekstera publiko - nia Asocio plenumas utilan rolon. Per ĝi precipe Esperanto estas vivanta lingvo kaj fariĝis ilo, kiu meritas esti atentata kiel realaĵo.

Ĉu de tio ni devas konkludi, ke nia afero, jam vivanta per si mem, devas resti aparta mondeto kun sia ĉiam sama limigita publiko? Ĉu ni devas rigardi nur internen de nia afero kaj enprofundiĝi en la kontenta admirado de tio, kio estis farita? Tio estus vere danĝera eraro, kies rezultato baldaŭ estus dormado parenca kun morto. Ni kontraŭe devas etendiĝi, plifortiĝi, progresi. Niajn servojn ni devas plibonigi kaj plimultigi, nian membraron ni devas pligrandigi. Tio estas nia sankta devo al ĉiuj, kiuj venis antaŭ ni, kiuj senlace laboris kaj multon oferis, por krei tion, kio ekzistas. Tio estas nia devo antaŭ la homaro, ĉar, sciante, ke ni laboras por io utila ne sole en la estonto, sed jam en la nuna tempo, ni havas la taskon fari tion utila por kiel eble plej multaj homoj. Akiri novajn membrojn, agi ekster la Esperantista jam ekzistanta publiko, ŝajnas al ni la plej urĝa necesajo. En tro multaj lokoj nia afero dormetas aŭ vivas tro trankvile. En tro multaj aliaj oni sin okupas nur pri bagateloj aŭ - pli grave - disputadas senfine pri neniaĵoj aŭ personoj. Ni ne alvokas bruan kaj blufan propagandon limigitan je sola celo, sed kontinuan individuan agadon de ĉiuj.

Ne per bruaj momentaj agoj ni utile laboros, sed per longa pacienca individua laborado, ĉar kiel antaŭdiris la poeto: "Eĉ guwissenschaftliche Veto malgranda, konstante frapante, traboras la monton granitan." Mi insistas pri la esprimo "individua laborado". Multaj el ni, efektive, tendencas ĉiam sin turni al organizaĵoj kaj ĉion komisi al ili, kulpigante ilin pri ĉia okazanta bono aŭ malbono. Organizaĵo estas nepre necesa por efika kunlaborado, taŭga dispartigo de la taskoj kaj orda agado, sed, eĉ, se ĝi estas bonega en si mem, ĝi valoras nenion, se la individuoj, el kiuj ĝi konsistas, estas seniniciataj kaj indiferente fordonas ĉiun laboron al la aliaj. Tio estas elementa veraĵo, kiu malgraŭ sia banaleco ne ĉesas esti rememorinda. En ĉiuj landoj ekzistas multaj homoj, kiuj aljuĝas al la registaro absolutan influon, eĉ en aferoj pri kiuj ĝi videble povas tute nenion; ili ne vidas, ke plej ofte ili individue estas respondaj pri la malbono, kiun ili konstatas. Ni ne imitu ilin. Ni gardu nin kredi, ke kreinte tian aŭ alian novan societeton aŭ gazeton, aŭ ke ŝanĝinte tian aŭ alian detalon en nia organizo, ni faros grandajn progresojn. Se sub ŝanĝo de nomoj kaj organoj aperas la samaj homoj, ni estas en tute sama situacio kiel antaŭe. Aplikante tiujn konsiderojn al nia propra afero, ni konstato, ke en UEA ekzistas nun internacia organizaĵo, kiu per sia elprovita organizo taŭgas kiel kadro por utila laborado. Ĝi ne estas perfekta, kaj ni havas la devon ĝin ĉiam plibonigi, sed ni ne kredu, ke ĝiaj progresoj venos de detalaj ŝanĝoj en ĝia organizo. Tio estas flanko afero. Niaj progresoj venos ĉefe per la individua agado de vi ĉiuj.

En la nuna tempo plej necesa estas la plimultigo de niaj membroj. Por tio ĉiu el vi estas kompetenta kaj povas utile helpi. Gazetartikoloj, paroladoj, festoj, kongresoj, certe estas utilaj, kaj ni neniel devas ilin malŝati, sed plej trafa el ĉiuj rimedoj estis ĉiam kaj estas ankoraŭ la individua propagando kaj varbado. Se ĉiu el niaj membroj dum la jaro klopodus por varbi nur unu novan membron - kio vere ne estas tre malfacila - kaj se nur la duono el ili sukcesus, niaj progresoj efektiviĝus per grandaj paŝoj. Jen la plej urĝa tasko.

Dank'al tia individua agado, Esperanto enradikiĝis en la unuaj jaroj, malgraŭ multe pli grandaj malhelpoj ol nun; dank'al ĝi stariĝis tiuj bravaj pioniroj, kiuj honorigas nian historion; ni ne forlasu ĝin sub la preteksto ke ekzistas nun organizaĵoj, kiuj povas plenumi tiun propagandon aŭ ke UEA estas nur peresperanta kaj ne devas sin okupi pri propagando. Tiaj teorioj diskutoj estas tro ofte motivo por nenion fari. Ni ne parolas pri kolektiva propagando, sed pri individua agado, kiu estas nuntempe necesega, se ni volas progresi. Dum la jaro ĉiu el vi energie penu varbi unu novan Esperantianon. Por tio estas necesaj nek multe da lernolibroj, nek multe da societoj, sed la viva parolo, kelkaj klarigoj, kiujn abunde liveras niaj diversaj propagandiloj, kaj persista fervoro.

La lastaj jaroj ne estis sen fruktoj. Interne de nia afero oni multe laboris. Unuflanke, oni kreis UEA kaj, laŭ ĉiujraj spertoj, plibonigis ĝian organizon, oni pli kaj pli anstataŭigis la pure predikan propagandon per praktika internacia agado, oni konsciis pri la rolo, kiun jam nuntempe povas plenumi Esperanto; aliflanke, per pripensado, per la diskutoj, eĉ per la polemikoj, oni precizigis la antaŭe sufiĉe malklarajn ideojn pri nia lingvo ĉe la Esperantistoj mem, ni konsideris Esperanton kiel vivantan lingvon, ne plu kiel ian atefaritan signaron, oni sub la influo de tiu fruktoriĉa ideo forigis ĉiun danĝeron de lingvaj disputoj, dume oni plibonigis nian instruilaron, multe pliriĉigis nian literaturon, ekkreis seriozan kaj objektivan kritikon, en lingvaj demandoj uzis la eksperimentan metodon kiel en ĉiuj aliaj lingvoj. Ĉio tio reprezentas grandan laboron, ofte diskretan kaj ne tuj okulvideblan, sed tamen atentindan rilate al la estonteco. Ni do estas multe pli bone armitaj ol antaŭe, sed ni ne forgesu, ke eĉ la plej perfektaj armiloj perdas sian efikon, se ili estas en la manoj de nespertaj, molaj kaj skeptikaj soldatoj. De vi ĉiuj dependas la estonteco de nia afero. Kiel ajn utila estas en si mem organizo, ĝi valoras nur se la homoj, el kiuj ĝi konsistas, konscias pri sia respondeco kaj plenumas sian devon kontinue, inteligente kaj ame. Tiel same, UEA potenciĝos kaj povos alpaŝi al pli gravaj taskoj nur per konscia membraro, fervora, iniciatkapabla kaj energia reprezentantaro.

De via individua agado dependas nia progresado.

* * *

Aperis en: *Oficiala Kongresa Gazeto* de la 9a UK de Esperanto en Berno, n-roj 4, 5 de la 28, 29aj de aŭgusto 1913.

11. Raporto pri “UEA kaj ŝovinismo”

prezentita de Théophile Rousseau, vicprezidanto de UEA

Antaŭ jam kvin jaroj, post la Cambridge’a Kongreso, nia amata Honora Prezidanto diris en Guildhall en London tiujn memorindajn parolojn: “Longe daŭros ankoraŭ malluma nokto sur la tero, sed tamen ne eterne ĝi daŭros. Venos iam la tempo, kiam la homoj ĉesos esti lupoj unuj kontraŭ aliaj. Anstataŭ konstante batali inter si, elŝiri la patrujon unuj al la aliaj, perforte altrudi al si reciproke siajn lingvojn kaj morojn, ili vivos inter si pace kaj frate, en plena interkonsento ili laboros sur la tero, sur kiu ili vivas, kaj kontraŭ tiuj krudaj fortoj de la naturo, kiuj ilin ĉiuj egale atakas... Kaj se iam venos tiu feliĉa tempo, ĝi estos la frukto de konstanta kaj senlaca laborado de tiuj homoj, kiujn ni vidas nun en tiu ĉi ĉambrego, kaj kies nomo, ankoraŭ tre malmulte konata kaj tre malmulte ŝatata, estas “esperantistoj”.“ Certe la “malluma nokto” ankoraŭ daŭras sur la tero. Pli ol iam la malbenita ŝovinismo venenigas nian ĉiutagan vivon, pendigas super niaj kapoj la teruran minacon de interfrataj militoj, paralizas la celadon al morala kaj materiala perfektigo de l’Homaro. Kaj certe, se ni volas efektive, laŭ la vortoj de D-ro Zamenhof, iom rapidigi la momenton, kiam la homoj “en plena interkonsento laboros sur la tero”, estas necese ke ni atente ekzamenu la demandojn starantajn antaŭ ni pri Paco kaj Milito, kaj ke ni decidu, kia devas esti la sintenado de nia Asocio kaj de niaj membroj, meze de la nuntempaj naciaj pasioj kaj intergentaj konfliktoj.

Ŝajnas ke, rilate al milito, ni povas konsideri tri ĉefajn partiojn. La unua, tiu de l’ŝovinistoj, kiuj opinias, ke milito estas nobla kaj justa rimedo de la plej fortaj por akiri tion, kion ili bezonas aŭ simple deziras; ke buĉado sur battlejo de homoj konkurencantaj sur la komerca aŭ politika kampo, estas io racia, se ĝi okazas inter popoloj, dum ĝi estas krima se ĝi okazas inter individuoj. La dua partio opinias, ke militoj kaj perfortoj neniel povas doni al la venkintoj profitojn daŭrajn, aŭ egalvalorantajn la nekalkuleblajn perdojn kaŭzantajn de ili, ke, pro la ekstreme granda disvastiĝo de la internaciaj komunikiloj en la lasta tempo, la tuta homaro estas solidara en la ekonomia, arta, intelekta kampoj, kaj povas progresadi nur en bonordo kaj metoda kooperado ĉiulanda kaj ĉiufaka. Sed, la sama partio ankaŭ estas konvinkita, ke, flanke de tiu teoria konsiderado, estas en la praktiko tre timiga situacio, kiun estas necese priatenti; ke, bedaŭrinde, en la diversaj nacioj, fakto estas, ke ĉiutage pli gravaj fariĝas la militistaj prizorgoj, ke malkonfido regas inter la registaroj kaj ke sekve, ĉiu en sia lando havas la devon sin pretigi por kiel eble plej efike defendi sian patrujon, en la okazo se la ĉiunaciaj ŝovinistoj igus la militon neevitebla. Fine, tria partio proklamas, ke ĉiu milito estas malprava, ke perfida ago de iu ne justigas perfortan rebaton de alia; ke, en nia tempo, popolo venkita de alia civilizita popolo estas ĝenerale nek elbuĉata, nek senposedigata, kaj suferas pro la malvenko malpli da domaĝoj ol per multekosta arma paco, aŭ per milito mem.

La argumentojn de la homoj de la unua partio, kiuj ŝatas militon por si mem, ni tie ĉi eĉ ne volas diskuti. Se ili estus pravaj, se milito estus io racia inter la popoloj, se uzo de perfortoj estus dezirinda, anstataŭ obei al interkonsentitaj reguloj kaj juraj kutimoj, estus absurda la ekzisto de Asocio kiel nia, kiu ja celas la malon, tio estas krei inter ĉiulandaj homoj regulajn kaj firmajn interrilatojn, bazitajn sur reciproka plenumado de la samaj devoj kaj uzado de la samaj rajtoj. Sed, ĉar nia Asocio ja ekzistas kaj ĉar ĉiu el ni, fariĝinte esperantiano, akceptis ĝian statuton, nia sola logika sintenado rilate al milito estas kondamni ĝian principon, kaj rilate al ŝovinistoj, malhelpi ilian agadon.

La unua konsekvenco estas, ke UEA devas enhavi inter siaj membroj neniun ŝoviniston. Aliĝo al UEA, signifas akcepton de ĝia statuto. Simpla honesteco devas malpermesi, ke iu homo, konsideranta perforton kiel racian kaj taŭgan rimedon inter la homoj, eniru en Asocion, kies celo estas la plifaciligado de la homaj rilatoj kaj la kreo inter ili de fortika ligilo de solidareco. Plie, ni opinias ke, se tamen enirus en niajn vicojn tiaj homoj, estus nia devo ilin forigi. Se estus klare pruvite, ke iu membro de UEA aŭ esperantia entrepreno agas por instigi homojn aŭ gentojn unuj kontraŭ aliaj, disvastigante falsajn informojn, skribante insultajn gazetartikolojn, uzante malhonestajn rimedojn por spionadi, k.c. ĝi devus esti eksigita laŭ la paragr. 15a de nia statuto.

Ĉefe grava estas la disvastigo de nejustaj kaj neĝustaj informoj. Ĉiu esperantiano devas nepre sin deteni de tia ago, kaj plie, ĉiu esperantiano facile povas kaj eĉ laŭeble devas tion malhelpi. Supozu ekzemple, ke gazeto de mia urbo sciigas, ke en la urbo X en najbara lando, oni organizis mitingon; ke en tiu mitingo oni akre atakis mian landon; ke multaj miloj da homoj ĉeestis tiun mitingon; ke ne eĉ unu gazeto de tiu urbo

protestis kaj ke, sekve la tuta loĝantaro de la najbara lando abomenas mian patrujon kaj estas preta komenci kontraŭ ĝi la militon. Kion mi faros? Mi simple skribos al la Delegito de UEA en X, petante ke li sendu al mi ekzempleron de ĉiu gazeto de sia urbo enhavanta raporton pri la dirita mitingo; se mi ne povas legi lian lingvon, mi petos, ke li traduku ilin. Verŝajne mi konstatos, ke almenaŭ kelkaj gazetoj ne aprobis la mitingon kaj ne tiel malamike rilatas kun mia lando kiel pretendis la ĵurnalo de mia urbo. Mi provos sendi al la mensoginta gazeto proteston. Preskaŭ certe tiu mia protesto ne estos enpresota. Tiam restos al mi rimedo, kiu ofte havos grandan efikon: mi skribos per la Delegito de UEA en X al la direktoro de la gazeto, kiu povas plendi pri la publikigita malĝusta informo, kaj mi instigos lin, ke li postulu, laŭleĝe, ke la mensogema gazeto de mia urbo enpresu lian proteston.

Mi do supozas, ke ni ĉiuj konsentas pri tio, ke la devo de UEA kaj de ĉiu esperantiano estas kontraŭbatali ŝovinismon. Ĉu nun ni devas iri pluen sur tiu vojo? Ĉu ni devas en nia nacio, laŭ la opinio de la tuta partio, tute simple rifuzi nian helpon al ĉio militista, kontraŭstari al plifortigo de la armeo de nia lando, sub la preteksto, ke ni malaprobas militon? Ĉu ni devas doni nian favoron al ĉiu ajn entrepreno komerca aŭ ekonomia, tute egale ĉi ĝi estas fremda aŭ ne, sub la preteksto, ke ni estas partianoj de liberaj interŝanĝoj kaj kunlaborado inter ĉiulandaj homoj? Certe, se ni konsilus tiun sintenadon al niaj membroj, ni preterpasus nian celon, kaj ni malbone interpretus nian statuton. Bedaŭrinde ekzistas ankoraŭ en la mondo sufiĉe multe da militemuloj, kiuj havas ĉiu en sia lando sufiĉe da influo sur la registaroj, por ke la aliaj devu timi ilin kaj sin prepari al memdefendo kontraŭ eblaj atakoj preparitaj de ili. Pro tio ni opinias, ke ni devas lasi niajn membrojn plene liberaj agi laŭ ilia propra konscienco kaj mem decidi ĝis kia grado ili volas helpi, pro momenta neceseco, en la rimedoj proponitaj por rezisti kontraŭ ebla premo de alia gento aŭ popolo.

Ni ja ne forgesu, ke la unua necesa kondiĉo, por ke kontraŭmilita kaj porpaca propagando ne estu danĝera, estas, ke ĝi ne estu nur unuflanka, sed *ĝenerala* kaj *internacia*. Tro da pacifistaj manifestadoj en iu lando, dum en la najbara oni antaŭ ĉio laboras por milito, tute ne estas konsilindaj. Same kiel en urbo, al civito estas utile, ke la paco-gardantoj, tio estas la ĝendarmoj kaj policianoj, estu pli fortaj kaj pli bone armitaj ol la ŝtelistoj kaj mortigistoj, tiel ankaŭ en nia mondo estas al la homaro utile, ke la pacemaj popoloj estu pli fortaj ol la ŝovinistaj. Tial estas saĝe ke, antaŭ ol labori kaj predikadi por paco en nia propra lando, ni certigu, ke en la aliaj ankaŭ samgranda nombro da homoj faras la samon, kaj ne sufiĉas, ke ni sciu tion proksimume kaj neprecize. Estas necese, ke ekzistu inter ĉiuj pacamantoj de ĉiuj landoj vera kontrakto, kaj fidinda promeso agi sammaniere ĉiu en sia lando, por ke neniu povu diri: “Konsilante al ni pacon dum niaj malamikoj konsilas ĉe si militon, vi nin malfortigas kaj vi helpas por ilia venko; laŭdante iliajn artajn produktaĵojn dum ili malŝatas niajn; aĉetante iliajn komercaĵojn dum li bojkotas ĉion, kio devenas de nia lando, vi danĝere laboras kontraŭ nia patrujo.” Por ne meriti tiun riproĉon, ĉiu el ni havas la rajton esti singardema en siaj paroloj kaj en siaj rilatoj kun fremduloj, kaj ne sin ĵeti senpripense en la brakojn de la unua homo renkontita sur strato, sub la preteksto, ke li estus samprofesiano, aŭ samreligiano, aŭ ĉar li ankaŭ scias Esperanton. Ni ja scias, ke, pri Esperantistoj, la granda plimulto da ili estas pacamantoj, ke ili ne nur estas Esperantistoj en la senco de la Bulonja deklaro, sed ankaŭ, ke ili sentas en si la internan ideon de nia afero; tamen ni ankaŭ scias, ke jam de nun, Esperanto estas kelkafoje uzata por ŝtelado, por spionado, por trompo kaj por ŝovinistaj celoj, tute kiel naciaj lingvoj, kaj pro tio ni devas agi ankaŭ singardeme kun Esperantistoj, pri kiuj ni scias nenion krom tio, ke ili uzas Esperanton.

Tute alie ni povas - aŭ devus havi la eblon - agi kun Esperantiano; ni scias, ke ni komprenos unu de la alia ne nur la lingvon, sed ankaŭ la koron. Ni scias, ke ni ambaŭ apartenas al sama Asocio tiel perfekte internacia, ke la nombro de ĝiaj membroj en ĉiuj landoj estas preskaŭ proporcia je la tuta loĝantaro de la diritaj landoj; ke tiu Asocio zorge evitas la influon de kiu ajn nacio en sian komitaton kaj en siajn aferojn, ke ĝi ne permesos, ke ĝia sidejo estu en alia lando ol en neŭtrale politika lando; ni fine scias, ke niaj devoj kaj rajtoj en la Asocio estas samaj. Kiam vi, Esperantiano, faras servon al alia Esperantiano alilanda, kiam vi helpas fremdajn firmojn por vendado de iliaj produktaĵoj, vi tion povas fari tute sen konscienciproĉo, ĉar vi scias, ke proksimume la sama nombro de Esperantianoj aŭ esperantiaj entreprenoj de via lando ricevos en la fremda lando la saman helpon.

La konkludon vi senpene antaŭvidas. Ĉiu homo, kiu deziras kontraŭbatali ŝovinismon kaj deziras labori por la pacaj rilatoj inter la homoj, sed kiu volas eniri tiun vojon nur certiginte pri la reciprokeco ĉe alilandaj homoj, aliĝu al UEA. Tie li trovos la taŭgan neŭtralan kaj internacian kampon, kiun li bezonas por konformigi sian agadon je siaj principoj, ne timante labori kontraŭ sia patrujo. Kaj ni ne timas aserti, ke, se tago venus, kiam notinda parto de la pacamantoj de ĉiu lando partprenus, interne de UEA je nia komuna laboro por konkordo kaj kooperado inter la homoj, la ŝovinismo facile estus forpelita de nia kompatinda mondo.

Estis notite, ke „post vigla diskutado la kongreso decidis principe aprobi la raporton kaj ĝin resendi al la komisiono pri la revizio de la statuto por formuligo de la ĉefaj ideoj en ĝi ententitaj.“

* * *

Aperis en: *Esperanto* (UEA) n-ro 153 de la 20a de septembro 1913, kaj en la Oficiala dokumentaro de la 4a Kongreso de Universala Esperanto-Asocio. 1a parto. 1913.

12. Proponita deziro (projekto de kongresa rezolucio)

La kvara Kongreso de UEA,

Konsiderante:

1a Ke la ĝenerala pliboniĝo de materiala kaj morala stato de la civilizita homaro povas esti atingita nur per starigo de universala bonordo, komuna kooperado de ĉies bonvolo, metoda kunlaborado en la utiligado de la diversaj fontoj dissemiĝintaj sur la terglobo, kaj kunlaborado kontraŭ malsanoj kaj ĉiuj mizeroj, kiuj atakas la homaron;

2a Ke, en la nuna tempo la eksterordinare grandaj perdoj de energio, mono, publika sano kaj viroj, kiuj rezultas pere aŭ senpere de la militoj, estas, pro la internacia interplektiĝo de ĉiuj komercaj, industriaj, financaj, intelektaj intereso, preskaŭ tiel ruinigaj por la venkintoj, kiel por la venkitoj, kaj kaŭzas gravajn malprofitojn ankaŭ al la aliaj civilizitaj landoj ne partoprenintaj en la militoj;

3a Sed ke, aliparte, por ne esti danĝera ĉiu kontraŭmilita agado kaj porpaca agado devas esti nepre internacia; ke lojala konfido en la bonintenco de alilandaj homoj aŭ entreprenoj bezonas reciprokecon;

esprinas la deziron:

1a Ke UEA pli ol iam kunhelpu en la batalo kontraŭ la ŝovinistaj ideoj kaj por la faciligo de la ĉiuspecaj rilatoj inter la homoj;

2a Ke ne estu akceptata en UEA aŭ estu eksigata laŭ la paragr. 15 de la Statuto, kiel aginta kontraŭ la celo de UEA, ĉiu persono, kiu per malhonestaj faroj, kiel diskonigado de falsigitaj informoj, kalumnioj k.c. provas instigi al malamo inter gentoj;

3a Ke ĉiu esperantiano utiligu la tutmondajn rilatojn, kiujn li havas dank'al UEA kaj speciale la ĝustajn informojn, kiujn li povas havi per la Delegitoj, por rebati, kiel eble plej ofte, la mensogojn disportitajn de la ŝovinista gazetaro, kaj, kiam eble, laŭleĝe devigi la redaktorojn al publikigo de protestoj kaj reĝustigo.

4a Ke ĉiuj personoj, kiuj deziras labori por la plifaciligo de pacaj interhomaj rilatoj aliĝu al UEA;

5a Ke ĉiu esperantiano bone konsciu pri sia rajto tre singardeme rilatigi kun fremduloj aŭ entreprenoj ne aliĝintaj al UEA;

6a Ke, interne de UEA, ĉiuj esperantianoj, plej lojale kaj efike helpu unu la alian, en komercaj aferoj donu preferon al esperantaj entreprenoj, por laŭeble forigi inter si la malhelpojn kaŭzitajn de intergenta ŝovinismo.

* * *

Aperis en: Oficiala dokumentaro de la 4a Kongreso de Universala Esperanto-Asocio. 1a parto. 1913. Ĉi tiu aŭ alia teksto de la „proponita deziro“ ne estis represita en la revuo *Esperanto*.

13. El la protokolo de la Tria labora kunsido de UEA

(...)

S-ro Obruĉev proponas ŝanĝon en la deziroprimon.

S-ro Istel (Wiesbaden) substrekas, ke UEA sin okupu nur pri per-esperantaj aferoj.

(...)

S-ro Privat diras, ke oni forlasu la teoriajn diskutojn pri diferenco inter per- kaj por-esperantaj aferoj.

S-ro Wengler (Berlin) proponas reverki la deziroprimon en pli limigita formo. La deziroprimon modifita estas akceptita kontraŭ 4 neoj.

S-ro Rousseau legas kaj komentarias sian raporton pri ŝovinismo.

S-ro Reber (Bamberg) demandas, ĉu la milito ne estas necesa.

S-ro Rust (Soham, Britio) aprobas la principon de la raporto kaj deziras, ke la 2-a kaj 6-a partoj de la deziroprimon estu forigataj.

S-ro Pollen aprobas la dirojn de S-ro Rust.

S-ro von Frenckell (Dresden) diras, ke punkto 2-a ne estas akceptebla, ĉar ĝi estas kontraŭ la neŭtraleco de la Asocio. Milito povus iam esti ne evitebla. Ĉu UEA tiam eksigus la membrojn, kiuj defendas sian patrujon? Plie oni devas eviti, ke la registaroj konsideru nian movadon kiel politikan aferon.

S-ro Privat diras, ke kontraŭe la registaroj dankos nin, se ni helpas al la agado kontraŭ la falsigitaj informoj. La registaroj ne devas timi, ke oni malhelpu la agadon de iliaj malbonaj defendantoj.

S-ro Stettler principe akceptas la konkludon de la raporto sed opinias, ke preferinde estus enkonduki la ĉefajn ideojn de tiu raporto en la statuton. Li proponas redoni la deziroprimon al la komisiono por la revizio de la statutoj.

S-ro Maske (Dresden) tre petas, ke oni ne okupu sin pri politikaj aferoj.

S-ro Epstein (London) aprobas la proponon de S-ro Stettler.

S-ro Mallet (Ĝenevo) preferus, ke oni prokrastu la decidon ĝis la venonta kongreso.

S-ro Hodler diras, ke la raporto neniel estas kontraŭa al la statuto, sed ke ĝi estas nur komentario kaj formuligo de la principoj, kiuj ĝis nun direktis nian Asocion, konforme al la paragr. 1-a de nia statuto.

S-ro v. Frenckell proponas, ke oni tute prokrastu la demandon kaj ne voĉdonu deziroprimon.

S-ro Hodler donas klarigojn pri la diversaj tekstoj prezentitaj. La deziroprimon proponita de S-ro Rousseau kaj aprobita de S-roj Privat kaj Pollen estas malakceptita. La teksto proponita de S-ro Stettler (principa aprobo de la raportoj kun resendo al la komisiono) estas akceptita kun 65 voĉoj kontraŭ 35 post duobla voĉdonado.

(...)

La deziroprimon rilata al la Kongreso estas akceptita.³⁷

* * *

Aperis en: *Oficiala Kongresa Gazeto* de la 9a UK de Esperanto en Berno, n-ro 4 de la 27a de aŭgusto 1913.

---

³⁷ Ne estas (al mi) klare, pri kiu teksto temas, ĉar la „proponita deziroprimon“ aperinta en la Oficiala Dokumentaro de la 4a Kongreso de UEA, ne estis represita en la revuo *Esperanto*.

14. El la „Kongresa Regularo“

1. Konsisto de la Kongreso

Art. 1-a: En la Universala Kongreso de Esperanto povas partopreni „ĉiu persono, kiu scias kaj uzas la lingvon Esperanto, tute egale por kiaj celoj li ĝin uzas“,³⁸ kondiĉe, ke tiu persono:

- a) Sendis sian aliĝon (...)
- b) Pagis la kotizon (...)

Art. 2-a: La aliĝo al la Kongreso signifas akcepton de tiu ĉi regularo.

2. Celo de la Kongreso

Art. 3-a: Celo de la Kongreso estas la esploro de ĉiuj demandoj komuninteresaj por ĉiuj Esperantistoj, kun escepto de la religiaj, politikaj kaj socialaj deandoj, kiuj ne devas esti tuŝataj en kongresa kunsido,³⁹ kaj de la lingvaj demandoj, kis esploro kaj solvo estas rezervitaj al la Lingva Komitato.

Art. 4-a: Povas esti priparolataj nur la temoj enskribitaj en la tagordon. (...)

5. Specialaj sekcioj

Art. 13-a: Por la esploro de ĉiuj specialaj aŭ teknikaj temoj aŭ eĉ de la temoj rezervitaj pro la kongresa neŭtraleco (art. 3-a), oni povas formi specialistajn studajn Sekciojn. Tiuj sekcioj konsistas, ĉu el specialistaj societoj, antaŭe organizitaj, kaj decidintaj kunveni dum la Kongreso, ĉu el personoj, kiuj grupiĝas libere, dum la Kongreso, por esplori kune temojn, pri kiuj ili havas specialistan kompetentecon aŭ interesiĝas speciale.

Art. 14-a: La Sekcioj povas peti, ke la deziroj, kiujn ili esprimis, aŭ la konkludoj de iliaj raportoj, estu prezentataj al la Kongreso. La Kondukanta Estraro decidas, ĉu tiu prezento estas farebla laŭ la ĝeneralaj principoj, kiuj regas la Kongreson.

Art. 15-a: La Kongreso pridiskutas

- a) La temojn senpere metitajn, de la Internacia Organiza Komitato en la tagordon;
- b) La dezirojn kaj konkludojn de la Sekcioj, prezentitaj de la kondukanta Estraro.

(...)

Art. 17-a: Pri la temoj senpere metitaj en la tagordon, projekto de deziro aŭ de konsilo, redaktita de la Kondukanta Estraro, povas esti prezentata al la Kongresa voĉdonado. Se la Kongreso opinias, ke la proponita teksto bezonas ŝanĝojn pli gravajn ol la redaktaj plibonigoj fareblaj dum la kunsido mem, la Kondukanta Estraro estas komisiata redakti novan tekston.

Art. 18-a: Kiam deziro aŭ konkludo de Sekcio estas prezentita al la Kongreso, ĉi tiu povas pridiskuti la kunvenon alpreni ĝin kiel kongresan deziron aŭ konkludon, ne rekomencante la teknikan diskuton, antaŭe faritan de la specialistoj. En nenia okazo, tia teksto povas esti ŝanĝata de la Kongreso; se ĝi ne estas akceptata, ĝi estas resendata al la Sekcio. Tiu lasta povas ĝin ŝanĝi, laŭ la direkto montrita de la Kongresa konsiliĝo, kaj ĝin prezentigi denove. Se la tempo mankas por tio, la afero estas prokrastata ĉis la sekvonta Kongreso.

3. Aldono al la Regularo de la Kongresoj

---

³⁸ Ĉi-rilate estis referencite al la „Bulona Deklaracio pri Esperantismo“, laŭ kiu „Esperantisto estas nomata ĉiu persono, kiu scias kaj uzas la lingvon Esperanto, tute egale por kia celo.

³⁹ Ĉi-rilate estis referencite al la „Deklaracio pri la neŭtraleco de la Kongresoj de Esperanto“ el la jaro 1906.

- I. Ĉiu decido de Internacia Esperantista Kongreso estas deviga nur por la Oficialaj Esperantistaj Institucioj, t.e. la institucioj kreitaj kaj subtenataj, laŭ deziroj de Internaciaj Esperantistaj Kongresoj, aŭ decidoj de la Rajtigitaj Delegitoj. Por la esperantistoj privataj, ĝi havas valoron nur moralan, montrante al ili deziron aŭ opinion de la plimulto.

(...)

* * *

Aperis en: Esperantista Dokumentaro pri la oficialaj, historiaj, bibliografiaj kaj statistikaj aferoj, Naŭa Universala Kongreso de Esperanto (Bern, 24-31 Aŭgusto 1913). Esperantista Centra Oficejo. Paris 1914.

15. Oratora konkurso

Sub prezido de S-ro Wenger ĵus okazis en la Kazino la oratora konkurso. La prezidanto saĝe admonis la ĉeestantojn, ke ili silentu, kaj vice alvenis la diversnaciaj konkursantoj.

S-ro Dalmoa, Kataluno, devis paroli pri „kuraĝo“, sed li iom flankklasis sian temon por kulpigi la balon, la ekskursojn kaj la kafon, ke li ne havis sufiĉan tempon kaj forton por pli elokvente paroladi. „Naskiĝas poeto kaj fariĝas oratoro“. Li volas fariĝi oratoro, ĉar li kredas al persistemo kaj al kuraĝo, kaj finante li laŭdas kuraĝon de knabo, kiu stariĝas sur seĝo ne timante fali planken, li laŭdas la kuraĝon de l'kongresanoj, li laŭdas la kuraĝon de D-ro Zamenhof. Vortoj estis bonaj, tre malmultaj gramatikaj eraroj; sed S-ro Dalmoa devos peni por ne tiom flankiĝi de la temo.

S-ro Pichon, Franco, elektis kiel temon toston al „Patrujo“. Tuj filozofe, beletristike, li dividas la temon; tre klasike li starigas planon, kiun li poste tre ĝuste sekvas. S-ro Pichon estas juna licenciato de la Sorbonne, kaj en lia parolado ni tre plezure rekonis la aplikon de la principoj, kiuj estas la fundamento de la supera literatura instruado en la unua franca universitato. Unue laŭ eksperimenta maniero li pristudas la historion de la ideo de patrujo. Due morale li priskribas la rajtojn kaj la deojn de ĉiu homo kontraŭ patrolando. Li finas per poeziaj ekflugoj, kiuj tre impresas la ĉeestantaron. Iom tro rapidflua parolo, kelkaj ne tre ortodoksaj vortoj, ne pli ol unu aŭ du forgesitaj akuzativoj, sed vere oratora temperamento.

S-ro Van Schoor, Belgo, pritraktas la „Universalan Fratecon“. Certe altajn sentojn li esprimis, sed vortoj tiel grandaj estas tro vastaj por enteni ion realan. La akcento eble povus esti pli bona, sed precipe la rauka voĉo estis laciga; ankaŭ liaj parolŝanceliĝoj estis bedaŭrindaj.

S-ino Tropeolo, iom tro modesta Francino, ne kuraĝis elmontri sian nomon; ni do ne malkaŝos la sekreton. Ŝi parolis pri "Legado de seriozaj libroj". Ni ŝatis la difinon, kiun ŝi diris esti kutima: „Serioza libro estis tiu, kiu ne temas pri amo.“ Sed ŝi penis konvinki nin, ke „serioza libro estas tiu, kies legado igas nin pensi kaj pripensi“. Tre delikate ŝi parolis, sed ve, la akcento estis ĉiam prokrastata, kaj la gramatikaj finiĝoj tro laŭte sonis.

S-ro Jacobs, Belgo, eniras terure tremigantan vojon: "Mortpuno!" Li nigre priskribas la diversajn pli malpli elegantajn rimedojn, kiujn uzas la ŝtatoj por malaperigi krimulojn. Li parolas pri "gilotinilo" en Francujo kaj pri „elektra elektreco“ en Usono. Li poste atakas la principon: ĉu socio rajtas mortigi por puni mortigon? Sed pro laco lia voĉo iom falas; la publiko protestas. Subite ni kredas aŭdi la voĉon mem de S-ro Schmid, sed vere ne estas eble, ĉar li ĝuste forestas: ĉiuj estis erarigitaj, ĉar s-ro Jacobs elparolis dum kelkaj minutoj tute same kiel S-ro Schmid. Konklude li al ni proponis fondi novan societeton (kiom da prezidantoj?) celontan al la forigo de l'mortpuno.

S-ino Wight, Britino, respondis la demandon: „Kiun valoron havas la sano? Kiel akiri aŭ konservi ĝin?“ Komence ŝi tre ĝuste parolis pri korpa kaj pri spirita sano, sed bedaŭrinde ĉe la fino ŝi estis tro laca, kaj ideoj ne tre rapide estis prezentataj. Eĉ komence S-ino Wight parolis malrapide, kaj dank'al ŝia atento la elparolado estis bona kompare kun la malfacilaĵoj, kiujn havas la Britoj por ĝuste kaj pure sonigi la vokalojn. Ŝia konfeso, ke ŝi estas sufraĝistino, ne forigis de ŝi la ĝeneralan simpation: se ĉiuj sufraĝistinoj ne estas pli revoluciemaj ol ŝi...

S-ro Mahn, Germano, lastmomente ŝanĝis la temon, kiun li estis antaŭe elektinta, kaj devis glorigi: „Iu heroo de l'historio“. Tre trafe li trovis indajn vortojn por trafe laŭdi la verkon de Zamenhof. Heroo estis la Majstro, kiu nun tro modeste ne volas plu esti nomata Majstro, kiam ĉe la unuaj jaroj li, sola, persiste, energie, kuraĝe penadis por fine atingi la helan celon, en kiu li baldaŭ triumfos. La temo vekis aplaŭdojn, sed la parolo mem ne estas tiel perfekta; tro da ŝanceliĝo; la literoj „s“ estis elparolataj kiel „z“, ktp.

S-ro Raczi, Hungaro, inkline parolis pri la „Protekto de la infanoj“. Ĉu li estas edukisto? Ni ne scias, sed li ŝajnas havi sperton pri tio. Tre ĝustajn ideojn li al ni prezentis pri la korpa kaj spirita edukado de la infanoj. Je tiu vidpunkto, ni ne agu blinde kiel niaj prauloj, ni serĉu novajn rimedojn. Precipe ni celu eduki niajn idojn pli libere, en libera aero, en libereca atmosfero. Ni forigu la kutimajn dogmojn el la vivo de niaj sekvantoj. Sufiĉe flua parolo, taŭgaj vortoj, ne ĉiam tre klare esprimitaj pensoj.

S-ro Wenger fermas la konkurson kaj sciigas, ke morgaŭ matene ĉe la ferma solena kunsido de la Kongreso la premioj estos disdonataj al la konkursantoj, kaj antaŭe la vic-prezidanto de l'juĝistaro, S-ro Edmond Privat, la majstro de l'esperanta parolo, havigos al la ĉeestantoj novan ĝuon.

Entute la konkurso estis interesa kaj utila. Interesa, kvankam ne sufiĉe diversnaciaj geesperantistoj ĝin partoprenis; utila, tial ke rezultas el ĝi por ni instruo, nome, ke ni ĉiuj devas pli zorge atenti pri ĝusta kaj akcenta elparolado de nia lingvo. Ni insistas pri tio: konataj, eĉ famaj esperantistoj ŝajnas de kelkaj jaroj flanklasi tiun gravan punkton. Ĉu ne S-ro Privat elmetis tiun ideon, kiun ni opinias ĝusta, ke eble iam en pli malpli proksima estonto, la gramatikaj finiĝoj devos ankoraŭ malplilaŭtiĝi, precipe tiu de la ununombra nominativa substantivo? En skribaĵo (reciproke pli ĝuste en legaĵo), la finiĝo „o“ estas necesa por analizo; en parolaĵo ĝi estas nur senutile peza. Ĉu ni, en Paris, havos plezuran okazon fari komparon pri la progresoj de niaj oratoroj? Ni esperas.

Lupo

* * *

Aperis en: *Oficiala Kongresa Gazeto* de la 9a UK de Esperanto en Berno, n-ro 6 de la 30a de aŭgusto 1913.

16. Listo de la partoprenantoj

Abt, Rud., Schussenried, Germanio
Adam, Anna, St-Blaise, Svislando
Adam, f-ino, Troyes, Francio
Adams, A.I., Hastings, Britio
Ader, Friedrich, Dresden, Germanio
Agache, Alf. D., Paris, Francio
Aguettant, Marthe, Paris, Francio
Aikmann, Rubby-Sibbald, Glasgow, Britio
Albersheim, Klara, Wiesbaden, Germanio
Allard, Ferdinand, Nice, Francio
Allen, Louis, Paris, Francio
Altenstadt, G., Genova, Italio
Alvarez, Isauro, Liverpool, Britio
Ambrosini, f-ino, Lyon, Francio
Amersfoort, Franc van, Tilburg, Nederlando
Amon, Otto, Koloszvár, Aŭstrio-Hungario
Anacker, Margarethe, Pittsburgh, Usono
Andrew, W., West Hartlepool, Durham, Britio
Anger, Laura, Kopenhagen, Danlando
Anglada Baldomero, Barcelona, (Katalunio), Hispanio
Anglada, Anneto, Barcelona, (Katalunio), Hispanio
Anglada-Prio, Josefo, Barcelona, (Katalunio), Hispanio
Anthonioz, s-ino, Blandy, Francio
Antoni, d-ro, Wien, Aŭstrio-Hungario
Applebaum, Jakobo, Liverpool, Britio
Ariffin, M.C., Dulwich, Britio,
Arnhold, Heinrich, Dresden, Germanio
Arnhold, Ilse, Dresden, Germanio
Arnold, Jos., Augsburg, Germanio
Arntz, Hermann, Godesberg, Germanio
Asquinazi, M., Oran, (Alĝerio), Francio
Aubry, Lina, Le Locle, Svislando
Auger, Ramon, Zaragoza, Hispanio
Aussenac, s-ro, Saint-Dizier Francio
Aussenac, s-ino, Saint-Dizier Francio
Aussenac, f-ino, Saint-Dizier Francio
Autin, Yvonne, Bordeaux, Francio
Autin, M., Bordeaux, Francio
Aymonier, Camille, Paris, Francio

Bacquet, Jules, Pihens par Guines, Francio
Bailet, Louis, Nice, Francio
Baillod, R., Kobe, Japanio
Baird, Jane, Edinburgh, (Skotlando), Britio
Ball, J.C., Dublin, (Irlando), Britio
Ball, s-ino, Dublin, (Irlando), Britio
Barat, J., Lille, Francio
Barat, T., Lille, Francio
Barbeyron, Odette, Pannelloc, Francio
Bartholomew, f-ino, Letchworth, Britio
Baroch, M., Polnisch-Ostrau, (Silezia Duklando), Aŭstrio-Hungario
Barthe, Marie, Bordeaux, Francio
Bartscht, Richard, Dresden, Germanio
Baumann, J., Mülhausen, (Alsaco), Germanio
Baumont, Magie, Huddersfield, Britio
Baumont, Sidney, Huddersfield, Britio
Baxter, James G., Liverpool, Britio
Baylis, H.W., West Hartlepool, Britio

Baylis, s-ino, West Hartlepool, Britio
 Beau, Benoit, Mâcon, Francio
 Becker, Eduard, Bromberg, (Posen), Germanio
 Bellamy, Dora, E., London, Britio
 Beniter y Beniter, Madrid, Hispanio
 Bennett, K., Southport, Britio
 Bernard, B., Kněžmost, Aŭstrio-Hungario
 Bernard, Philibert, Mâcon, Francio
 Bettges, Joh., Oberhausen, Germanio
 Beynard, Constance, Toulouse, Francio
 Bichsel, Juliette, Paris, Francio
 Bicknell, Clarence, Bordighera, Italio
 Bidet, Jules, St-Pourçain sur Sioule, Francio
 Bicknell, Clarence, Bordighera, Italio
 Bigno, Mario
 Bishop, H., Cambridge, Britio
 Biske, C., London, Britio
 Blackett, E.R., Bath, Britio
 Blake, M.L., London, Britio
 Blazek, J., Olomouc, Aŭstrio-Hungario
 Blicher, Martin, Genève, Svislando
 Blin, M.L., Verdigny, Francio
 Blondin, s-ino, Nice, Francio
 Bock, Katharina, Neukölln b. Berlin, Germanio
 Bocskay, J., Újluhló, Aŭstrio-Hungario
 Boirac, Emile, Dijon, Francio
 Boirac, s-ino, Dijon, Francio
 Boirac, E., Dijon, Francio
 Bollini, Luigi, Bordighera, Italio
 Bone, Harriett, London, Britio
 Bonnet, F., Paris, Francio
 Bonny, André, Paris, Francio
 Bonny, Marie, Paris, Francio
 Borel, Jean, Vaumarcus, Svislando
 Borel, Jules, Berlin, Germanio
 Borelly, Avignon, Francio
 Born, René, Genève, Svislando
 Bose, Anna, Catford-London, Britio
 Botti, G. Spiazzo, Italio
 Boubon, Vernon Beaugency, Francio
 Boucon, prof., Annecy, Francio
 Bourlet, Carlo, Paris, Francio
 Bourquin, Hedwig, Basel, Svislando
 Boutwood, John J., Hastings, Britio
 Bouveret, André, Bayard par Anduze, Francio
 Bouveret, Fern., Bayard par Anduze, Francio
 Brablcová, H., Bystrice-Hostýn, Aŭstrio-Hungario
 Brachet, P., Lyon, Francio
 Brandt, d-ro, La Chaux-de-Fonds, Svislando
 Brandt, Emil, Davos-Platz, Svislando
 Bredall, John, Croyden, Britio
 Breguet, Berthe, Neuchâtel, Svislando
 Breguet, Louise, Neuchâtel, Svislando
 Bricard, R., Paris, Francio
 Bricard, T., Paris, Francio
 Bridel, Etienne, Blois, Francio
 Bridel, G., Blois, Francio
 Brierley, Edouard J., St. Helens, Britio
 O'Brian, Eliz., Canonbury-London, Britio
 Brizet, Eliza, St-Just s/Loire, Francio
 Brockhof, G., Bomlitz (Hannover), Germanio
 Broughton, Florence, Liverpool, Britio

Brown, William, Chorley, Britio
 Brown, W., Chorley, Britio
 Brun, M., Toulon, Francio
 Buche, L., Lutry, Svislando
 Buchheim, Walther A., Dresden, Germanio
 Buhl, Peter Paul, Schörrungen (Württemberg), Germanio
 Buijs, H.L., Voorschoten, Nederlando
 Bujvid, Odo, Krakau/Kraków, (Galicio/Pollando), Aŭstrio-Hungario
 Bulard, R., Joinville, Francio
 Bulard, s-ino, Joinville, Francio
 Burgermeister, Paul A., Basel, Svislando
 Burgermeister, Willy, Wurzen (Sachsen), Germanio
 Butin, Max, Godesberg, Germanio
 Butler, T.L., Cheltenham, Britio

Cabane, Lyon, Francio
 Calame, H., Le Locle, Svislando
 Campbell, G.W., London, Britio
 Camuzet, L., Rennes, Francio
 Casanova, Guillermo, Barcelona, (Katalunio), Hispanio
 Castilhon, Anne-Marie, Troyes, Francio
 Castilhon, Elisabeth, Troyes, Francio
 Cass, Kath., Preston, Britio
 Caumont, A., Lausanne, Svislando
 Cayeux, Raoul, Rouen, Francio
 Cayeux, Jean, Rouen, Francio
 Cerced, V. Loren, Zaragoza, Hispanio
 Cerná, Franziska, Pardubice, (Bohemio), Aŭstrio-Hungario
 Chandilliez, Camille, Troyes, Francio
 Chardenot, Léon, Laval, Francio
 Chappel, Ethel, Huddersfield, Britio
 Châtelet, L., Thurey, Francio
 Châtelet, P., Thurey, Francio
 Châtelet, R., Thurey, Francio
 Châtelet, s-ino, Thurey, Francio
 Chatterton, B., London, Britio
 Chatterton, L.-J., London, Britio
 Chaussegros, Vincent, Paris, Francio
 Chauvin, Victor, Rennes, Francio
 Chauvin, Léonide, Rennes, Francio
 Chavet, Gabriel, Paris, Francio
 Chazelle, Zoé, Paris, Francio
 Chilard, Versailles, Francio
 Chilot, G., Villeneuve-St.-Georges, Francio
 Chitty, W., Dover, Britio
 Christaller, A., Stuttgart, Germanio
 Christaller, Willy, Stuttgart, Germanio
 Christen-Weber, L., Basel, Svislando
 Chybezytiski, Ludwig, Ruslando
 Cimr, Václav, Praha, (Bohemio), Aŭstrio-Hungario
 Claesmann, K.-J., Zunony (?)
 Claesmann, s-ino, Zunony (?)
 Clark, Villiam Tyson, Broughton-in-Furness, Britio
 Clark, M.-B., Saint-Luc, (Valais), Svislando
 Claudé, A., Ancerville, Francio
 Claudé, Pierre, Ancerville, Francio
 Clavenna, Attilo, Genova, Italio
 Clémencet, M., Péronne, Francio
 Clémencet, Gabrielle, Péronne, Francio
 Clémencet, Germaine, Péronne, Francio
 Cloupet, Johanny, Lyon, Francio
 Colas, Claudius, Montmagny, Francio

Coldefy, Z., Paris, Francio
 Colléatte, A., Amiens, Francio
 Colléatte, Edmond, Amiens, Francio
 Colléatte, J., Amiens, Francio
 Collyer, E.E., Chorley, Britio
 Conet, A., Paris, Francio
 Corecca, s-ino, Bern, Svislando
 Cotton, Aimé, Paris, Francio
 Cotton, s-ino, Paris, Francio
 Couteaux, Jean, Paris, Francio
 Couffinhal, Prosper, Reims, Francio
 Couturier, Paris, Francio
 Crébely, Louis, Moulin-Rouge, (Jura), Francio
 Cresp, Charles, Cannes, Francio
 Croft, F.W., Coleraine, (Irlando), Britio
 Crofts, Mary B., Coleraine, (Irlando), Britio
 Cuzon, Léopold, Charenton, Francio

 Dainville, s-ino, Lyon, Francio
 Dallas, M.H., Glasgow, Britio
 Dalmau, Delfi, Barcelona, (Katalunio), Hispanio
 Dancenis, Passionisse, Paris, Francio

 Davids, E.J., Edinburgh, (Skotlando), Britio
 Degen, Bern
 Degon, P., Douai, Francio
 Dejean, Pierre, Le Creusot, Francio
 Delamaison, s-ro, Rennes, Francio
 Delamaison, s-ro, Rennes, Francio
 Delanoue, Georges, Château-Thierry, Francio
 Deligny, E., St-Omer, Francio
 O'Dell, J.D., Hailsham, Britio
 O'Dell, F.M., Hailsham, Britio
 Demmler, Oskar, Erfurt, Germanio
 Denninger, Paul, Mülhausen (Alsaco), Germanio
 Deshays, C., Sens, Francio
 Desray, C., Ancenis, Francio
 Desserin, G., Bourges, Francio
 Dillieu, J.L., Antwerpen, Belgio
 Dinslage, Jos. Frank, Heronsgate, Britio
 Dinslage, s-ino, Heronsgate, Britio
 Divoy, s-rino, Lyon, Francio
 Dinslage, Jos. Frank, The Orchard, Britio
 Doisy, s-ro, Compiègne, Francio
 Doisy, s-ino, Compiègne, Francio
 Domenech, Jos., Gerna, Hispanio
 Doré, Fernand, Troyes, Francio
 Doré, s-ino, Troyes, Francio
 Douglas-Buchanan, G., Glasgow, Britio
 Dressler, Adolf, Berlin-Friedenau, Germanio
 Droz, Fernand, Neuchâtel, Svislando
 Drû, A., Paris, Francio
 Drudin, François, Lyon, Francio
 Drudin, f-ino, Lyon, Francio
 Drummond, Helen, Edinburgh, (Skotlando), Britio
 van Drunen, Augusta, Bruxelles, Belgio
 van Drunen, James, Bruxelles, Belgio
 Duchemin, Rouen, Francio
 Dumas, M., St-Mercellin, Francio
 Ducommun, Edouard, Le Locle, Svislando
 Ducommun, Rose, Le Locle, Svislando
 Dummonlin, Jeanne, Valence, Francio
 Dumoulin, Jeanne, Valence, Francio

Duplay, Clémentine, St-Etienne, Francio
Duris, Charles, Limoges, Francio
Duris, Suzanne, Limoges, Francio
Dutton, H., Avignon, Francio
Duvoy, s-ino, Lyon, Francio
Dwořak, Franz, Trautenau, (Bohemio), Aŭstrio-Hungario

Ebeling, Hannover, Germanio
Edwards, Jack, Aberystwith (Kimrio), Britio
Egli, E.-O., Zürich, Svislando
von Ehrental, Maxime, Baron, Davos, Svislando
Elbl, Oskar, Villach (Karintio), Aŭstrio-Hungario
Ellersiek, Friedrich, Berlin, Germanio
Elliott, C.G., Cheshire, Britio
Elworthy, Robert, Dresden, Germanio
Eméry, Julien, Neris-les-Bains, Francio
Emery, A., Genève, Svislando
Emery, L., Genève, Svislando
Engelmann, Alfred, Rosny, Francio
Engler, Albert, Wien, Aŭstrio-Hungario
Epstein, H.A., London, Britio
Erb, d-ro, Bern
Ernst, Paula, Huttwil, Svislando
Essigmann, Teofila, Varsovio, Pollando
Etard, J., Rouen, Francio
Ettel, f-ino, Paris, Francio

Faber, H., Siegburg, Germanio
Falize, Jeanne, Amiens, Francio
Farges, A., Lyon, Francio
Farmer, Elizabeth, London, Britio
Farmer, George, London, Britio
Faure, f-ino, Lyon, Francio
Feierabend, Josef, Bern, Svislando
Ferran, Gabriel, Tours, Francio
Ferran, Marthe, Tours, Francio
Ferraris, s-ino, Genova, Italio
Ferraris, s-ino, Genova, Italio
Ferber-Gense, E., Paris, Francio
Ferber, René, Paris, Francio
Fesch, Otto, Frankfurt a.M., Germanio
Feuerbach, Charles, Mülhausen (Alsaco), Francio
Feuerbach, Marie, Mülhausen (Alsaco), Francio
Filipetti, Angelo, Milano, Italio
Filipetti, Giulia, Milano, Italio
Filipetti, Vittoria, Milano, Italio
Fiquet, Maurice, Chambéry, Francio
Fiquet, Marguerite, Chambéry, Francio
Fischer, A., Tiflis, (Kartvelio), Ruslando
Fitch, Mande, London, Britio
Fleck, Friedrich, Genève, Svislando
Fleury, Bern
Florent, O., Sébourg, Francio
Flourens, Joh., Béziers, Francio
Flügel, M., Surrey, Britio
Flügel, I.C., Surrey, Britio
Foehr, prof., Coethen, Germanio
Forbes, Th., Dundee, (Skotlando), Britio
Forbes, James Th., Dundee, (Skotlando), Britio
Ford, J., Edinburgh, (Skotlando), Britio
Ford, B.C., Edinburgh, (Skotlando), Britio
Forestier, Jules, Genève, Svislando
Forster, Carl, Wien, Aŭstrio-Hungario

Fousek, Josef, Pardubice, (Bohemio), Aŭstrio-Hungario
 Frechas, A., Paris, Francio
 v. Freneckell, Karl, Dresden, Germanio
 Frerichs, H., Oldenburg, Germanio
 Freund, Anna, Breslau, (Silezio), Germanio
 Fricke, H., Frankfurt a./M., Germanio
 Fryer, H., London, Britio
 Fürth, C., Wiesbaden, Germanio

 Gabert, E., St-Étienne, Francio
 Gabert, E., St-Étienne, Francio
 Gabrick, O., Moskva, Ruslando
 Gafner, Bern, Svislando
 Gaillot, Ch., La Varenne, Francio
 Gamper, s-ino, Bern, Svislando
 Gazazian, Garegin, Billancourt, Francio
 Gelibter, J., Zamość, (gub. Lublin, Pollando), Ruslando
 Générmont, Marcel, Moulins, Francio
 Georges, Albert., Saint-Dizier, Francio
 Gérard, Gabrielle, Paris, Francio
 Ghez, Arturo, Trieste, Aŭstrio-Hungario
 Gibson, Annie-Sanderson, Edinburgh, (Skotlando), Britio
 Giersberg, G., Friedenau-Berlin, Germanio
 Giesswein, Aleks., Budapest, Aŭstrio-Hungario
 Giraud, Marseille, Francio
 Giraud, E., Chartres, Francio
 Girić, E., Lyon, Francio
 Goodliffe, May, Letchworth, Britio
 Goodliffe, F.A., Letchworth, Britio
 Gonnermann, M., Rudolstadt, Germanio
 Gottgetreu-Difidela, Paul, Hannover, Germanio
 Gottschall, Kornelio, Graz, Aŭstrio-Hungario
 Gouchon, Lyon, Francio
 de Grada, G., Genova, Italio
 Granell, Joh., Tarragona, Germanio
 Grant, Ethel, Burnley, Britio
 van Griensven, H., Bois-le-Duc, Francio
 Groblewski, M., Szczawne, (Galicio), Aŭstrio-Hungario
 Grohse, H., Freiburg, Svislando
 Guillot, f-ino, Villeurbanne, Francio
 Guillot, f-ino, Lyon, Francio
 Guldemont, E.-W., Renkum, Nederlando
 Günther, Jan, Varsovio, (Pollando), Ruslando
 Guyau, Augustin, Francio (?)
 Gyula, L., Pécs, Aŭstrio-Hungario

 Haas, Henriko, Marbrg, Germanio
 Haas, Marie, Marburg, Germanio
 Haase, Wilhelm, Burgdorf, Svislando
 Haeberli, Lena, Einigen-Thun, Svislando
 Hailman, J.D., Pittsburgh, Britio
 Hall, J., West Hartepool, Britio
 Haller, O., Rorschach, Svislando
 Hallet, D., Charleroi, Belgio
 Hallet, s-ino, Charleroi, Belgio
 Hamel, Alice, Nottingham, Britio
 von Hammerstein, Elisabeth, Hildesheim, Germanio
 von Hammerstein, Elisabeth, Hildesheim, Germanio (2x?)
 Hanau, E., Wiesbaden, Germanio
 Hanau, J., Wiesbaden, Germanio
 Hankel, Marie, Dresden, Germanio
 Harris, Herbert, Portland, (Maine), Usono
 Harrison, Hill, London, Britio

Hartog, s-ino, Hannover, Germanio
 Harvey, William, Edinburgh, (Skotlando), Britio
 Hebing, Ferdinand, Köln-Klettenberg, Germanio
 Hechtl, J., Franzensbad, (Bohemio), Aŭstrio-Hungario
 Hederich, d-ro, Strandweg, Warnemünde, Germanio
 Heinz, H., Frankfurt a.M., Germanio
 Heinze, W., Frankfurt a.M., Germanio
 Heller, Wilhelm, Leitmeritz, Aŭstrio-Hungario
 Hellmann, A., Bern, Svislando
 Helmbold, s-ino, Magdeburg, Germanio
 Helten, Anita, Godesberg, Germanio
 Hemmer, L., St. Hubert, (prov. Luxembourg), Belgio
 Henchoz, A., La Chaux-de-Fonds, Svislando
 Henning, A., Bromberg, Germanio
 Henri, B., Troyes, Francio
 Henriët-Nolotte, Dijon, Francio
 Herbst, Lyon, Francio
 Herickx, Gabrielle, Antwerpen, Belgio
 Hermann, Marie-Florence, Paris, Francio
 Hermant, Alfred, Paris, Francio
 Hernberg, Hanna, Stockholm, Svedio
 Herren, Lis., Bern, Svislando
 Herrmann, Martha, Dresden, Germanio
 Herzog, E., Davos-Platz, Svislando
 Hildebrandt, C., Thun, Svislando
 Hitzel, Victor, Levallois-Perret, Francio
 Hloucha, A., Wien, Aŭstrio-Hungario
 Hodel, Fritz, Neuchâtel, Svislando
 Hodgson, C., Champéry, Svislando
 Hodler, Hector, Genève, Svislando
 Hoelscher, Gertrud, Aachen, Germanio
 Hoelscher, Wilhelm, Aachen, Germanio
 Hoffmeister, Albert, Hamburg, Germanio
 Hofrichter, Frida, Ebersbach, Germanio
 Holmes, J. Thomas, Bradford, Britio
 Holmes, Mary, Bradford, Britio
 Hopf, T., Adelboden, Svislando
 Horáček, Kutná Hora, (Bohemio), Aŭstrio-Hungario
 Horner, Rudolf, Lisbon, Portugalio
 Höst, Luise, Kopenhago, Danlando
 Houbert, Emil, Paris, Francio
 Howaldt, E., Braunschweig, Germanio
 Howlett, A.B., Norwich, Britio
 Hoyle, Berta A., Blackpool, Britio
 Huber, Oskar, Bern, Svislando
 Hubert, M., Bourges, Francio
 Hübner, Paul, Dellbrück b. Köln, Germanio
 Hug, René, Toul, Francio
 Hughes, E.-D., Liverpool, Britio
 Humberset, L., Le Locle, Svislando
 Humberset, P., Le Locle, Svislando
 Humbert, N., Neuchâtel, Svislando
 Humez, Albéric, Douai, Francio
 Hüssler, s-ino, Bern, Svislando

 Isaac, C.P., Gillingham, Britio
 Isabelle, E., Rouen, Francio
 Isabelle, s-ino, Rouen, Francio
 McIntosh, I.E., Edinburgh, (Skotlando), Britio
 Isbrucker, J.R.G., Den Haag, Nederlando
 Istel, L., Wiesbaden, Germanio

Jacob, s-ino, Lille, Francio
 Jacob, Erik, Lille, Francio
 Jacob, Albert, Lille, Francio
 Jacobi, Gertrude, Chemnitz, Germanio
 Jaegher, Paula de, Antwerpen, Belgio
 Jahns, K., Braunschweig, Germanio
 Jahns, E., Braunschweig, Germanio
 Jakobs, Jan, Antwerpen, Belgio
 Janalíková, Toncka, Bystřice-Hostýn, Aŭstrio-Hungario
 Janet, Rae, Edinburgh, (Skotlando), Britio
 Jankins, Katrino, Liverpool, Britio
 Jaquel, Mathilde, Mülhausen, (Alsaco), Germanio
 Jayet, Charles, Morges, Svislando
 Jayne, Ernest K., London, Britio
 Jeglinsky
 Jéquier, Charlie, Fleurier, Svislando
 Jerich, Eugénie, Lwów/Lemberg, (Galicio), Aŭstrio-Hungario
 Johnson, Jameson G., Dublin, (Irlando), Britio
 Jones, D. Rhys, Cardiff, Britio
 Jones, Rhys, Cardiff, Britio
 Jones, Rhys, f-ino, Cardiff, Britio
 Jones, J.A., West Hartlepool, Durham, Britio
 Josefson, Helmi, Stockholm, Svedio
 Jousson, Anna, Hassleholm, Svedio
 Julia, J., Céret, Francio
 Julia, Thérèse, Céret, Francio
 Junker, Aug., Köln, Germanio

Kalisew
 Kawecki, Wladislas, Varsovo, (Pollando), Ruslando
 Keleti, Szászsebes, (Transsilvanio), Aŭstrio-Hungario
 Kelly, Sarah, Glasgow, Britio
 Kelvy, Ernest, Washington, Usono
 Kennedy, David, Glasgow, Britio
 Kennedy, M., Glasgow, Britio
 Kerr, Robert, Melbourne, Aŭstralio
 Kerr, s-ino, Melbourne, Aŭstralio
 Kerwin, f-ino, Wexford, Britio
 Klaesmann, Karlo, Zemcen (?)
 Klaesmann, s-ino, Zemcen (?)
 Klein, Martin, Wien, Aŭstrio-Hungario
 Klinger, Auguste, Kaiserslautern, Germanio
 Klinger, Johann, Georgswalde, (Bohemio), Aŭstrio-Hungario
 Kocher, Burgdorf, Svislando
 Koh, Anatolo, Varsovio, (Pollando), Ruslando
 Köhl, s-ro, Chur, Svislando
 Köhl, s-ino, Chur, Svislando
 Kone, Marie, Vaucresson, Francio
 Kuposov, V., Simbirsk, Ruslando
 Körner, Alwine, Braunschwig, Germanio
 Körner, Ella, Jena, Germanio
 Körner, Frieda, Plauen, Germanio
 Krenger, E., Utzenstorf, Svislando
 Krestanoff, Ivan H., Dijon, Francio
 Kreutz, Robert, Frankfurt a.M., Germanio
 Krietzsch, Emil, Halle a.S., Germanio
 Kröber, Ernst, Leipzig, Germanio
 Kuder, E., Hausen a.A., Svislando
 Kühnl, Ed., Prag, (Bohemio), Aŭstrio-Hungario
 Kühne, W., Hamburg, Germanio
 Kunerth, S., Meran, (Sudtirolo), Aŭstrio-Hungario
 Kürsteiner, H., St. Gallen, Svislando

Küster, Louise, Neuchâtel, Svislando
 Küster, Margarethe, Magdeburg, Germanio

 Ladnov, Moskvo, Ruslando
 Lageste, F., Dax, Francio
 Laing, Alice, Edniburgh, (Skotlando), Britio
 Lang, Th., Augsburg, Germanio
 Lanz, f-ino, Bern, Svislando
 Lapiné, M.E., Genève, Svislando
 Laurent, Francis Benjamin, Greenock, (Skotlando, Britio
 Lawler, f-no, Werford, Britio
 Lawrence, E.A., London, Britio
 Léautier, Jules, Valence, Francio
 Léautier, L., Valence, Francio
 Léautier, L., Valence, Francio
 Léautier, L., Valence, Francio
 Léautier, L., Valence, Francio
 Lebreton, R., Angers, Francio
 Lécorché, L., Romilly-sur-Seine, Francio
 Lécorché, L., Romilly-sur-Seine, Francio
 Lécorché, M., Romilly-sur-Seine, Francio
 Ledermann, Rich., Augsburg, Germanio
 Lefèvre, Ed., Versailles, Francio
 Lehner, G.J., St. Gallen
 Lemoine, E. Paris, Francio
 Lemoine, s-ino, Paris, Francio
 Lemon, Frank E., Surey, Britio
 Lemon, Frank, Surey, Britio
 Leprieur, Auguste, Paris, Francio
 Leroudier, Lyon, Francio
 Leser, J., Augsburg, Germanio
 Letord, Eugène, Ain Sefra, Oran, (Alĝerio), Francio
 Letord, s-ino, Ain Sefra, Oran, (Alĝerio), Francio
 Leuenberg, Samuel, Basel, Svislando
 Leunbach, S., Esbjerg, Danlando
 Lhermitte, Jules, Troyes, Francio
 Lheullier, Arthur, Ste-Savin, Francio
 Lheullier, René, Ste-Savin, Francio
 Link, Karl, Mosbach b. Baden, Germanio
 Liston, Robert George, Glasgow, Britio
 von Lidl, Rudolf, Poremba, Aŭstrio-Hungario
 Lochhead, D. John, Glasgow, (Skotlando), Britio
 Loret, E., Gagny, Francio
 Lüders, L., Philadelphia, Usono
 Lüders, R., Philadelphia, Usono
 Luty, Anny Elisabeto, Keighley, Britio

 Magdeburg, Carola, Kassel, Germanio
 Mahn, G., Breslau, (Silezio), Germanio
 Maillart, M., Genève, Svislando
 Maillet, Louis, Roanne, Francio
 Maître, Alexis, Saint-Germain-du-Bois, Francio
 Mankenberg, E., Stettin, Germanio
 Mansfeld, H., Merseburg a.S., Germanio
 Marchand, Grace, Davos-Platz, Svislando
 Marchand, Werner, Davos-Platz, Svislando
 Marcuard, Roger, Muri b. Bern, Svislando
 Maresquelle, Henri, Nancy, Francio
 Maria de Carmen Burillo de Gaston, Zaragoza, Hispanio
 Mariott, R., Ashton on Mersey Anston, Britio
 Mariott, S., Ashton on Mersey Anston, Britio
 Mark, Henriette, Ansbach, Germanio
 Marly, Ant., Bordeaux, Francio

Marly, H., Bordeaux, Francio
 Marly, Paulette, Bordeaux, Francio
 Marly, Pierre, Bordeaux, Francio
 Maron, Bertha, Berlin, Germanio
 Marshall, S.R., Catford-London, Britio
 Martin, Auguste, Mâcon
 Martin, Léon, St-Rambert d'Albon, Francio
 Martin, s-ino, St-Rambert d'Albon, Francio
 Martin, Paul, Vessy-Genève, Svislando
 Maske, Olga, Dresden, Germanio
 Maske, Rudolf, Dresden, Germanio
 Mason, Louise, Bachowitz o.S. (Prusio), Germanio
 Mathieu, Victor, Toulon, Francio
 Mattes, J., Bradford, Britio
 Maurer, M., St. Gallen, Svislando
 Maurer, Rudolf, Stuttgart, Germanio
 de Maya, Ernest, Lisbona, Portugalio
 Medem, Paul, Kovno, Ruslando
 Medem, s-ino, Kovno, Ruslando
 Megahy, B.P., Breston, Britio
 Mény, Maurice, Sotteville-les-Rouen, Francio
 Meister, C., Rüegsau, Svislando
 Menzer, Martha, Trieste, Aŭstrio-Hungario
 Merrick, M.P., Elvetham, Sheperton, Britio
 Meyer, O., La Rochelle, Francio
 Meyer, S., La Rochelle, Francio
 Meylan-Mairet, H., Le Locle, Svislando
 Michele, Arabeno, Genova, Italio
 Mikolajski, St., Lwów, Aŭstrio-Hungario
 Milanovski, Fr., Bern, Svislando
 Mille, Stone
 Miller, J.B., Waldsee, (Württemberg), Germanio
 Milner, Edith, Leek, Britio
 Minariková, Matylda, Bystřice-Hostýn, Aŭstrio-Hungario
 Mitchell, Ella, Halsham, Britio
 Moine, T., Pissin, Francio
 Moissenet, Léon, Montauban, Francio
 Molina, R., Sevilla, Hispanio
 Möller, Elfriede
 Monti, Pierre, Viggu/Como, Italio
 Montinho, Aurelio, Meda, Portugalio
 Moody, Rich., Leeds, Britio
 Moore, Gerald-Allen
 Moravec, Francisko, Kutná Hora, (Bohemio), Aŭstrio-Hungario
 Morawetz, Ella, Eiseney, Aŭstrio-Hungario
 Moreau, D., Romorentin, Francio
 Moreau, Bruxelles, Belgio
 Moser, Friedrich, Rüegsau, Svislando
 Mossot, Suzanne, Bussy-en-Othe, Francio
 Mouton, Henri, Paris, Francio
 Mouton, André
 Mouton, Jeanne
 Mudie, A., London, Britio
 Mück, Herm., Rorschach, Germanio (?)
 Mudie, A., London, Britio
 Mudie, s-ino, London, Britio (?)
 Muir, M.-O., Dublin, (Irlando), Britio
 Mulert, A., Hemsbach a.d.B., Germanio
 Müller, E., Zürich, Svislando
 Müller, Otto, Stuttgart, Germanio
 Munro, A.M., Edinburgh, (Skotlando), Britio
 Munoz, Henriko, Montevideo, Urugvajo

Murray, W., Edinburgh, (Skotlando), Britio
 Murray, J., Edinburgh, (Skotlando), Britio
 Mutschler, Biberach, Germanio
 Mybs, Eduard, Altona, Germanio

 Navrátilová, Bystřice-Hostýn, Aŭstrio-Hungario
 Néau, Léon, Paris, Francio
 Nedošivin, Al. Kovno, Ruslando
 Nedošivin, M., Kovno, Ruslando
 Nedošivin, Nat., Kovno, Ruslando
 Nemser, M., Petersburg, Ruslando
 Nemser, s-ino, Petersburg, Ruslando
 Neupert, Auguste, Godesberg a. Rh., Germanio
 Neupert, Elly, el Baku, Godesberg a. Rh., Germanio
 Nieger, Maurice, Nancy, Francio
 Nieger, Pierre, Nancy, Francio
 Nix, John P., Eastburne, Britio
 Nogales, Juan de, C. Rodrigo, Hispanio
 Nogales, s-ino, C. Rodrigo, Hispanio
 Notz, f-ino, Bern, Svislando
 Nozikova, Katerino, S. Peterburg, Ruslando
 Nuidau, Auguste, Savigny, Francio

 Obručev, J., Moskva, Ruslando
 Olhovic, A., Kovno, Ruslando
 Olivier, A., Voiron-Paviot, Francio
 Olivier, A., La Varenne, Francio
 Ongari, M., Spiazzo, Italio
 von Oort, Dokkum, (Frislando), Nederlando
 Orzech, Jos., Rudki, (Galicio), Aŭstrio-Hungario
 Ostrovski, I., Teodosija, Ruslando

 Page, H., Glasgow, (Skotlando), Britio
 Page, M., Glasgow, (Skotlando), Britio
 Paillet, Antonin, Lyon, Francio
 Pankratz, Arthur, Bromberg, (Posen), Germanio
 Parker, Ferd., Burnley, Britio
 Parker, Herbert, Burnley, Britio
 Parker, H., Burnley, Britio
 Parker, Kilmyshall, Ferns, (Irlando), Britio
 Paulus, Maria, Tübingen, Germanio
 Pavlovič, Marcus, Temesvar, (Banat), Aŭstrio-Hungario
 Peano, Giuseppe, Torino, Italio
 Peano, Carola, Torino, Italio
 Peano, Maria, Torino, Italio
 Peano, Catarino, Torino, Italio
 Peck, A.D., Thornton Heath, Britio
 Peck, s-ino, Thornton Heath, Britio
 Pentelow, R., Letchworth, Britio
 Peppletten, Fred., Burnley, Britio
 Peratoner, Trento, (Sudtirolo), Aŭstrio-Hungario
 Peratoner, s-ino, (Sudtirolo), Aŭstrio-Hungario
 Perl, Heinrich, Königsberg, (Orienta Prusujo), Germanio
 Perogordo, Jozefo, Madrid, Hispanio
 Perret, Charles, Neuchâtel, Svislando
 Perret, Lina, Neuchâtel, Svislando
 Perriard, Jean, Bern, Svislando
 Pérugier, M., Cette, Francio
 Petit, f-ino, Brévonnes, Francio
 Pfeiffer, Carl, Aschaffenburg, Germanio
 Pichon, Ch. R., Paris, Francio
 Pinagel, V., Aachen, Germanio
 Pion-Müller, Josef, Beaune, Francio

Pitlik, August, Praha, (Bohemio), Aŭstrio-Hungario
 Pitter, V., Bolbec, Francio
 Pitter, Ch., Bolbec, Francio
 Plate, Paul, Elberfeld, Germanio
 Ploussu, Augustin, Grenoble, Francio
 Poensgen, Hans, Düsseldorf, Germanio
 Pollack, Emil, Kamenz, Germanio
 Pollard, d-ro, London, Britio
 Pollen, John, London, Britio
 Poncet, Louis, Lyon, Francio
 Poppe, Wilhelm, Pardubitz, (Bohemio), Aŭstrio-Hungario
 Posenauer, Hans, Düsseldorf, Germanio
 Pötter, H., Kassel, Germanio
 Pradet, S., Villeurbanne, Francio
 Pradet, s-ino, Villeurbanne, Francio
 Pratt, William James, Grange over Sands, Britio
 Pringle, Marg., Edinourgh, (Skotlando), Britio
 Pringle, Helen, Edinburgh, (Skotlando), Britio
 Pringle, James, Edinburgh, (Skotlando), Britio
 Prio, Dolors, Barcelona, (Katalunio), Hispanio
 Privat, E., Les Granges-Salvan/VS, Svislando (?)
 Privat, E., f-ino, Les Granges-Salvan, (Valais), Svislando
 Proelss, Hans, München, Germanio
 Prys Griffiths, R., Liverpool, Britio
 Pulvers, Charlotte, Basel, Svislando
 Pulvers, Olga, Basel, Svislando

Raaschou, Ellen, Kopenhagen, Danlando
 Rackley, K.-A., London, Britio
 Rackley, Jos., London, Britio
 Radziminski, B., Zaporozhe-Kamenskoe, Ruslando
 Rae, W., Edinburgh, (Skotlando), Britio
 Raffard, Louise, Saint-Chamond, Francio
 Rajci, Rudolfo, Budapest, Aŭstrio-Hungario
 Raimond, Albert, Paris, Francio
 Raimond, s-ino, Paris, Francio
 Ramm, Emilie, Gotha, Germanio
 Ratkovics, M., Szeged, Aŭstrio-Hungario
 Raymond, E., Morges, Svislando
 Raymond
 Reber, Otto, Bamberg, Germanio
 Reber, Gretchen, Bamberg, Germanio
 van Rees, A., Bern, Svislando
 Reinhardt, Anna M., Pittsburgh, Usono
 Renard, Th., Genève, Svislando
 Reuss, Hans, Regensburg, Germanio
 Ricard, Aug., Toulon, Francio
 Rieck, O., Greifswald, Germanio
 Rivier, A., Alger, (Alĝerio), Francio
 Rhodes, Josefo, Keighley, Britio
 Rhodes, Keighley, Britio
 Richardson, A., Bruxelles, Belgio
 Richter, Friedrich, Leipzig-Stötteritz, Germanio
 Riedle, Bertha, Stuttgart, Germanio
 Rillet, Marie, Pienelotte, Francio
 Robertson, Robert, London, Francio
 Robin, J.-B., Sotteville-les-Rouen, Francio
 Robinson, G.S., Eastburne, Britio
 Roche, Dusa, London, Britio
 Roeber, Franz, Hannover, Germanio
 Rohlicek, Wendelin, Basel, Svislando
 Rohrer, W., Bern, Svislando
 Rolleston, Ida

Rollet de l'Isle, Maurice, Paris, Francio
 Romanov, A., Voronež, Ruslando
 Rondeleux, Elisabeth, Paris, Francio
 Rondeleux, Paul, Paris, Francio
 Rosengren, Teodor, Stockholm
 Rosenörn, Julio Mangada, Madrid, Hispanio
 Rosling, s-ino, Southport, Britio
 Rosling, Nellie, Southport, Britio
 Ross, William, Kilmornock, (Skotlando), Britio
 Ross, W., Kilmornock, (Skotlando), Britio
 Roulet, Alice, Le Locle, Svislando
 Roure, Louise, Valence, Francio
 Rousseau, C., Levallois-Perret, Francio
 Rousseau, Th., Dijon, Francio
 Roux, Ch., Sidi-Bel-Abbès, (Alĝerio), Francio
 Roux, E., Sidi-Bel-Abbès, (Alĝerio), Francio
 Royer, Marie, Paris, Francio
 Rudert, Cl., Crossen, Germanio
 Rudert, s-ino, Crossen, Germanio
 Rudnicki, Stanislas, Krakau/Kraków, (Galicio/Pollando), Aŭstrio-Hungario
 Rüegg, R., Bad Kissingen, Germanio
 Rumpel, Paul, Peseux, Svislando
 Rust, John, Soham, Britio
 Rust, s-ino, Soham, Britio
 Rusterholz, H., Basel, Svislando
 Ryan, A., Darlington, Britio

Sabadell-Ferrando, Alfonso, Barcelona, (Katalunio), Hispanio
 Sabadell-Ferrando, Albertina, Barcelona, (Katalunio), Hispanio
 Sabadell-Ferrando, Dolores, Barcelona, (Katalunio), Hispanio
 Sainsbury, A.-E., Lausanne, Svislando
 Salzbrenner, Franz, Seelingstädt bei Werdau, Germanio
 Salzbrenner, Herta, Seelingstädt bei Werdau, Germanio
 de San Millian, Rafael, Madrid, Hispanio
 Saphra, Fr., Annaberg, Germanio
 de Šator, Etelka, Szabadka, Aŭstrio-Hungario
 Saussure, René de, Bern, Svislando
 Saussure, René de, s-ino, Bern, Svislando
 Sauvage de Pin, M., Douai, Francio
 Savoureux, D., Paris, Francio
 Savoureux, s-ino, Paris, Francio
 Sawczynski, L.T., Wien, Aŭstrio-Hungario
 Schacht, P., Milano, Italio
 Schäfer, Käthe, Königsberg, (Orienta Prusujo), Germanio
 Schaerer, F., Neuchâtel, Svislando
 Schafroth, Burgdorf, Svislando
 Schellenberg, A., Wiesbaden, Germanio
 Schellenberg, J., Wiesbaden, Germanio
 Schenk, A., Rolle, Svislando
 Schenk, s-ino, Rolle, Svislando
 Schiff, Ludwig, Berlin, Germanio
 Schimmel, W., Dresden, Germanio
 Schilz, Edmund, Schweidnitz, (Silezio), Germanio
 Schindler, Priska, Marburg, Germanio
 Schirmerová, Marie, Nový Etink, (Bohemio), Aŭstrio-Hungario
 Schirmerová, Martha, Nový Etink, (Bohemio), Aŭstrio-Hungario
 Schlacht, Rosa, Milano, Italio
 Schlatter, f-ino, Bern, Svislando
 Schmalzl, Josef, Augsburg, Germanio
 Schmid, E., Langnau, Svislando
 Schmid, Jakob, Bern, Svislando
 Schmid, s-ino (Anna), Bern, Svislando
 Schmid, Lina, f-ino, Bern, Svislando

Schmid, Otto, Bern, Svislando
 Schmidt, Adolf, Potsdam, Germanio
 Schmucker, Aldo v., Genova, Italio
 Schneider, Jakob, Karlowitz/Karlovice (?), (Bohemio), Aŭstrio-Hungario
 Schofield, H.-O., Nottingham, Britio
 Schoofs, Frans, R., Antwerpen, Belgio
 Schrape, E., Mülhausen, (Alsaco), Germanio
 Schrape, s-ino, Mülhausen, (Alsaco), Germanio
 Schreyer, Emma, Hildesheim, Germanio
 Schreyer, Luise, Hildesheim, Germanio
 Schriber, Mathilde, Bordeaux, Francio
 Schriber, Berthe, Bordeaux, Francio
 Schulhof, St., Pardubitz, (Bohemio), Aŭstrio-Hungario
 Schulz, Anna, Schweidnitz, (Silezio), Germanio
 Schulz, Edmund, Schweidnitz, (Silezio), Germanio
 Schwarz, Friedrich, Thun, Svislando
 Schwarz, Martha, Thun, Svislando
 Schwarz, Luise, Basel, Svislando
 Schwarz, Oskar, Wien, Aŭstrio-Hungario
 Schwarzschild, Ludwig, Berlin-Charlottenburg, Germanio
 Schweitzer, Grete, Hannover, Germanio
 Sebert, Hippolyte, Paris, Francio
 Sebert, s-ino, Paris, Francio
 Sebert, Thérèse, Compiègne, Francio
 Segrè, Vittoria, Genova, Italio
 Seigneur, s-no, Blandy, Francio
 Senff, Alfred, Hamburg, Germanio
 Sergeant, Lucien, Boulogne s. M., Francio
 Sergeant, Alice, Boulogne s. M., Francio
 Sergent, Louise, Paris, Francio
 Serrat i Parré, J., Barcelona, (Katalunio), Hispanio
 Sevan, Anna M., Liverpool, Britio
 Seyfert, Karl, Vallischhof b. Wien, Aŭstrio-Hungario
 Shappley, f-ino, Exeter, Britio
 Sharpe, Rich., Torquay, Britio
 Sichel, Julius, München, Germanio
 Siebenschein, A., Wien, Aŭstrio-Hungario
 Sidlovski, K., Moskva, Ruslando
 Silbern timer, Josef, New York, Usono
 Simon, Toni, Magdeburg, Germanio
 Simonis, f-ino, Trieste, Aŭstrio-Hungario
 Simonis, E., Trieste, Aŭstrio-Hungario
 Simonis, K., Trieste, Aŭstrio-Hungario
 Simpson, T., Homerton, Britio
 Simpson, s-ino, Homerton, Britio
 Sinotte, E.A., Mont Albert, Britio
 Smith, Nina, Bexhill on Sea, Britio
 Sobolev, d-ro, Charkov, Ruslando
 Sopotucki, Alex., Lwów/Lemberg, (Galicio), Aŭstrio-Hungario
 Soriano, Trinidad, Sevilla, Hispanio
 Souchay, Emilie, Paris, Francio
 de Sousa, Lisboa, Paris, Francio
 Soutter, Adele, Morges, Svislando
 Soutter, Emma, Morges, Svislando
 Spitznagel, H., Stuttgart, Germanio
 Springer, Hans, Schwenningen a. Neckar, Germanio
 Stadler, A., Bern, Svislando
 Standen, Mimme, Burnley, Britio
 Stauss, Richard, Stuttgart, Germanio
 Starosjelskij, N.V., Ashhabad, (Turkestan), Ruslando
 Stein, Fritz, München, Germanio
 Stebler, L., Le Locle, Francio

Steier, Karlo, Leipzig, Germanio
 Steiger, V., Bern, Svislando
 Steiner, Hugo, Bisamberg b. Wien, Aŭstrio-Hungario
 Stejskal, Stanislav, Neuchâtel, Svislando
 Stejskalová, B., Nový Etink, (Bohemio), Aŭstrio-Hungario
 Stejskalová, J., Nový Etink, (Bohemio), Aŭstrio-Hungario
 Stettler, Eduard, Bern, Svislando
 Stewart, M., Edinburgh, (Skotlando), Britio
 Stoeppler, Leonora, New York, Usono
 Stoffregen, Wilhelm, Bitterfeld, Germanio
 Stowe, Harriet, Burnley, Britio
 Stroele, G., Neuchâtel, Svislando
 Stroele, Renée, Neuchâtel, Svislando
 Stromboli, Alfredo, Genova, Italio
 Strong, Frederick James, Coventry, Britio
 Strub, Rouen, Francio
 Sultzberger, Max, Croydon, Britio
 Sumfield, V.V., Polegate, Britio
 Sumfield, V.V., s-ino, Polegate, Britio
 Süßmann, Oskar, Wien, Aŭstrio-Hungario
 Svarce, H., Tiflis, (Kartvelio), Ruslando
 de Szentmariay, D., Wörishofen, (Bavario), Germanio
 de Szentmariay, D., Wörishofen, (Bavario), Germanio
 Szlemkiewicz, Antoni, Tarnobrzeg, (Galicio), Aŭstrio-Hungario
 Szymanowski, E., Bromberg, Germanio
 Szymanowski, E., s-ino, Bromberg, Germanio

Tait, H., Edinburgh, (Skotlando), Britio
 Tamke, Joh., Stade/Hannover, Germanio
 Tamke, Grete, Agathenburg-Stade, Germanio
 Tamke, Klaus, Agathenburg-Stade, Germanio
 Taravant, Marien, Paris, Francio
 Taravant, Alice, Paris, Francio
 Tarnow, P., Kiel, Germanio
 Taylor, Mary, Wittenberge b. Potsdam, Germanio
 Taylor, s-ino, Burnley, Britio
 Taylor, W., Burnley
 Tegoni, Elizo, Genova, Italio
 Templier, Ida, Paris, Francio
 Theodore, Mary, London, Britio
 Theulière, Pierre, Paris, Francio
 Thiele, Ernst, Elberfeld, Germanio
 Thiele, Martha, Elberfeld, Germanio
 Thom, Gust.
 Thomson, C., Edinburgh, (Skotlando), Britio
 Thomson, J.-C., Edinburgh, (Skotlando), Britio
 Thomson, M., Edinburgh, (Skotlando), Britio
 Thomson, O.-B., London, Britio
 Thomson, s-ino, London, Britio
 Throupe, Anny, Bradford, Britio
 Tiard, Charles, Paris, Francio
 Tiard, Marcelle, Vincennes, Francio
 Tiedeken, Käthe Hannover, Germanio
 Tissot-Martin, s-ino, Basel, Svislando
 Tobusch, H., Zürich, Svislando
 Touchard, L., Péronne, Francio
 Touzet, Ch., Paris, Francio
 Towers, Harald A., Sheffield, Britio
 Trachsel, Bertha, Bern, Svislando
 Trarbach, P., Elberfeld, Germanio
 Travis, G.N., Bognor, Britio
 Tressel, Hans, München, Germanio
 Trizelle, J., Werford, Britio

Tscharner, Max de, Bern
Tscharner, s-no, Bern, Svislando
Tymiński, Kazimierz, Varsovio, (Pollando), Ruslando
Tyson, Ellen, Taunton, Britio
Tyson, Vilhelmo, Broughton in Furness, Britio

Ugarte, Gaston, Zaragoza, Hispanio
Uhlmann, Friedrich, Zihlschlacht, Svislando
Uhlmann, Frieda, Zihlschlacht, Svislando
Ulitzsch, Ernst, Gera, Germanio
Umanski, E., Bad-Nauheim, Germanio
Ungar, M., Lemberg, (Galicio), Aŭstrio-Hungario
Ungar, M., f-ino, Lemberg, (Galicio), Aŭstrio-Hungario
Ungar, Viktor, Lemberg, (Galicio), Aŭstrio-Hungario
Unger, H.-J., Zürich, Svislando
Urbez, Karlo, Barcelona, (Katalunio), Hispanio

Vacher, Ada, London, Britio
Vaillant, M., Fourchères, Francio
Valentinov, M.S., Konov, Ruslando
Valentine, N., Edinburgh, (Skotlando), Britio
Valoušek, A., Medlánky u Brna, (Moravio), Aŭstrio-Hungario
Van der Vet, J.C., Den Haag, Nederlando
Van der Vet, A.C., Den Haag, Nederlando
Vannay, L., Lausanne, Svislando
Van Schoor, Antwerpen, Belgio
Vamberová, Antonie, Pardubice, (Bohemio), Aŭstrio-Hungario
Vaona, Attilio, Verona, Italio
Vegh, Andreo
Venot, f-ino, Paris, Francio
Vermandel, Arthur, Antwerpen, Belgio
Vermaas, P.J., Rotterdam, Nederlando
Vidal, J., Paris, Francio
Vidal, f-ino, Lyon, Francio
Villareal, F., Lima, Peruo
Villaret, Jean-Jacques, Paris, Francio
Volkman, I., Braunschweig, Germanio
Voltz, T., St-Broingt-le-Bois, Francio
Vordermayer, Karl, Stuttgart, Germanio

Wahlen, Marg., Godesberg, Germanio
Walker, E.C., London, Britio
Waller, Georg, Sheffield, Britio
Waller, Mario, Sheffield, Britio
Wanitsek, E., Pozsony, (Oberungarn), Aŭstrio-Hungario
Wanlees, B.H., Edinburgh, (Skotlando), Britio
Warden, Annie, Edinburgh, (Skotlando), Britio
Warden, John Mabon, Edinburgh, (Skotlando), Britio
Warden, Mana E., Edinburgh, (Skotlando), Britio
Wareing, M.B., London, Britio
Wartmann, Adeline, Genève, Svislando
Wartmann, Hans, Genève, Svislando
Watson, J., Lancaster, Britio
Webster, Agnes, Guardbridge, (Skotlando), Britio
Wegner, Martha, Bromberg, (prov. Posen), Germanio
Wehinger, Josef, St. Gallen, Svislando
Weigel, Mara, Werdau, (Saksio), Germanio
Weitz, Kätchen, Kaiserslautern, Germanio
Wells, Ch.-B., New York, Usono
Wengler, E., Berlin, Germanio
Wenn, E.M., Norfolk, Britio
Werniger, E., Berlin-Steglitz, Germanio

van Wesenbeek, Emma, Antwerpen, Belgio
 van Wesenbeek, Henri, Antwerpen, Belgio
 Wiener, Max, Dresden, Germanio
 de Wierzychowski, Hieronim, Lemberg/Lwow, (Galizien), Aŭstrio-Hungario
 Wilbert, Ant., Köln-Deutz, Germanio
 Wild, Dora, Burnley, Britio
 Wilkes, T., Torquai, Francio
 William, P., Berlin, Germanio
 Williamson, M., Edinburgh, (Skotlando), Britio
 Wilson, John, Leek, Britio
 Wilson, M.M., Leek, Britio
 Winkelmann, Sergius, Dresden, Germanio
 Witham, Marie, Burnley, Britio
 Wolf, Jules, La Chaux-de-Fonds, Svislando
 Wolf, s-ino, La Chaux-de-Fonds, Svislando
 Wolf, Wilhelm, Gotha, Germanio
 Worthington, C.J., Leek, Britio
 Worthington, G., Leek, Britio
 Worthington, S., Leek, Britio
 Wrede, Theodor, Bremen, Germanio
 Wright, S.E., Gateshead/Oxford, Britio
 Wünsche, Brno, Oberoderwitz, Germanio
 Wuyt, Rosa, Antwerpen, Belgio
 Wynter, Jessie, London, Britio

Yemans, H.W., Manila, Filipinoj (usona armeo)
 Yemans, H.W., Manila, filipinoj (usona armeo)
 Yule, M.S., Glasgow, (Skotlando), Britio

Zaicev, Aleksander, Sumy, Ruslando
 Zajaczkowski, K. de, Krakau/Kraków, (Galicio/Pollando), Aŭstrio-Hungario
 Zamenhof, L.L., Varsovio, (Pollando), Ruslando
 Zamenhof, Klara, Varsovio, (Pollando), Ruslando
 Zamenhof, Sofio, Varsovio, (Pollando), Ruslando
 Zamenhof, Adamo, Varsovio, (Pollando), Ruslando
 Zamenhof, Lidia, Varsovio, (Pollando), Ruslando
 de Zaray, Luise, Szabadka, Aŭstrio-Hungario
 Ziermans, Jan, Scheveningen, Nederlando
 Zimmermann, Worms, Germanio
 Zimmermann, A., Schussenried, Germanio
 Zimmermann, Camilla, Schussenried, Germanio
 Zipernowsky, K., Den Haag, Nederlando
 Zlamal, Josef, Vsetín, (Bohemio), Aŭstrio-Hungario
 Zorn, Paul, Leutkirch, (Allgäu), Germanio
 Zündel, Martha, Bern, Svislando

* * *

Fonto: Esperantista Dokumentaro (1914).

17. Antaŭ- kaj postkongresaj korespondaĵoj de L.L. Zamenhof

Al Sebert, 13. V. 1913

Kara Generalo!

(...)

Koncerne Vian leteron de 9/VI mi bedaŭrinde denove devas ripeti, ke ludi ian oficialan rolon en la IX kongreso mi absolute ne povas, ĉar ĉiuj scias ja tre bone, ke miaj rilatoj al la tuta esperantistaro kaj precipe al la kondukantoj, estas la plej bonaj; cetere mia persona partoprenado kaj mia sintenado en la kongreso estos la plej bona kontraŭparolo al ĉiuj mensogantoj.

Ĉiuj esperantistoj komprenas, ke mi formetis de mi la honoran rolon ne por *mia* bono, sed por *ilia* bono.

(...)

Pri la diversaj kaŭzoj, kiuj devigis min formeti de mi ĉian oficialan rolon, ni povos buŝe paroli pli detale en Berno.

P.S. Pri Via opinio, ke mi devas “submeti” la kondukantojn de Esperanto, mi povas respondi jenon: Esperanto apartenas ne al mi, sed al la esperantistoj; tial en batalado de la partioj mi devas resti absolute senpartia.

* * *

Al Sebert, 10. VII. 1913

Kara Generalo!

(...)

Fari parolon en Berno estas por mi afero absolute ne ebla. Se ekzistos iaj *demandoj*, mi povos doni respondon pri ili dum la kunsidoj laboraj, sed neniel ĉe la *malfermo* de la kongreso.

(...)

Pri la diversaj demandoj, kiujn Vi tuŝas, ni parolos detale en Berno; Vi vidos tiam, ke ili tute ne estas tiel danĝeraj, kiel tio ŝajnas al Vi.⁴⁰

* * *

Al Sebert, 21. VII. 1913

Kara Generalo!

(...)

Mi esperas, ke ni ne havos malagrablaĵojn;⁴¹ mi nur timas, ke la nombro de la kongresanoj eble estos ne sufiĉe granda, ĉar la ĉiujareco de la kongresoj jam multajn iom lacigis.

* * *

---

⁴⁰ Kredeble temis pri la homaranismo, kiun Zamenhof republikigis en 1913.

⁴¹ Kredeble Zamenhof aludis la idistojn.

Al Sebert, 6. VIII. 1913 Bad Neuenahr

Kara Generalo!

Mi ricevis Vian leteron de 29/VII. Kun miro mi vidas el Via letero, ke oni luis por mi en Berno loĝejon *izolitan*, supozante fari al mi per tio *plezuron*! Mi skribis siatempe nur, ke mi ne volas ludi ian oficialan *rolon*, sed mi neniam petis, ke oni *izolu* min! Mi skribis hodiaŭ al la Organiza Komitato kaj demandis, ĉu mia loĝejo ne estas iom malproksime de la kongresejo, ĉar la irado estas por mi malfacila. Mi volis eĉ rekte skribi, ke mi dezirus loĝi kune kun la ĉefaj laborantoj de nia afero; mi tamen tion ne faris, por ke niaj kriptoj ne diru, ke al tio instigis min *Vi*, kiu „volas havi min en Viaj manoj“.

PS (...)

1) Kiel *prezidanto* de la Kongreso s-ro de Saussure ne sole estas tre bona, sed li eĉ estas la *sola* taŭga prezidanto, ĉar nek s-ro Schmid nek s-ro Stettler havus por tio sufiĉan aŭtoritatecon.

2) Sed pri la *malferma parolado* ŝajnas al mi, ke estus multe pli bone, se ĝin prenis sur sin s-ro Boirac, ĉar a) mi ne scias, ĉu s-ro de Saussure estas bona oratoro (kio estas tre grava, ĉar la parolado devas fari bonan *impreson* precipe sur la gravaj Svisaj ne-esperantistoj, kiuj eble aŭskultos kaj laŭ tiu parolado formos al si juĝon pri Esperanto); b) Alkutimiĝinte tro multe al la uzado de Esperanto *reformita*, s-ro de Saussure povas de tempo al tempo fari *lingvajn erarojn*, kio farus tre malbonan impreson; c) La reveno de s-ro de S. al Esperanto estas ankoraŭ tro freŝa kaj ne donas sufiĉan garantion, ke li morgaŭ denove ne ŝanĝos sian opinion; tial mi timas, ke lian paroladon multaj akceptos malvarme kaj eble eĉ malamike; d) Ĉar s-ro de S. estas nun tro multe okupita por la kongreso, tial mi timas, ke li eble ne havos sufiĉe da tempo por pripensi kaj pretigi bonan solenan paroladon.

Al mi *persone* s-ro de Saussure tre plaĉas, ĉar lia tuta ĝisnuna agado, kvankam mi ne povis ĝin aprobi, estis tamen tre honesta kaj *sincera*. Sed mi timas, ke li eble havas multe da malamikoj. (...)

* * *

Al Schmid, 18. IX. 1913

Kara sinjoro!

Reveninte hejmen kaj rememorante nun la belajn tagojn de Berno, mi sendas al vi mian koran gratulon pro la bonega aranĝo de la kongreso. Vi multege laboris, sed vi povas almenaŭ diri al vi, ke via laboro ne perdiĝis vane. Ĉu vi nun jam iom ripozis ?

En la ĉambro de nia hotelo en Berno kuŝis bela kuseneto kun verda stelo kaj la vortoj: „En la mondon venis nova sento“; ĉar neniun ion diris al mi pri tiu kuseneto, tial mi pensis, ke ĝi estas apartenaĵo de la hotelo. Nur en la momento de nia forveturo la hotelmastro diris al mi, ke la kuseneto estas destinita por mi, sed li ne diris, kiu ĝin alsendis. Supozante ke la donaco venas de fraŭlino via filino, mi petas volu transdoni al ŝi plej koran dankon de mia edzino kaj de mi. (...)

* * *

Fonto: PVZ Originalaro, vol. 3, ludovikito 1991.

18. Esenca bibliografio

- Kongresa Libro. Bern 1913.
- Oficiala dokumentaro de la 4a Kongreso de Universala Esperanto-Asocio. 1a kaj 2a partoj. Bern 1913. Genève 1913.
- Oficiala kongresa gazeto. No 1-6. Bern 1913. (Aldono al la revuo *Esperanto*).
- Esperantista Dokumentaro pri la oficialaj, historiaj, bibliografiaj kaj statistikaj aferoj, Naŭa Universala Kongreso de Esperanto (Bern, 24-31 Aŭgusto 1913). Esperantista Centra Oficejo. Paris 1914.
- Naŭa Universala Kongreso de Esperanto. Oficialaj raportoj. Paris 1913. Enhavo: Esperantista Lingva Komitato (raporto de la Prezidanto), Konstanta Komitato de la Kongresoj (raporto de la Prezidanto), Esperantista Centra Oficejo (raporto de la Prezidanto de la Administra Komitato), Komisiono por Ĝenerala Organizaĵo ((raporto de la Prezidanto).
- Bericht über den 9. Esperanto-Welt-Kongress zu Bern / H.-J. Unger. Zürich. Schweizerischer Esperanto-Verein, 1913.
- Gvidlibro tra Berno. Loka kongresa komitato Bern 1913. (ne konsultita).
- Oficiala festalbumo de la 9-a Universala Kongreso de Esperanto kaj 4-a Kongreso de UEA. Bern 1913. (ne konsultita)
- Simon Wälti: Im Zeichen des grünen Sterns. *Der Bund* (Bern), 24. August 2013.
- Künzli, Andreas: Svisa Enciklopedio Planlingva. La Chaux-de-Fonds 2007.
- Künzli, Andreas. L.L Zamenhof (1859-1917). Esperanto, Hillelismus (Homaranismus) und die „jüdische Frage“ in Ost- und Westeuropa. Wiesbaden 2010.
- PVZ Originalaro, vol. 3, ludovikito 1991.

19. Statuto de Universala Esperanto-Asocio (valida 1910-1914) ⁴²

CELO KAJ PRINCIPOJ

§ 1. – Sub la nomo *Universala Esperanto-Asocio* (Esperantio) estas fondita asocio, kiu celas:

1e Plifaciligi la ĉiuspecajn moralajn kaj materialajn rilatojn inter la homoj, sen diferenco pri nacieco, raso aŭ lingvo;

2e Krei praktikan servaron konstante uzeblan de ĉiuj homoj kaj korporacioj, kies ekonomiaj aŭ intelektaj interesoj celas trans la limoj de ilia gento aŭ lingvolando;

3e Kreskigi inter siaj membroj fortikan ligilon de solidareco;

4e Ellabori neŭtralan organizan fundamenton super kiu ĉiuj progresemaĵoj homoj povos pace interkomunikiĝadi sen reciproka altrudo de siaj gentaj apartaĵoj.

§ 2. – U.E.A. estas sbolute neŭtrala rilate al religio, politiko kaj nacieco.

§ 3. – La sola lingvo oficiala de U.E.A. estas la lingvo Esperanto tia, kia ĝi estas difinita per sia literatura kaj teknika verkaro.

§ 4. – Ĉi tiu statuto fiksas la fundamentan organizon de U.E.A. La aranĝo de la diversaj servoj estos difinata per regularoj ellaborotaj laŭ la formo ĉi tie priskribita.

MEMBROJ

§ 5. – La Asocio konsistas el:

Membroj⁴³ aŭ Esperantianoj (jaraj aŭ dumvivaj);

Esperantiaj Entreprenejoj (1-jaraj aŭ 30-jaraj);⁴⁴

Esperantiaj Asocioj;

Honoraj membroj.

§ 6. – Estas membro de U.E.A. (Esperantiano) ĉiu persono, kiu akceptinte tiun statuton kaj dezirante uzi la servojn de la Asocio, elpagas jaran kotizaĵon da 2,50 fr. (1 Sm.) aŭ dumvivan kotizaĵon da 125 fr. 50 Sm.).⁴⁵

§ 7. – Estas Esperantia Entrepreno:

Ĉiu entrepreno, societo, gazeto, korporacio, ktp., kiu akceptinte tiun statuton kaj dezirante partopreni en la servoj de U.E.A. kiel *korporacio*, elpagas jaran kotizaĵon da 12,50 fr. aŭ tridekjaran kotizaĵon da 250 fr.⁴⁶

§ 8. – Estas aprobanto:

Ĉiu persono aŭ korporacio, kiu aprobinte la celon de U.E.A. sed ne dezirante uzi ĝiajn servojn, elpagas jaran kotizaĵon da 1 Sm minimume aŭ dumvivan kotizaĵon (por korporacioj, tridekjaran) da 24 Sm. minimume.⁴⁷

§ 9. – Estas Esperantia Asocio:

Ĉiu Asocio kiu plenumas la jenajn kondiĉojn:

---

⁴² Akceptita la 1an de oktobro 1910. Modifita la 1an de oktobro 1912. La Statuta estas reviziota dum 1914.

⁴³ En la statuto de 1910 estis skribite „aktivaj membroj”.

⁴⁴ En la statuto de 1910 estis antaŭvidita ankaŭ la kategorio „Aprobantoj”.

⁴⁵ En la statuto de 1910 la jara kotizo estis 50 Sd. kaj la dumviva kotizo 30 Sm.

⁴⁶ En la statuto de 1910 la jara kotizo estis 5 Sm aŭ tridekjara kotizo 120 Sm. La disdivido de tiu esperantista monununo estis: 1 Spesmilo = 10 Spescentoj = 100 Spesdekoj = 1000 Spesoj. 1 Spesmilo havis la egalvaloron de 0.733 gramoj da oro, 1/2 dolaro, 2.50 frankoj, 1 rublo.

⁴⁷ Ĉi tiu paragrafo 8 estis forigita per voĉdono de 1a de oktobro 1912.

1e Ĝia regularo ne kontraŭstaru la celon de U.E.A. formulitan en § 1 de tiu statuto;

2e Ĉiuj ĝiaj aktivaj membroj estu Esperantianoj, laŭ ĝia regularo aŭ speciala decido.

La Esperantiaj Asocioj ne pagas kotizaĵon.

§ 10. – Estas honoraj membroj personoj, kiuj faris gravajn servojn al la U.E.A. aŭ kiuj pro sia sperteco kaj morala aŭtoritateco povos doni utilajn konsilojn kaj helpon al la Asocio. Ili estas elektataj de la Komitato.

§ 11. – U.E.A. estas neŭtrala rilate al la Esperantiaj Asocioj kaj Entreprenoj kaj neniel sin enmiksas en la agadon, kiu koncernas ilian celon.

Rajtoj de l'membroj

§ 12. – La organizo de la servoj estas fiksata per regularoj al kiuj devas konfirmiĝi ĉiuj uzantoj sub la sankcioj difinitaj en ili. Specialaj servoj povas esti starigataj por difinitaj kategorioj de membroj.

§ 13. – Ĉiu Esperantiano rajtas:

1e Uzi ĉiujn servojn organizitajn de U.E.A. neformale rezervitajn por aliaj kategorioj de membroj;

2e Ricevi la oficialan Jarlibron de la Asocio;

3e Plendi se ili ne ricevis la servojn, kiujn li rajtas;

4e Partopreni en la balotoj fiksataj de tiu statuto.

§ 14. – Ĉiu Esperantia Asocio kaj Entrepreno, krom la ordinaraj rajtoj de la membroj, rajtas uzi specialajn servojn difinitajn por ili ekskluzive kaj priskribitajn en la regularoj. Ili ne havas voĉdonrajton.

§ 15. – Estos eksigebla de U.E.A.:

1e Ĉiu membro aŭ Entrepreno, kiu agis kontraŭ la celo de U.E.A. aŭ en daŭra maniero ne konformiĝis al la regularoj. La procedo uzota en tiu okazo estos fiksata de speciala regularo.

2e Ĉiu membro aŭ Entrepreno ne plenuminta siajn financajn devojn.

REGIONA ORGANIZO

§ 16. – La Esperantiano estas dividata laŭ *regionoj*. La regionoj havantaj komunajn interesojn rilate al la agadkampoj de U.E.A. estas kunigataj laŭ *distriktoj*. La limojn de tiuj dividoj fiksas la Centra Oficejo de U.E.A. kun la konsento de la interesatoj.

§ 17. – En ĉiu *regiono* estas Delegito kaj Vicdelegito. Ili estas balotataj de la regionaj Esperantianoj por 3 jaroj kaj konstante reelekteblaj.

Tamen en la regionoj, kie estas malpli ol 20 membroj, ili estos elektataj de la Direktoro de U.E.A. por la sama daŭro.

§ 18. – La regiona Delegito havas la jenan taskon:

1e Li klopodas pri varbado de membroj, ricevas la kotizaĵojn, administras la regionan kason kaj zorgas pri ĉiuj administraj aferoj de sia regiono;

2e Li klopodas por starigi en sia regiono la diversajn servojn organizitajn de U.E.A.;

3e Li ricevas ĉiujn komunikaĵojn de la Centra Oficejo, zorgas pri ilia konstanta efektivigo kaj aplikado;

4e Li reprezentas oficiale la membrojn de sia regiono, ĉu rilate al la Centra Oficejo, ĉu rilate al eksterasociaj aŭtoritatoj.

§ 19. – La Vicdelegito anstataŭas la Delegiton en la okazo se ĉi tiu ial ajn ne povas plenumi sian taskon. En la ordinara tempo la Vicdelegito helpas la Delegiton.

§ 20. – En okazo de morto aŭ ekŝiĝo de Delegito, al Vicdelegito informas la Centran Oficejon kaj balotigas novan Delegiton en tempolimo de du monatoj.

§ 21. – La delegito elektas inter la Esperantianoj de sia regiono kaj sub sia respondebleco:

1e Diverslokajn helpantojn aŭ *subdelegitojn*;

2e Diversfakajn helpantojn aŭ *konsulojn*.

§ 22. – La Subdelegitoj helpas la Delegiton por laŭeble starigi en sia loko la servojn organizatajn de U.E.A., varbi novajn membrojn kaj diskonigi la Asocion.

§ 23. – La Konsuloj havas kiel devon helpi al la starigo de la servoj, kiuj koncernas ilian fakon, kaj diskonigi la Asocion en la samfakaj randoj.

§ 24. – En la regionoj, kie estas minimume 20 Esperantianoj, la membroj kunvenas unu fojon ĉiujare, laŭeble en novembro. Eksterordinara regiona kunveno devas ankaŭ okazi, se la Delegito aŭ 10 Esperantianoj tion deziras.

§ 25. – La regionaj kunvenoj havas la jenan taskon:

1e Ili aŭdas kaj diskutas la raporton pri la agado de la Delegito kaj liaj helpantoj;

2e Ili ekzamenas la financon raporton de la regiona kaso;

3e Ili esploras la diversajn proponojn de la Delegito aŭ de la membroj kaj laŭ ili fiksas la regionan agadon de la Asocio dum la venonta jaro.

La regionaj kunvenoj havas kompetentecon nur pri regionaj aferoj.

DISTRIKTA ORGANIZO

§ 26. – En ĉiu *distrikto* estas distrikta Delegito helpata de distrikta Vicdelegito. Ili estas balotataj de ĉiuj regionaj Delegitoj por 3 jaroj kaj konstante reelekteblaj.

Tamen en la distriktoj, kie estas malpli ol 5 Delegitoj, ili estos elektataj de la Direktoro de U.E.A. por la sama daŭro.

§ 27. – La distrikta Delegito havas la jenan taskon:

1e Li zorgas pri la disvastigo de U.E.A. en sia distrikto kaj diskonigo de la Asocio en la lokoj, kien ĝi ne ankoraŭ penetris;

2e Li alcentrigas la raportojn de la Delegitoj kaj Konsuloj de sia distrikto;

3e Li sendas regule al la oficiala ĵurnalo de U.E.A. raporton pri la stato de U.E.A. en sia distrikto;

4e Li oficiale reprezentas la distriktajn interesojn, ĉu rilate al la Centra Oficejo, ĉu rilate al la eksterasociaj aŭtoritatoj.

§ 28. – En la distriktoj kie estas minimume 100 Esperantianoj, la membroj kunvenas unu fojon ĉiujare, laŭeble en printempo. Eksterordinara distrikta kunveno devas ankaŭ okazi se 50 Esperantianoj tion deziras.

§ 29. – La distriktaj kunvenoj havas la jenan taskon:

1e Ili aŭdas kaj diskutas la raporton pri la agado de la distrikta Delegito kaj liaj helpantoj;

2e Ili esploras la diversajn proponojn de la distrikta Delegito aŭ de la membroj kaj laŭ ili fiksas la distriktan agadon de la Asocio dum la venonta jaro.

La distriktaj kunvenoj havas kompetentecon nur pri distriktaj aferoj.

FAKA ORGANIZO

§ 30. – Ĉiu societo kiu respondas la jenajn kondiĉojn:

1e Estas Esperantia Asocio aŭ Entrepreno;

2e Havas fakan (profesian, idealan, filantropian) karakteron;

3e Estas neŭtrala rilate al politiko, religio kaj nacieco;
4e Ne limigas sian agadon al difinita teritorio;
5e Enhavas almenaŭ 50 Esperantianojn;
Povas elekti unu reprezentanton kaj unu vicreprezentanton.
§ 31. – Tiu reprezentanto havas la jenajn taskojn;
2e Li reprezentas oficiale sian organizaĵon rilate al U.E.A.

2e Li partoprenas en la balotoj kaj voĉdonoj priskribitaj en tiu statuto. La reprezentantoj de la fakaj organizaĵoj ne havas administran rolon.

CENTRA ORGANIZO

I. – *Komitato.*

§ 32. – La ĝenerala gvidado de la Asocio estas komisiita al *Komitato*. Ĝi konsistas el 10 membroj kaj 3 vickomitatanoj balotataj de ĉiuj plenrajtaj regionaj Delegitoj por 3 jaroj. Ili estas konstante reelekteblaj.

§ 33. – La komitato havas la jenan taskon:

1e Ĝi fiksas la ĝeneralan agadon de la Asocio laŭ la deziroprimoj de la Kongreso kaj la decidoj de la Delegitoj, konforme al § 53.

2e Ĝi difinas la organizon de la diversaj servoj kaj kontrolas ilian administradon, diskutas kaj voĉdonas la ĝeneralajn regularojn, balotas la Direktoron, la Vicdirektoron kaj fakestrojn.

3e Ĝi voĉdonas la buĝeton de la Asocio.

4e Ĝi zorgas pri la disvastigo de U.E.A. kaj pligrandigo de ĝiaj servoj.

§ 34. – La komitato balotas inter siaj membroj la Prezidanton kaj Vicprezidanton de la Asocio. Ili estas balotataj por 3 jaroj kaj konstante reelekteblaj.

§ 35. – En okazo de eksiĝo aŭ de morto de komitatano, la vakanta loko estos okupata de vickomitatano, laŭ la vico de la voĉoj ricevataj, ĉe la balotado aŭ, se voĉegaleco, laŭ la lotumo.

§ 36. – La Prezidanto reprezentas oficiale la Asocion kaj prezidas la Kongreson. La Vicprezidanto lin anstataŭas.

§ 37. – La Komitato ĉiam povas elekti inter aŭ ekster si por nedifinita tempo komisionojn pri speciala fako, servo aŭ agado. Tiuj komisionoj havas konsilan rolon.

§ 38. – La Komitato kunvenas ĉiujare antaŭ la Kongreso. Ĝi kunvenas eksterordinare se pli ol duono de ĝiaj membroj tion postulas.

II. – *Centra Oficejo.*

§ 39. – La administrado de ĉiuj servoj estas dividata laŭ fakoj, kies nombron kaj celon fiksas speciala regularo. Ĝi estas plenumata ĉe la Centra Oficejo de U.E.A.

Tiu Oficejo sidas en Ĝenevo.

§ 40. – La Centra Oficejo de U.E.A. konsistas el Direktoro, Vicdirektoro, Fakestroj kaj necesaj oficistoj.

§ 41. – La Direktoro kaj Vicdirektoro estas balotataj de la Komitato por 3 jaroj kaj estas konstante reelekteblaj.

§ 42. – La Direktoro kaj Vicdirektoro ne povas esti komitatanoj, sed la Direktoro havas konsilan voĉon en la Komitato kaj iniciatrajton.

§ 43. – La Direktoro estas responda antaŭ la komitato pri la plenumo de la jenaj taskoj:

1e Li efektivigas la decidojn de la Komitato, zorgas pri la konstanta aplikado de la regularoj, kaj faras la proponojn utilajn por la disvastigo de la Asocio.

2e Li direktas la Centran Oficejon, prizorgas speciale la administradon de la Asocio kaj la fakojn ne komisiitajn al fakestroj.

3e Li komunikas kun la Delegitoj, redaktigas la oficialajn bultenojn kaj informilojn por la oficiala ĵurnalo.

4e Li prezentas ĉiujare al la Kongreso, raporton pri sia agado kaj ĉiumonate al la Komitato raporton pri la laboroj plenumataj ĉe la Centra Oficejo de U.E.A.

§ 44. – La Vicdirektoro anstataŭas la Direktoron en la okazo se tiu ĉi ial ajn ne povas plenumi sian taskon. En la ordinara tempo la Vicdirektoro helpas la Direktoron.

§ 45. – La Fakestroj estas elektataj de la Komitato laŭ propono de la Direktoro.

Ili, sub lia respondeco, zorgas pri la gvidado kaj funkciado de sia fako kaj de la dependantaj servoj. Ili komunikas pri ĝi senpere kun la Komitato, kun la specialaj komisionoj kaj la Delegitoj.

§ 46. – La oficistoj estas elektataj de la Direktoro kaj, kie estas, de la Fakestroj.

§ 47. – Por la starigo de siaj servoj, U.E.A. povas kontrakti kun eksteresperantaj entreprenoj. La kontraktoj devas esti submetataj al la aprobo de la Komitato.

§ 48. – Ĉiuj ĝeneralaj regularoj devas esti submetataj al la aprobo de la Komitato.

Ĉiuj pure administraj regularoj devas esti submetataj al la aprobo de la Direktoro.

III. – Kongreso.

§ 49. – La Esperantianoj kunvenas ĉiujare en Kongreso, ĉe loko difinita de la antaŭa Kongreso.

La Kongreso havas kiel celon:

1e La ekzamenadon de la morala kaj financa situacio de U.E.A. kaj de ĝia agado dum la jaro;

2e La esploron de la diversaj proponoj de la komitato aŭ de la membroj;

3e Laŭ tiuj proponoj la fiksadon de la ĝenerala agado de la Asocio dum la venonta jaro.

§ 50. – La Kongreso havas la jenajn rajtojn:

- a) Ĝi aŭdas la raportojn de la Direktoro kaj de la fakestroj kaj esprimas sian aprobon aŭ malaprobon pri ili;
- b) Ĝi ekzamenas la proponojn prezentitajn de la Komitato aŭ de la Direktoro, de la fakestroj aŭ de la Esperantianoj en la maniero fiksita de la Kongresa regularo, kaj voĉdonas pri ĉiu el ili motivitan deziresprimon, ĉu por malakcepti la proponon, ĉu por ĝin resendi al la Komitato, ke ĝi efektivigu ĝin dum la venonta jaro.

DIVERSAĴOJ

§ 51. – En la ĝeneralaj balotoj kaj voĉdonoj partoprenas:

1e Ĉiuj regionaj Delegitoj, en kies regiono estas minimume 20 Esperantianoj;

2e Ĉiuj reprezentantoj de la fakaj organizaĵoj konforme al § 31.

3e La komitatanoj kaj vickomitatanoj.

Ĉiu Delegito havas unu voĉon se estas de 50 ĝis 99 membroj; tri voĉojn se estas de 100 ĝis 149 membroj, k.t.p.

§ 52. – Estas submetataj al la ĝenerala voĉdono;

1e Ĉiuj ŝanĝoj en la Statuto proponitaj de la Komitato;

2e Ĉiuj ĝeneralaj regularoj akceptitaj de la Komitato, se en tempolimo de 60 tagoj post ilia publikigo en la oficiala ĵurnalo de U.E.A., pli ol kvinono de la voĉdonrajtanoj ĝin skribe postulas;

3e Ĉiuj proponoj prezentitaj laŭ la iniciatraĵo, konforme al § 53.

§ 53. – Ĉiu Delegito aŭ Reprezentanto de faka societo havas iniciatraĵon: se li deziras proponi ĉu ŝanĝon aŭ aldonon en la Statuto aŭ en regularo, ĉu ellaboron de regularo pri difinita temo, li sendos sian proponon al la Direktoro de U.E.A., kiu ĝin presigos en la oficialan ĵurnalon. Se en tempolimo de 60 tagoj pli ol la kvinono de la voĉdonrajtanoj, aprobas la diritan proponon, ĝi estos submetata al la ĝenerala voĉdonado en tempolimo de du monatoj.

§ 54. – Propono aŭ baloto valoras se ĝi ricevis la voĉojn de pli ol la duono de voĉdonintoj. Ĉiuj voĉdonoj kaj balotoj estas sekretaj kaj korespondaj. La kontrolado de la voĉoj estos efektivigata ĉe la Centra Oficejo de U.E.A. antaŭ 5 membroj de la regiono kie sidas la Oficejo.

§ 55. – La balotado de la regionaj Delegitoj, distriktaj Delegitoj kaj Komitato okazos alterne ĉiujare dum monatoj septembro kaj oktobro.

§ 56. – Ĉiuj tempolimoj fiksataj en tiu ĉi statuto estas kalkulitaj por korespondaĵoj el Eŭropo. Por ekstereŭropaj landoj kaj lokoj kun speciale malfavoraj poŝtaj rilatoj, la Direktoro rajtas plilongigi la tempolimojn laŭ neceseco.

FINANCOJ

§ 57. – La enspezoj de U.E.A. konsistas el:

- a) La kotizaĵoj de la diverskategoriaj membroj;
- b) La monhelpoj, donacoj, ktp.;
- c) La profitoj de la diversaj servoj, vendoj, ktp., farataj de U.E.A.

Por forigi eventualajn deficitajn kaj helpi al la starigo de novaj servoj, povas esti starigata garantia kapitalo, kies administrado estos fiksata per speciala regularo.⁴⁸

§ 58. – En ĉiu regiono estas regiona kaso de U.E.A., kies enspezoj konsistas el:

- a) La 1/10 de la kotizaĵoj de la Esperantaj Entreprenejoj de la regiono;⁴⁹
- b) Ĉiuj monhelpoj kaj donacoj formale difinitaj por la regiona kaso. La organizo kaj kontrolo de tiu regiona kaso estos fiksata per speciala regularo.

§ 59. – La regionaj Delegitoj ricevas por pagi siajn administrajn elspezojn:

1e La 1/5 de la kotizaĵoj de la regionaj membroj.⁵⁰

2e La 1/10 de la kotizaĵoj de la Esperantaj Entreprenejoj de la regiono.

§ 60. – La buĝeto de la Asocio estos fiksata de la Komitato; laŭ la propono de la Direktoro kaj de la financa fakestro. La financa jaro komenciĝas la 1an de novembro.

§ 61. – La kontrolado de la kalkuloj estos farata ĉiujare, ĉe la Centra Oficejo de U.E.A., de du Delegitoj elektitaj de la Komitato.

La samaj kontrolantoj ne povas plenumi tiun oficon dum du sinsekvaj jaroj.

§ 62. – La membroj de U.E.A. ne estas persone respondaj por la ŝuldoj de la Asocio.

§ 63. – En okazo de finiĝo de la Asocio, la uzo de la restanta kapitalo estos decidata per ĝenerala voĉdono.

Publikigita en *Jarlibro* 1914.

Rimarko: En la Statuto de 1920, publikigita en *Jarlibro* 1921 kaj subskribita de Eduard Stettler kaj Hans Jakob, malaperis la Konsuloj kaj la nocioj Esperantio, Esperantia, Esperantianoj, ktp.

⁴⁸ Ĉi tiu frazo estis aldonita al la Statuto publikigita en 1914.

⁴⁹ En la publikigita versio de 1914 mankas a) La ½ de la kotizaĵo de la aprobantoj = 50 Sd. Ĉe b) estis forigita 20 aŭ 50 Sd.

⁵⁰ En la versio de 1910/12 estis La ¼ de la kotizaĵoj de la regionaj membroj.

20. Ilustraĵoj

Oficialaj kongresaj glumarkoj de la UK 1913

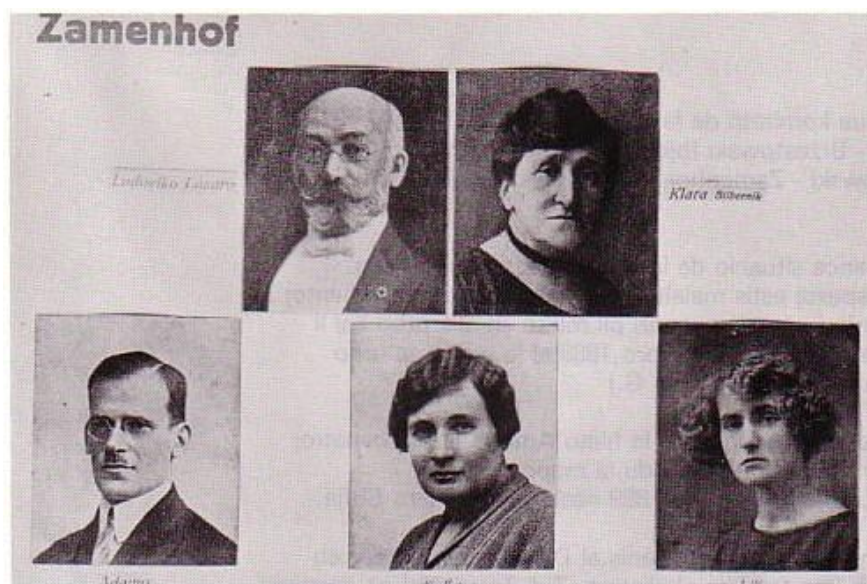

Kongresa karto de la UK 1913

L.L. Zamenhof kun la filo Adamo, en UK Berno 1913

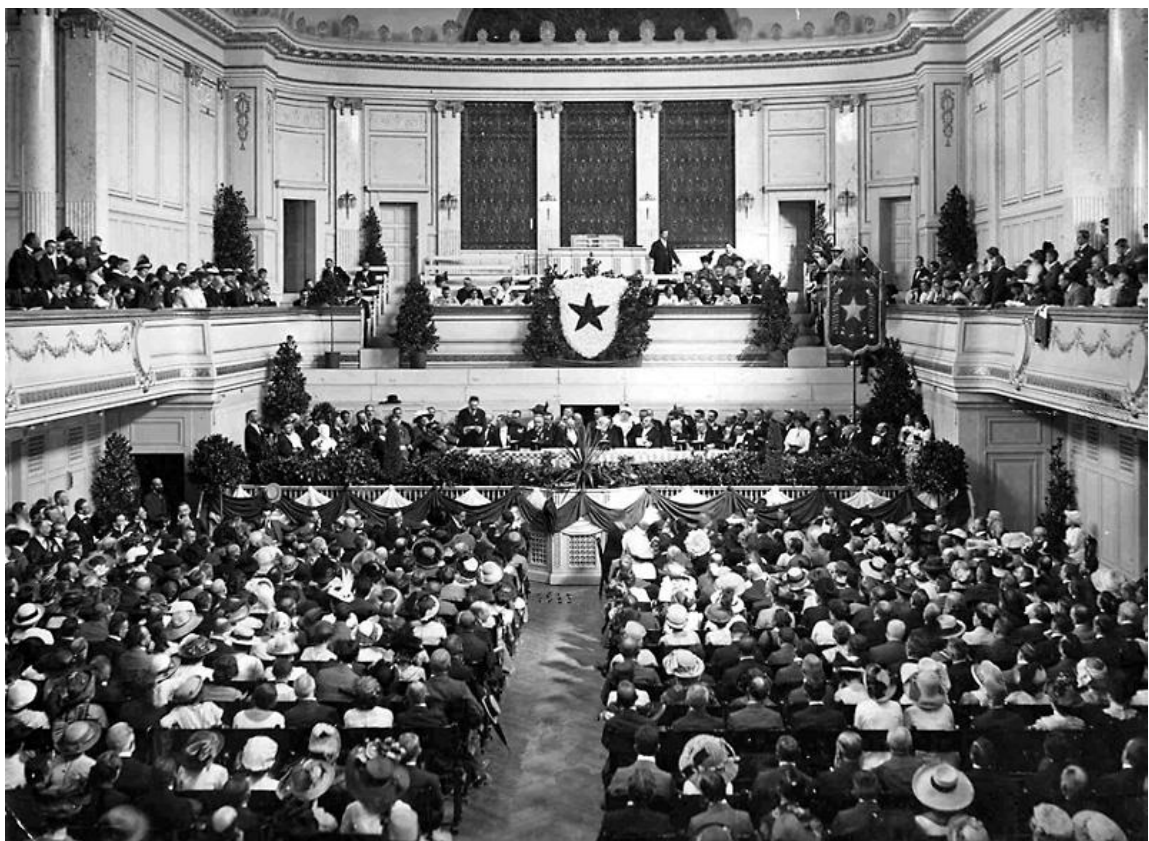
La Zamenhofa familio

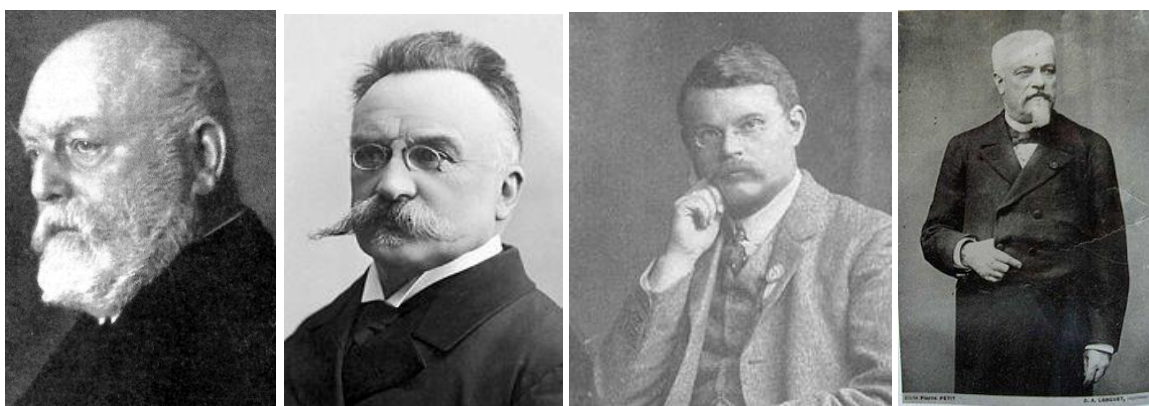
La Kazino (kongresejo) en Berno

UK en la berna Kazino en 1913

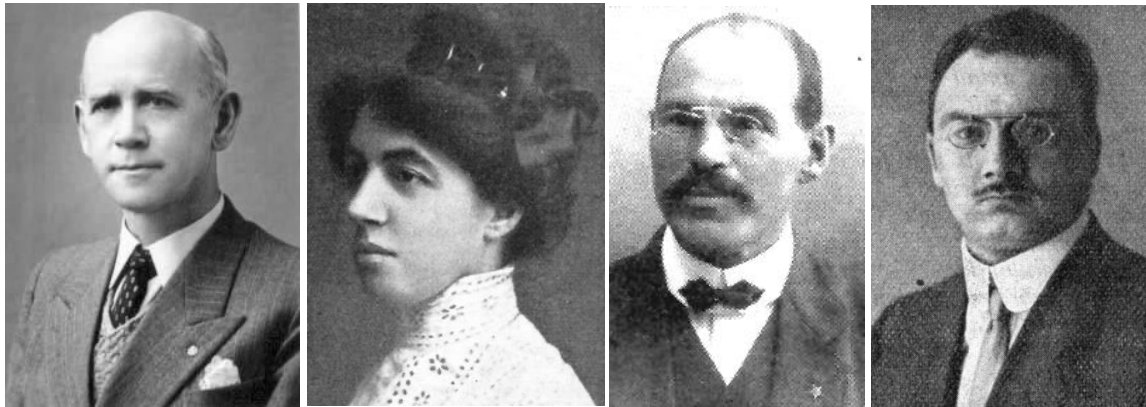

Emil Frey, Charles Albert Gobat, Bolingbroke Mudie kaj Hippolyte Sebert

Gabriel Chavet, René de Saussure, Hector Hodler kaj Edmond Privat

Jules Perlet, Charlotte Pulvers, Jakob Schmid, Eduard Stettler

Karikaturoj:

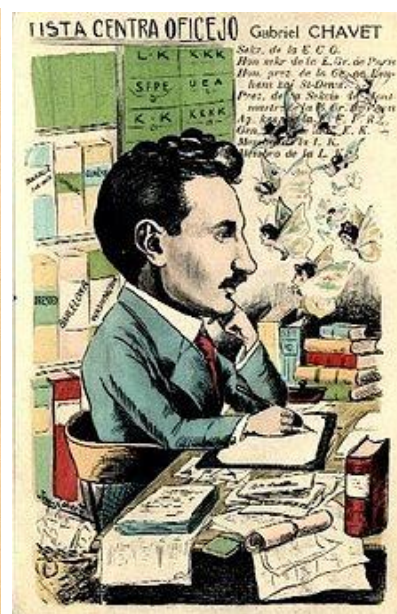

LKK-prezidanto Jakob Schmid strangolas idiston de la Weltsprache-Amt

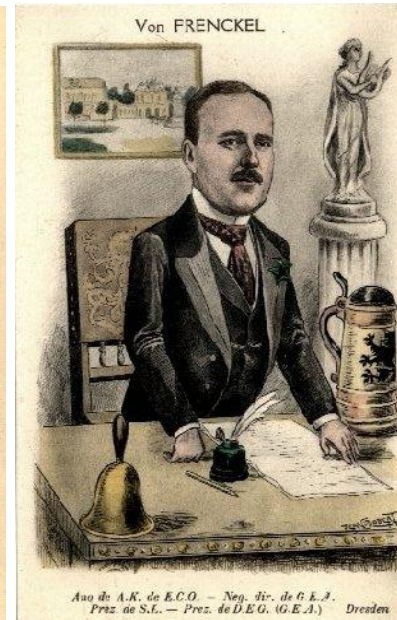

John Pollen

Hector Hodler, Edmond Privat, Gabriel Chavet

Rollet de l'Isle, René de Saussure, Karl von Fraenckel

(Fonto: http://eo.wikipedia.org/wiki/Karikaturaj_bildkartoj_de_desegnisto_Jean-Robert)

21. Germanlingva artikolo

Bericht über den 9. Esperanto-Welt-Kongress zu Bern / von H.-J. Unger

Um möglichst den Eindruck wiederzugeben, den der neutrale Besucher vom 9. Weltfest der Esperantisten gewonnen hat, stützt sich dieser Bericht in seinen Hauptteilen auf die Berichterstattung der nationalen Presse, die am Kongress durch besondere Korrespondenten vertreten war.

Acht Tage lang stand die schweizerische Bundesstadt im Zeichen des grünen Sterns, jenes zarten und doch so beredten Symbols der völkerverbindenden internationalen Hilfssprache Esperanto. Hoch von den Kuppeln der Universität wehten weithin sichtbar die grünen Flaggen mit dem grünen Stern im weissen Felde und auch das ganze Strassen- und Geschäftsleben war auf acht Tage von dem gleichen Zeichen beherrscht. Knaben im Pfadfinderkostüm wiesen am Bahnhof den ankommenden weitgereisten Esperantogästen den Weg zum Kasino, dem Hauptquartier des Organisationskomitees. Reicher Flaggenschmuck durch die ganze Altstadt geleitete sie auf diesem Wege zum schönen Kasino, das dem Kongresse würdig geschmückt war.

Wie üblich, wurde der Kongress auch diesmal durch *Gottesdienste* in den drei Hauptkonfessionen eingeleitet; sie fanden am Sonntag, den 24. August, vormittags, statt. Am gleichen Tage nachmittags wurde der Kongress im Kasino im Beisein von ungefähr 2000 Personen, darunter etwa 1200 Esperantisten aus 23 Nationen, feierlich eröffnet.

Die Tribüne des mächtigen Kasinosaaes hatte sich aufs glänzendste herausgeputzt: im Hintergrund ein Blumenwappen – der grüne Stern im weissen Feld – zur Linken die Büste des Schöpfers des Esperanto, Dr. Zamenhof.

„Schon um halb 3 Uhr nachmittags“, so schreibt eine Berner Zeitung, „beginnen sich der Saal und die Gallerien mit einem nicht alltäglichen Publikum zu füllen. Vom einfachen Arbeiter bis zur eleganten Weltdame, vom Diplomaten bis zum Priester und Offizier ist hier alles vertreten, was in seinem Herzen jemals eine Sehnsucht nach der Verständigung mit fremden und fernen Völkern empfand. Diese Völker selbst sind in reicher Zahl vertreten, und der dunkelfarbige Sohn der Insel Jamaika unterhält sich flott und mit lebhaften Gesten mit einem Deutschen, ein russischer mit einem bernischen Journalisten, obwohl keiner des anderen Muttersprache kann, aber sie verstehen sich prächtig durch das wundervolle Hilfsmittel des Esperanto. Dieses Bewusstsein der weltumspannenden Brüderschaft, dass hier in diesem Saale jeder den anderen versteht, legt eine gewisse Begeisterung und freudige Erregung in alle Gesichtszüge.“

„Auf dem mit Grün umkleideten Podium hat das internationale Komitee Platz genommen; mitten unter ihm“, so berichtet das *Aargauer Tagblatt*, „der Erfinder des Esperanto, Dr. Zamenhof, eine kleine Figur mit kahlem Haupt, buschigen klaren Augen und kurz geschnittenem Vollbart. Als Zamenhof sichtbar wird, bricht aus der Mitte des vollbesetzten Saales, wie von den Galerien herunter, ein spontaner, brausender Jubel hervor: der Dank an den Meister und Führer, der glücklicher als manch anderer Erfinder die Frucht seiner Mühe noch zu seinen Lebzeiten reifen sieht und seinen Namen nicht bloss in einem Lande, sondern in der ganzen Welt geehrt weiss.“ Auf dem Podium sind ferner die offiziellen Vertreter der Behörden und Institutionen, sowie diejenigen der Esperantisten.

Der brausende Jubel, mit dem Dr. Zamenhof empfangen wird, wird von mächtigen Orgelklängen abgelöst, und die erhebende Hymne der Esperantisten, stehend von den Hunderten gesungen, braust nun ergreifend durch den Saal: „En la mondo venis nova sento...“

Nachdem die drei Strophen verklungen sind, eröffnet der greise General Sebert, Paris, Mitglied des Institut de France und Präsident des ständigen internationalen Kongresskomitees, an Stelle des durch Krankheit verhinderten Präsidenten des 8. Weltkongresses in Krakau, Herrn Mikolajski aus Lwow, den 9. Kongress durch die Übergabe der Präsidentenwürde und der Esperantoflagge an den diesjährigen Präsidenten. Als Vsondererorsitzender des Kongress wird Herr Jakob Schmid, Bern, Präsident des Organisationskomitees, gewählt. Vizepräsidenten des Kongresses sind die Herren Dr. René de Saussure und Eduard Stettler, Bern; als Sekretär amtiert Herr G. Chavet, Paris.

Herr Oberst Dr. Emil Frey, alt Bundesrat, eröffnet als Ehrenpräsident den Kongress mit einer deutschen Ansprache, die von Frä. Lena Häberli, Einigen, sofort ins Esperanto übersetzt wird. Mit besonderer Freude heisst er den Kongress auf dem neutralen Boden der Schweiz willkommen, wo schon so manche

weltbewegende Diskussion auf internationalem Gebiet stattgefunden hat. Er erinnert an den 2. Esperanto-Weltkongress, der vor 7 Jahren unter dem Vorsitz des berühmten Gelehrten Ernest Naville in Genf tagte und führte dann aus:

„Eine Weltsprache ins Leben rufen, heisst dem Menschengeschlecht einen unermesslichen Dienst leisten, einen Dienst, dessen ganze Grösse nur der erfasst, der sich vergegenwärtigt, welche Kluft die Verschiedenheit der Sprachen zwischen die Völker gelegt hat. Eine einheitliche Weltsprache wird diese Kluft nicht ausfüllen, sie wird sie aber an zahlreichen Stellen überbrücken und den Anhängern der verschiedenen Rassen und Sprachen die Möglichkeit gewähren, ihre Lebensanschauungen in der gemeinsamen Sprache auszutauschen und dadurch das Höchste zu erreichen, was in der grossen Völkerfamilie überhaupt erreicht werden kann, die in Fleisch und Blut übergegangene Toleranz. Die Toleranz im Leben der Völker bedeutet aber das endliche Aufhören des Hasses und den ersten Schritt, nicht zur Verwischung des nationalen Gedankens, aber Verbrüderung der erleuchteten Geister und zur gegenseitigen Liebe.“

Die Ansprache wird mit grossem Beifall verdankt, und nun folgt ein kunstvoll ausgeführter Orgelvortrag des Meisters Karl Locher, eine Improvisation, die den Sieg des Esperanto verherrlicht: durch Gewitter und Sturmgebräus ringt sich immer wieder die Esperanto-Hymne durch, zuerst leise und zaghaft, dann stärker und stärker werdend, bis sie endlich in machtvollen Akkorden über alle Hindernisse triumphiert.

Generalsekretär Chavet verliest die Begrüssungsschreiben, die in Fülle aus allen Erdteilen und Ländern eingegangen sind.

Hierauf kommen die Delegierten der Behörden, internationalen Verbände usw. zu Wort, die in nachstehender Liste geordnet sind:

COSTA RICA: Regierung: Hr. Generalkonsul Locher, Bern.

DEUTSCHLAND: Polytechnikum zu Coethen: Hr. Direktor Prof. Dr. Foehr.

ÖSTERREICH-UNGARN: Böhmischer Verkehrsverband: Hr. Prof. Pitlik; Handelskammer zu Reichenburg: Hr. Wilhelm Heller.

SCHWEIZ: Regierungsrat des Kantons Bern: Hr. Regierungsrat E. Lohner, Direktor des öffentlichen Unterrichts; Burgerschaft von Bern: Hr. von Büren-von Salis.

SPANIEN: Im Auftrage des Königs: Artillerie-Hauptmann Perogordo; Ministerium für öffentliche Arbeiten, Generaldirektion für Handel und Industrie: Hr. Dr. Rafael de San Milan; Spanisches Rotes Kreuz: Herr Hauptmann Perogordo.

VEREINIGTE STAATEN: Staat Maine: Hr. Herbert Harris; Staat Massachusetts: Hr. Pfr. Horace Dutton; Staat Pennsylvania: Hr. Lewis B. Lüders.

INTERNATIONALE VERBÄNDE: Internationaler Guttempler-Orden: Hr. Lehrer Tamke; Internationaler Verband für Christliche Bestrebungen: Hr. Pfr. Horace Dutton; Verband zur Gründung eines Weltspracheamtes: Hr. Rollier; Internationaler Christlicher Verein Junger Männer: Hr. Emil Sautter; Internationales Amt für Verleger: Hr. Alfred Melly.

„Im Namen der Berner Regierung spricht Herr Staatsschreiber Kistler, der auf die grosse Bedeutung der Weltsprache für die Verwaltung, für die Fremdenindustrie, den Handel, die Wissenschaft und die Gesamtkultur der Völker hinweist. Nachdem Prof. Boirac, Rektor der Universität von Dijon, der in letzter Zeit hingeshiedenen hervorragenden Esperantisten gedenkt (Dr. Dor, Lyon, R. Ladevèze, Hamburg, Prof. Carlo Bourlet, Paris, Pfr. A. Richardson, Brüssel), gibt Prof. de Saussure namens des Organisationskomitees eine eingehende Darstellung der verschiedenen Entwicklungsperioden des Esperanto, die er mit einer Darlegung der gegenwärtigen Organisationen und der zu gründenden internationalen Organisation schliesst. Es ergreifen nun die Vertreter der verschiedenen Nationen das Wort zu kurzen Begrüssungsansprachen. In langer Reihe lassen sich vernehmen die Sprecher von Ungarn, Belgien, England, Deutschland, Italien, Bulgarien, Dänemark, Jamaika, Irland, Kaukasien, Frankreich, Schottland, Spanien, Russland, Schweden, Australien, Ozeanien u.a.m. Besonders begrüsst werden der originelle englische Oberst Pollen aus London, der Vertreter von Ozeanien, ein prächtiger Malaye mit hochintelligentem Kopf und die Vertreterin Australiens, eine Frau Kerr aus Melbourne.“ (*Emmenthaler Blatt*, Langnau).

Interessant ist, was der Korrespondent der *Berliner Zeitung am Mittag* bei dieser Gelegenheit feststellt: „Es folgen Ansprachen, jede Nation entsendet einen Vertreter ans Rednerpult. Auch hier in der Aussprache kaum Unterschiede, nur der Klang erscheint bei den einzelnen Sprechern verschieden gefärbt, sonor bei den Italienern und Spaniern, melancholisch bei den Russen, etwas hart bei den Schweizern. Aber auf die leichte

Verständlichkeit übt das nicht den geringsten Einfluss aus und man hat das Gefühl, dass wenn eine Hilfssprache einmal internationale Geltung erhalten soll, Esperanto wohl dazu geeignet ist.“

Den Höhepunkt der Veranstaltung bildet die feierliche Überreichung der **Goldenen Erinnerungs-Medaille** zum 25-jährigen Bestehen der Esperanto-Sprache an Dr. Zamenhof durch Frl. Anna Schmid in Bernertracht, während Frau Dr. Zamenhof durch Frl. H. v. Kaenel, ebenfalls in Tracht, ein mächtiger Strauss aus roten Rosen und Edelweiss, die das schweizerische Wappen darstellen, überreicht wird. Dr. Zamenhof dankt mit markiger Stimme; nicht als Führer, als schlichter Soldat will er von nun an in den Reihen seiner Anhänger kämpfen.

Die Versammlung wird durch den Präsidenten geschlossen und stehend singen die Teilnehmer die Esperantohymne, die Herr Orgelinspektor Locher mit Meisterhand in vollen, brausenden Akkorden seinem Instrumente entlockt.

Nach Schluss der Eröffnungssitzung machen alle Kongressteilnehmer einen imposanten **Umzug** durch die Strassen der Stadt, voran die Stadtmusik. Jede Nation, aus der mindestens 10 Vertreter erschienen sind, erhält eine Fahne in den Nationalfarben, der sich die betreffenden Angehörigen in Marschreihen anschliessen. Die übrigen Nationen folgen der gemeinsamen Esperantoflagge. Die Strassen und Plätze, durch die sich der Festzug bewegt, sind von neugierigem Publikum überfüllt. Vor dem Bundespalast wird die schweizerische Nationalhymne „Rufst du mein Vaterland...“ in Esperanto gesungen:

„Kore ni estas pretaj, se
Vokas vi, kara patruj...“

Dann Zug zum Kasino, wo auf der Terrasse sich Mitglieder des Ehrenkomitees, Dr. Zamenhof mit seiner Familie und die Führer der Esperantobewegung versammelt haben. Nochmals Absingen der Esperantohymne, Fahenschwenken und die glänzende Veranstaltung hat ihr Ende gefunden. Der Abend brachte noch eine Beleuchtung des Münsterturms zu Ehren der Kongressteilnehmer.

Für Vergnügungen war vom Kongress-Komitee reichlich gesorgt. Das Programm verzeichnet einen Festabend in der „Inneren Enge“ (Montag), ein grosses Konzert des Berner Männerchors, an dem Frau Essigmann aus Warschau als Solistin mitwirkte (Mittwoch), einen Musik- und Literaturabend im grossen Saale des Kasinos (Samstag) u.a.

Am Dienstag, den 26. August fand auch eine Theatervorstellung in Esperanto im Variete-Theater „Maulbeerbaum“ statt. Das Theater war, nach einem Berichte im Berner *Bund*, schon lange nicht mehr so besetzt gewesen, wie an diesem Abend. Der Theaterzettel verzeichnete zwei Stücke: ein Neuenburger Uhrmacherdrama „La Patreco“ von Mathilde Wolf, La Chaux-de-Fonds, und „Ginevra“, ein lyrisches Drama von Edmond Privat, Genf. Die Wahl des ersten Stückes, eines sozialen Dramas, kann nicht gerade glücklich bezeichnet werden. Die Aufführung war auch mit all den Fehlern einer Liebhaberbühne behaftet: später Anfang, lange Zwischenpausen, Spielen vor dem Vorhang statt dahinter u.a. Die Spieler, einfache Uhrmacher aus La Chaux-de-Fonds, hatten sich jedoch, das soll hier ausdrücklich betont werden, alle Mühe gegeben. Da sie die Esperanto-Sprache erst wenige Wochen vor der Aufführung erlernt hatten, waren auch störende Fehler in der Aussprache leider unvermeidlich. Der Mangel an genügenden Proben, besonders auf der Bühne (in Bern ist keine einzige abgehalten worden), musste sich natürlich rächen.

Den Clou des Abends bildete „Ginevra“. Wenn das Organisationskomitee dieses Stück allein aufgeführt hätte, wäre der Abend ein unbestrittener Erfolg gewesen; denn hier glänzten die belgischen Bühnensterne, Helene Bertrijn und Jules Verstraete, „deren Sprache und Mimik vergessen liess, dass in einer künstlichen und geistreich aufgebauten Sprache gesprochen wurde.“ Interessant sind die Bemerkungen, die der Korrespondent des *Bund* an diese Aufführung knüpft: „Auch für Nichtesperantisten war es interessant und erfreulich zu hören, wie diese Kunstsprache auf der Bühne Blut und Leben gewann. Die Darsteller beherrschten ihr Esperanto so vollkommen, dass sie auch in leidenschaftlichen Momenten ganz darin lebten. Die Sprache erhob sich gerade in der lebhaften Betonung zu einem natürlichen Wohlklang und einer Geschmeidigkeit, die mir sehr viel für die praktische Verwendbarkeit und daher auch für die Zukunft des Esperanto zu beweisen scheint. Jedenfalls ist der Versuch mit diesem esperanto-Theater durchaus gelungen. Die Darsteller wurden mit Beifall und Blumen geradezu überschüttet.“

Dem Aufgebot zum Festbankett im grossen Saale des Kasinos folgten Mittwoch, den 27. August, über 500 Kongressteilnehmer.

In der ersten Wochenhälfte waren die aus allen Nationen bunt zusammengewürfelten Esperantoleute schon recht gut miteinander vertraut geworden, sodass sich die Unterhaltung sofort recht lebhaft anliess.

Auch an Tischreden war natürlich kein Mangel. Man konnte da spüren, dass man sich auf einem Sprachkongress befand. Wieder kamen die Redner der verschiedenen Länder: Herr Vizepräsident René de Saussure für das schweizerische Organisationskomitee, M. Rollet de l'Isle für Frankreich, Herr von Frenckell für Deutschland, Colonel Pollen, der „ungemein temperamentvolle Brite“, wie ihn der *Bund* kennzeichnet, für England usw. Zwischenheinein gelangte auch die Kunst zum Worte durch Herrn Edmond Privat von Genf, den Verfasser des Esperanto-Dramas „Ginevra“, und die Antwerpener Schauspielerin Bertrijn, die in diesem Stücke die Hauptrolle gespielt.

Dienstag, Donnerstag und Freitag fanden auch bei prächtigem Wetter *Ausflüge auf das Jungfrauojoch* statt, an denen sich insgesamt wenigstens 150 Personen beteiligt haben sollen. Das ungeteilte Lob der Teilnehmer über diese Tour in die Region des ewigen Schnees und über die Schönheiten der Schweiz stellt dieser Veranstaltung das beste Zeugnis aus.

Der Donnerstag galt einem ganztägigen *Ausflug nach Interlaken* über den ein Mitarbeiter der Berliner *Deutschen Warte* folgendes berichtet: „2 Sonderzüge brachten die grosse Zahl der Teilnehmer nach Scherzigen, von wo diese dann auf zwei Sonderdampfern über den herrlichen Thunersee bis Interlaken weiterbefördert wurden. Dort wurde in 15 Hotels zu Mittag gegessen und nachmittags wurde für die Esperantisten eine Aufführung der berühmten Interlakener Tell-Spiele veranstaltet, allerdings in der Sprache des Originals mit nur einigen Esperanto-Versen dazwischen. Aber wenn auch die nichtdeutschen Esperantisten nicht viel vom Texte verstanden, so machte doch die Aufführung an sich auch auf sie einen tiefen Eindruck. Die Tell-Spiele werden nicht von Berufsschauspielern, sondern von Interlakener Einwohnern dargestellt. Wenn man aber gesehen hat, mit welcher Hingabe und mit welcher ungezwungener Natürlichkeit sich die Darsteller auf der grossen Freilichtbühne ihrer Aufgabe entledigen, wenn man sich hineingefunden hat in die ganze Umgebung, die wie geschaffen ist zur Darstellung des grossen Schiller'schen Freiheitsdramas, dann erscheint der Streit, der jetzt um die Hauptmann'sche Bearbeitung des „Wilhelm Tell“ ausgebrochen ist, geradezu lächerlich. Dort in der Schweiz, auf dem historischen Boden des Schiller'schen Werkes, aufgeführt von begeisterten Angehörigen des befreiten Volkes, in urwüchsiger, freier Natur und mit geschichtswahrer Ausstattung, üben die Tellspiele auf jeden Besucher eine gewaltige Wirkung aus, wie sie selbst die beste Aufführung auf einer geschlossenen Bühne nicht annähernd hervorbringen kann, ganz abgesehen von den Volks- und Massenszenen, die mit solcher Naturtreue auf einer geschlossenen Bühne überhaupt nicht erzielt werden können“.

Am Abend war im Kursaal grosses Konzert mit etwas nach halb 10 wurde dann zu Ehren der Kongressisten ein prachtvolles Feuerwerk abgebrannt. Erst kurz nach Mitternacht brachten zwei lange Extrazüge die etwa 700 Teilnehmer nach Bern zurück.

In der Reihe der Festlichkeiten, die vom rührigen Organisationskomitee für die Kongressisten veranstaltet wurden, darf natürlich der *Internationale Kostümball*, der Freitags stattfand, nicht vergessen werden. Die prächtigen Vorträge des in Sennenkostüm auftretenden Jodlerklubs Lorraine-Breitenrain riefen stürmische Beifallssalven hervor. Leider waren diesmal weniger Nationalkostüme vertreten als sonst. Immerhin herrschte aber doch in den weiten Sälen des Kasinos ein buntbewegtes Leben, das erst am frühen Morgen sein Ende fand.

Für den letzten Tag des Kongresses, Sonntag den 31. August, war ein *Volksfest auf dem Gurten* vorgesehen, das nach den uns vorliegenden Zeitungsberichten glänzend verlief. Dort übten auch die Berner Rotkreuz-Gesellschaften und Sanitätsvereinigung in Esperanto vor den auswärtigen Gästen, Arbeitssitzungen.

Der Berichterstatter des *Luzerner Tagblattes* berichtet über seine Eindrücke auf dem Esperanto-Weltkongress: „Wohl selten gibt es einen Kongress, an dem alle Teilnehmer, gleichviel, woher sie stammen, in der gleichen Zunge miteinander reden. Diese Esperantisten haben es fertig gebracht! Und dass sie nicht nur reden, sondern auch etwas arbeiten und sich geistig betätigen, beweist ein Blick auf ihr Arbeitsprogramm während des Kongresses. Sie teilen sich nämlich in viele Unterabteilungen, welche gesonderte Sitzungen abhalten und sich nach allen möglichen Gesichtspunkten gruppieren. Da gibt es Sonderversammlungen für Mitglieder des Roten Kreuzes, für Ärzte, Sozialisten, Katholiken, Vegetarier, Publizisten, Lehrer, Eisenbahner, Studenten, Guttempler, Freidenker, Protestanten, Ingenieure, Physiker, Chemiker, Theosophen, Juristen, kurz, was man will!“

Über einige dieser Versammlungen liegen der *Zürcher Morgen-Zeitung* in Zürich Berichte vor: Die Freimaurer-Esperantisten und -Nichtesperantisten gründeten eine freimaurerische Weltvereinigung „Universala Framasona Ligo“, die nicht nur den Zweck hat, die Esperanto-Sprache unter den Freimaurern

der ganzen Welt praktisch anzuwenden. Esperanto wurde als einzige offizielle Sprache angenommen und der Jahresbeitrag auf Fr. 2.- festgesetzt. Als offizielles Organ wurden die „Bulletins“ der freimaurerischen Weltgeschäftsstelle in Neuenburg bestimmt, welche ständige Esperanto-Teile bringen. Zum Vorsitzenden der „Universala Framasona Ligo“ wurde der Senator Dr. Magalhães Lima, Lissabon, gewählt. Die Esperanto-Zentrale des „Internationalen Ordens für Ethik und Kultur“ hielt eine wohlgelungene Sitzung ab, der eine grosse Reihe von Mitgliedern und Freunden, unter ihnen auch Dr. Zamenhof, beiwohnten. Der Vorsitzende, Dr. F. Uhlmann, Zihlschlacht (Thurgau), erläuterte das Arbeitsprogramm und nahm verschiedene Wünsche entgegen. Die Zentrale beschloss, die neue Bewegung „Homaranismus“ zu unterstützen.

Die Freidenker, die in dem Bunde „Libera Penso“ vereinigt sind, kamen zweimal in der Universität zusammen und berieten über interne Angelegenheiten. An den Monisten-Kongress in Düsseldorf wurde ein Begrüssungsschreiben abgeschickt und die Einladung der Freidenker-Vereinigung von Prag, wo 1915 der Internationale Freidenkerkongress stattfinden soll, zur Teilnahme an diesem Kongress, bestens verdankt.

In der Versammlung der „Internationalen Lehrer-Esperanto-Vereinigung“, der 50 Lehrer aus 15 Nationen beiohnten, wurde mitgeteilt, dass gegenwärtig schon in Frankreich, Sachsen und Dänemark besondere esperantistische Lehrer-Landesverbände bestehen; der französische zählt gegen 300, der sächsische über 100 Mitglieder.

Eine wissenschaftliche Versammlung des Kongresses hörte Vorträge von Prof. Cotton, Paris, über „magnophysikalische Phänomen“, Dr. Marchand, Davos, über „Geologie und Zoologie in den Graubündner Alpen“, Dr. Stromboli, Genua, über „Fabrikation von Stahl ohne Kohle und Mineralien“ und Professor Delfi Dalmau, Barcelona, über „Didaktische Methoden im Sprachunterricht“.

Über die Versammlung der Sozialisten berichtet der *Grütli* in Zürich: „Während des letzten Esperantokongresses in Bern versammelten sich etwa sechzig Genossen aus den verschiedenen Ländern Europas einige Male zu gemeinsamen Besprechungen über die Vereinigung der esperantosprechenden Genossen auf internationalem Boden. Genosse Tesch teilte mit, dass in Deutschland bereits über 1200 Parteimitglieder sich unter dem grünen Esperantostern zusammengeschlossen hätten, deren Zahl beständig im Steigen begriffen sei. Nach längerer Diskussion wurde die Einsetzung einer Kommission, die bis zum nächsten Kongresse in Paris die nötigen Vorarbeiten zu treffen hätte, zugestimmt. Auf Antrag des Genossen Fryer von London wurde an das internationale sozialistische Bureau in Brüssel der Antrag gestellt, dass auf die Tagesordnung des nächsten Sozialistenkongresses das Traktandum: Weltsprache gesetzt werde.“

Über die Zusammenkünfte der Guttempler entnehmen wir den *Schweizerischen Abstinenzblättern* in Schaffhausen, dass diese Versammlung am 29. August unter dem Vorsitz von Br. G. Brockhoff (Bolitz-Hannover) in der Loge „Berna“ stattfand. Der Organisator dieser Tagung war Br. G.S. Schwab, der zu diesem Zwecke das Ritual in Esperanto übersetzt hatte. Br. Rajci aus Budapest hielt einen Vortrag über „La neŭtrala bontemplana Ordeno kaj la Esperantista movado“. Die esperantokundigen Guttempler sind in der „Tutmonda Esperantista Bontemplana Asocio“, deren Präsident Sanitätsrat Dr. K. Briegleb, Worms, ist, vereinigt; unter der Redaktion von Herrn G. Brockhoff erscheint auch eine Halbmonatsschrift „Internacia Abstinenca Gazeto“, in der auch schon Artikel des gegenwärtigen Welttemplers Ed. Wawrinsky, Stockholm, erschienen. Erwähnenswert wären noch die Sondersitzungen der Ärzte, der Katholiken, der Postbeamten, der Studenten usw., aber leider müssen wir hierauf verzichten, da uns keine näheren Berichte vorliegen. Wir verweisen auf den bald erscheinenden offiziellen Bericht in Esperanto, der hierauf ausführlicher eingehen wird.

Die Korrespondenten vieler Zeitungen wohnten einigen dieser Versammlungen bei und es ist interessant, zu hören, welchen Eindruck sie bei ihnen hinterlassen haben. Es sei hier nur der Korrespondent der *Bischofszeller Zeitung* zitiert: „Die stellenweise erregte Aussprache liess unstreitig erkennen, dass Esperanto sehr wohl der Ausdruck jeder Gefühlsaufwallung sein kann und man hatte das Gefühl, als würden die Sprecher sich in einer Muttersprache auseinandersetzen. Erregte Auseinandersetzungen, Beifall und Zwischenrufe, Abstimmungen, Annahme und Ablehnung gaben in diesen mehr internen Versammlungen mehr noch als am Sonntag (Eröffnungsfeier) beredtes Zeugnis von der umfassenden Verwendbarkeit des Esperanto als Kongresssprache.“

Als bedeutendste Sondersitzung kann diejenige der *U.E.A., der „Universala Esperanto-Asocio“*, bezeichnet werden, die als besonderer Kongress (4. Kongress der U.E.A.) vor die Öffentlichkeit trat. Zweck dieses Weltverbandes ist es nicht, die Esperanto-Sprache zu verbreiten, sondern auf allen möglichen Gebieten des praktischen Lebens zu verwerten. Trotz der im vorigen Jahre beschlossenen Beitragserhöhung

um das Doppelte sind dem Verbands noch rund 6000 Mitglieder von etwa 9000 vor der Beitragserhöhung treu geblieben. In über 1000 Städten zählt die U.E.A. Delegierte. Die praktischen Dienste der U.E.A. sind auch im letzten Jahre wieder bedeutend gestiegen. Eine der drei stark besuchten Versammlungen der U.E.A. hörte Vorträge über verschiedene internationale Fragen wie die der „Weltpostmarke“ u.a.

In den drei eigentlichen *Sitzungen des Kongresses* kamen hauptsächlich interne Fragen zur Sprache. Prof. Boirac, Rektor der Universität zu Dijon, Präsident des esperantistischen Sprachkomitees und der Esperanto-Akademie, erstattet den Jahresbericht über die Arbeiten dieser Institutionen. General Sebert, Mitglied des „Institut de France“, berichtet über die Arbeiten des Ständigen Kongress-Komitees (Konstanta Komitato de la Kongreso).⁵¹ Er berichtete auch über die Anteilnahme der Behörden am 9. Kongress. Da ist es interessant und bedauerlich zugleich, zu sehen, wie unsere Schweiz in dieser Beziehung in der Reihe der Kongress-Länder ganz am Schlusse steht! Die Bundesbehörden hatten sich weder am Kongress vertreten lassen, noch hatten sie irgendwelche moralische oder anderweitige Unterstützung zugesagt. Die Regierungen der Vereinigten Staaten, Belgiens etc. haben, als der Esperantokongress in ihrem Lande tagte, die Regierungen der anderen Länder auf diplomatischem Wege ersucht, zu dem Kongress offizielle Vertreter zu entsenden, ja die meisten dieser Regierungen sind sogar in anerkennenswerter Weise soweit gegangen, dass sie dem Organisationskomitee ansehnliche Subventionen gewährten und dergleichen mehr. Wenn wir auch alle möglichen Gründe herbeiziehen, um dieses Verhalten der Eidgenossenschaft zu rechtfertigen, so können wir es doch nicht ganz verstehen.

Hauptgegenstand der Beratungen des Kongresses war die Schaffung einer Internationalen Propaganda-Organisation, die schon auf den beiden vorhergegangenen Kongressen (Antwerpen, Krakau) der Mittelpunkt lebhafter Erörterungen war. Die Berliner *Deutsche Warte* schreibt über die diesbezüglich gefassten Beschlüsse: „Nach den nunmehr angenommenen Kongressbeschlüssen soll die Frage einer internationalen Propagandaorganisation von den nationalen Gesellschaften in Gemeinschaft mit dem Zentralbureau in Paris weiter bearbeitet werden. Die in Betracht kommenden Institutionen sollen dafür sorgen, dass so bald wie möglich eine gemeinsame Propaganda-Arbeit zustande kommt nach dem Grundsatz: getrennt marschieren und vereint schlagen. Das ist entschieden die beste Form einer internationalen Propaganda, die nicht nach einem Schema allein ausgeführt werden kann, da ja die Verhältnisse in den verschiedenen Ländern nicht die gleichen sind. Als Mittelpunkt dieser Föderation soll das Zentralbureau in Paris dienen, das durch Kongressbeschluss einen offiziellen Charakter erhalten hat.“ Eine angenehme Überraschung bereite die Mitteilung, dass das russische Ministerium für Handel und Industrie der Petersburger Esperanto-Gesellschaft 1000 Rubel (etwa 250 Franken) überwiesen hat für die Errichtung einer Auskunftsstelle für kommerzielle und industrielle Angelegenheiten.

Ein Antrag, den Kongress nur alle zwei Jahre abzuhalten, wurde mit grossem Mehr abgelehnt und ein jährliches Zusammenreten des Kongresses beschlossen. Der nächste Kongress findet vom 2.-10. August in Paris statt. Für 1915 wurde mit grossem Beifall Edinburgh bestimmt, da die Schotten für denselben schon ein Garantiekapital von 15 000 Franken gesichert haben. Die Amerikaner, die den Kongress 1915 anlässlich der feierlichen Eröffnung des Panama-Kanals gerne in San Francisco gesehen hätten, werden eingeladen, bei Anlass der Weltausstellung einen panamerikanischen Esperanto-Kongress zusammenzurufen und die nationalen Vereinigungen gebeten, zu diesem dann offizielle Vertreter zu entsenden.⁵²

Am Sonntag Morgen, 31. August, fand der Kongress mit einer feierlichen Sitzung, in der eine Anzahl Redner dem Berner Organisationskomitee für die Durchführung der Welttagung und den herzlichen Empfang dankten, einen würdigen Abschluss. Nun ist das Weltfest der Esperantisten vorüber! Wenn es auch nicht alle Erwartungen erfüllt hat, so hat es doch eines aufs deutlichste bewiesen und die Teilnehmer des Kongresses haben es immer und immer wieder feststellen können: Die vollkommene Tauglichkeit des Esperanto als internationale Hilfs- und Verkehrssprache. Und dieser Beweis sagt viel, unendlich viel: Die Hilfssprache-Frage ist gelöst. Wir besitzen nun ein wirklich allen Anforderungen genügendes System, das zudem den wesentlichen theoretischen Anforderungen entspricht und das über die ganze Erde weit verbreitet ist, häufig auch schon in Schulen gelehrt wird, vielfach schon von Internationalen Gesellschaften, Ausstellungen, Kongressen, von Handelskammern, Handelshäusern u.s.f. in weitest gehendem Masse und mit bestem Erfolge verwendet wird. Und die Esperantisten, die Anhänger dieser völkerverbindenden

---

⁵¹ Diese Berichte sind wohl in Oficialaj raportoj. Naŭa Universala Kongreso de Esperanto. Paris 1913, enthalten. S. 14. Esenca bibliografio).

⁵² Wegen des Kriegausbruchs musste der Pariser Weltkongress, für den sich 3739 Personen anmeldeten, nach kurzer Eröffnung am 2. August 1914 sofort wieder geschlossen werden. In San Francisco fand mit 163 Teilnehmern ein Mini-Esperanto-Kongress statt, der offiziell als 11. Esperanto-Weltkongress anerkannt wurde.

Hilfssprache, sie haben die hohe Idee, für die sie freudig kämpfen, auch begriffen, denn sie wissen, dass nur die unbedingte Einheit imstande sein wird, der grossen Idee der internationalen Hilfssprache zum endgültigen Siege zu verhelfen: Durch unerschütterliche Disziplin, durch ein freiwilliges Unterordnen der eigenen, in manchen theoretischen Punkten etwas abweichenden Meinung unter das grosse Ganze, führen sie ihre Sache sicher dem Siege entgegen!

* * *

22. Homaranismo – la plej lasta espero je la svisoj

En 1913 L.L. Zamenhof ne nur aperigis novan version de sia Homaranismo, sed ellaboris ankaŭ planon de kongreso pri neŭtrala religio kaj publikigis prian artikolon en madrida gazeto. Malgraŭ la milito Zamenhof preparis sin por la kongreso de homaranistoj, kiu devintus okazi aŭ en 1916 en Berno aŭ en 1917 en Ĝenevo.

Sed unue indas rakonti la sekvantan epizodon. En la aperigo de la homaranismo Zamenhof estis helpata de tre kurioza hazardo, kaj de tre aparta persono. Taŭgan okazon por aperigi la reviziitan version de sia "Deklaracio pri homaranismo" Zamenhof trovis ĉe la Esperanto-gazeto *Homaro*, kiu estis eldonita en Madrido (Hispanio). Samtempe li presigis 5000 ekzemplerojn de la teksto en aparta kajero. *Homaro* estis fondita en 1912 en Madrido de Julio Mangada Rosenörn (1877–1946), Fernando Redondo Ituarte (1882–1949), du oficiroj de la reĝo, kaj de la presisto González Linera, ĉu hispanaj esperantistoj. Rosenörn naskiĝis en Kubo, pasigis sian infanaĝon en la hispana urbo Guadalajara, interesiĝis pri Volapuko kaj poste aliĝis al framasona loĝio. Tiel, la menciitaj sinjoroj varbis do samtempe por popularigi la taskojn de la armeo kaj la ideojn de la framasonismo kaj esperantismo en hispanaj medioj. Oni rakontis, ke ĉe la reĝo Alfonso XIII. eksciis pri tiu agado, kiun li entuziasme laŭdis. Kiam Zamenhof demandis la eldonistojn de *Homaro* kiom kostas la produktado de la presado de lia deklaro, li ricevis la ĝojigan respondon, ke li devas transpreni nur la koston de la papero. Krom tio, Mangada Rosenörn sciigis al Zamenhof, ke li kaj liaj kolegoj intencas partopreni la 9an Universalan Kongreson de Esperanto en Berno kaj konfirmis, ke ili mem financos 3000 ekzemplerojn de la homaranisma broŝuro. Kiam Rosenörn prezentis la fakturon al Zamenhof en Berno en alteco de simbolaj 75 pesetoj, Zamenhof ne povis kredi ĝin kaj pensis ke temas pri eraro. Post tio, la majstro montris sin tre dankema al la hispanoj por tiu gesto, tiel ke Rosenörn estis persone akceptita de li dum la kongreso. (Detale ĉe: Botella, A.M.: *Esperanto en Katalunio 1887–1987*. Barcelona 2005).⁵³

Post kiam montriĝis, ke la francoj (kaj aliaj) ne deziris apogi la homaranismon de Zamenhof, li direktis sin kun la plej lasta espero al kelkaj svisaj esperantistoj, precipe Friedrich Uhlmann, Jakob Schmid kaj René de Saussure.

Pri René de Saussure (1868-1943), frato de la lingvosciencisto Ferdinand de Saussure kaj ano de fama ĝeneva familio, Zamenhof havis la imagon, ke temas pri riĉulo (letero de la 20a de decembro 1906 al Sebert), do li havis certan esperon, ke li helpos al la esperantistoj, kion li ja ankaŭ faris. Due, dum la Ido-krizo Zamenhof kalkulis je la helpo de Saussure, ke li uzos sian prestiĝon por lukti kontraŭ la faroj de la Delegacio (letero de la 7a de aprilo 1908 al Sebert). Krome, Zamenhof proponis, ke lingvajn proponojn pri vortfarado oni sendu al de Saussure (cirkulera letero pri neologismoj al la membroj de la Esperantista Akademio, 1909). En 1909 de Saussure sendis al Zamenhof du ekzemplerojn de la „*bela novaforma* „*Svisa Espero*““, kiun la majstro „ricevis kun plezuro kaj danko“. Sur unu el la ekzempleroj Zamenhof trovis apartan saluton

---

⁵³ Kiam la Hispana Civitana Milito evidentiĝis por li perdita, en kiu li batalis flanke de la respublikanoj, Mangada Rosenörn, iris en la ekzilon al Meksiko, kie li mortis en 1946.

de René de Saussure. En la sama jaro Zamenhof ricevis saluton el la urbo Soloturno, kie okazis printempa renkontiĝo de svisaj esperantistoj, en ĉeesto de eminentuloj kiel de Saussure, Hodler, Privat, Schmid, Stettler, k.a. La postan jaron de Saussure sendis al Zamenhof sian famiĝintan analizon „La Construction logique des mots en Espéranto” kaj la tradukon de „La Devo” de E. Naville. La lingvistikan verkaĵon Zamenhof trovis „bonega” kaj rekomendis ĝian tradukon al Esperanto kun la aprobo de la Akademio. Tamen, kiel ni vidis el supre citita letero, la opinio de Zamenhof pri de Saussure ne estis sen duboj. Ekzistis pluraj kialoj ne konsideri lin kiel publikan festparolanton dum la Universala Kongreso en Berno de la jaro 1913. Nu, finfine, René de Saussure prezentis festparoladon, eble iom sekan, tedan kaj formalan-teknikan, sed rilate al la persono de Zamenhof mem tute ne malvarman, ĉar de Saussure, modesta kaj sincera homo, scipovis aprezi lian verkon kaj nepre celis omaĝi sed neniel superi la „majstron”.

Poste Zamenhof kontaktis lin kiel ricevanton de longa cirkulera teksto pri la organizado de kongreso de neŭtrale-homa religio. Ĉi tian leteron Zamenhof sendis al de Saussure la 18an de oktobro 1914 kun granda deziro, sed neniam devigo senti sin honorata per lia respondo. Ne estas konate, ĉu de Saussure respondis al tiu iniciato de Zamenhof, tamen jesan indikon pri tio ni posedas. La plej lasta elpaŝo pri tiu temo antaŭ la morto de Zamenhof estis letero de la 15a de februaro 1917 al la germana esperantisto Schiff kun la peto sendi al de Saussure la germanan tradukon de la homaranisma teksto (versio de 1917), kiu „laŭ sia promeso al mi” tradukos la artikolon en la francan lingvon kaj ambaŭ versioj, t.e. germana kaj franca, presigos kaj dissendos al ĉiuj gazetoj de la mondo.

Por la organizado de la homarana kongreso Zamenhof pensis pri *Jakob Schmid* (1869-1955), kiu loĝis en Berno kaj ĉar li estis kompetenta aranĝinto de la berna Universala Kongreso en la svisa ĉefurbo. Jam en oktobro 1907 Zamenhof havis skriban kontakton kun Jakob Schmid, kiam li donis sian konsenton pri aperigo de fotografaĵo en „Tobler Esperanto-ĵurnalo”. La 18an de septembro 1913 Zamenhof varme dankis al Schmid pro la farita laboro en Berno. Ŝajnas, ke Schmid promesis al Zamenhof pripensi engaĝiĝon en la homarana kongreso, sed laŭ li estis tro frue kunvoki ĝin. Tial Zamenhof skribis la 11an de junio 1914 al li la jenan leteron:

„Kara sinjoro! Mi ricevis vian leteron de 27/V kaj mi dankas vin kore pro via penado por la kongreseto de Homaranoj. Mi tute konsentas, ke ni atendu. Eĉ se troviĝos nur 20 partoprenantoj, ni povos aranĝi la kongreseton en Berno, sed ... se tiuj 20 personoj efektive kaj propramove havos sinceran intereson por la homaranismo. Sed se ĝis la fino de Julio promesos veni nur malmultaj personoj, kiuj volos veni pro scivoleco, ĉar ili loĝas proksime de Berno, aŭ ĉar oni forte agitis kaj forte petis ilin, tiam eble estos pli bone, ke ni ne aranĝu la kongreseton en Berno. Cetero ni povas atendi kaj la finan decidon ni faros en Parizo. Tial por mi estas tre interese, scii, kiuj estas la personoj, kiuj aliĝis. Ni devas nur peni, ke la esperantistoj sciu pri la kongreseto; sed perforte varbadi ni, laŭ mia opinio, ne bezonas; ĉar mi ripetas, ke laŭ mia opinio estas pli grave havi nur 20 partoprenantojn, kiuj havas intereson por la afero, ol 50 partoprenantojn indiferentajn. Personoj, kiuj mem ne havas en sia koro la homaranismon, prezentus por ni nur malhelpon, ĝenus la liberecon de nia diskutado kaj malfaciligus la akcepton de iaj decidoj.”

Ŝajnas, ke Schmid ne plu reagis, pri kio Zamenhof plendetis la 29an de junio 1914, ĉar restis malmulte da tempo por prepari la kongreson. Pro tio Zamenhof skribis al *Friedrich Uhlmann* (1881-1938), alia svisa esperantisto, kuracisto, redaktoro de la „Homaro” kaj framasono, kun la peto ke li transprenu la aferon, la 8an de septembro 1914, jene:

„Kara kolego! La terura milito, kiu nun faras tian grandan ekstermadon inter la homoj, instigas min, ke mi – malgraŭ la ĝisnuna malbona sukceso – nepre penu aranĝi kongreson de homaranoj. Mi deziras aranĝi tion en somero 1915 kaj inviti al ĝi ne sole esperantistojn, sed ankaŭ ĉiujn homojn, kiuj deziras unuiĝon de la homaro. Sed ĉar aranĝi tion en mia lando kaj sub mia nomo estas absolute nefareble, tial mi serĉas nun alian personon, kiu volus preni sur sin la aranĝon de la kongreso. Antaŭ ĉio mi kompreneble devis min turni al s-ro J. Schmid. Sed ĉar post longa pripensado mi decidis ŝanĝi la lastan paragrafon de la Deklaracio (...), kaj ĉar mi supozas, ke ĉe la nuna formo de la Deklaracio s-ro Schmid (kiel kredanto katolika) verŝajne ne volos labori por la homaranismo, tial mi petas Vin, volu min sciigi, ĉu, en okazo de rifuzo de s-ro Schmid, Vi ne povus preni sur Vin la aferon, aŭ ĉu Vi ne povus rekomendi al mi ian alian fidindan personon, al kiu mi povus proponi la aferon? La plano de agado povas esti pli-malpli jena: 1) La aranĝanto (kiu kompreneble devas esti persono kun ia socia situacio) devas elserĉi al si kelkajn helpantojn kaj fondi kun ili la „Organizan Komitaton” (almenaŭ unu el tiuj helpantoj devas loĝi en tiu urbo, kiu estos elektita kiel loko de la kongreso). 2) La komitato devas eldoni kiel eble plej baldaŭ (en la lingvoj angla, germana, franca kaj Esperanto) invitan prospekton pli-malpli similan al tiu, kiun eldonis s-ro Schmid, kaj tiu prospekto devas esti dissendita al 5000 plej gravaj gazetoj de la mondo kaj al 5000 plej eminentaj personoj en la mondo scienca ktp. (...). 3) La

monon, kiu estas necesa por la presado kaj dissendado de la prospektoj, mi pruntos al la Komitato el mia poŝo, sed ĉar mi ne estas homo riĉa, tial mi kompreneble povas doni tiun monon nur prunte, kun la kondiĉo, ke la Komitato poste repagu al mi, se la ricevita kongresaj kotizaĵoj tion ebligas. Volu sciigi min, ĉu Vi deziras preni sur Vin la aranĝadon de la kongreso. Ĉar en la nuna milita tempo korespondado letera daŭras tro longe (kaj ni ne povas nun perdi tempon), tial volu respondi al mi telegrafe. Vi povas telegrafi nur unu vorton: „jes” (se Vi prenas sur Vin la aferon) aŭ „ne” (se Vi ne volas preni). PS En la okazo, se Vi ne povas preni sur Vin la aranĝadon de la kongreso, mi petas Vin – se tio ne estos malagrabla por Vi – volu fari jenon: fari kelkajn kopiojn de mia nuna letero kaj dissendi ilin al kelkaj personoj, pri kiuj Vi supozas, ke ili volas preni sur sin la aferon (eble al d-ro Cristen, s-ro Stettler aŭ aliaj?). Se iu el ili konsentos preni sur sin la aranĝadon de la kongreso, mi petas, ke li telegrafu al mi la vorton „akceptas”.

Ĉar en 1914 eksplodis la Unua Mondmilito, por la organizado de ajna kongreso okazo ne plu aperis. Kaj Zamenhof kaj kun li la iluzio pri la homaranismo, kiun neniu deziris adopti, forpasis en aprilo 1917.

Andreas Künzli

Kopirajto:

© Andreas Künzli, Berno (Svislando) aŭgusto 2013

(Grava atentigo: La aŭtoro pretendas la kopirajton pri sia enkonduka artikolo kaj pri ĉi tiu kompilaĵo kiel tuto, escepte de la dokumentaj tekstoj mem, kiuj estas publikaj, kaj kiujn la kompilinto retajpis el la *Oficiala Kongresa Gazeto* de la UK 1913 kaj el PVZ Orig, vol. 3). Do, ĉi tiu verkaĵo/kompilaĵo en tia formo estas utiligebla de triaj uzantoj nur kun eksplicita skriba permeso fare de A. Künzli. Neaŭtorizita uzo estos raportita al Pro Litteris, Zuriko, kies membro la aŭtoro estas).